

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

ГРЕПІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ
І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ
МІСЯЧНИК

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний
і науково-літературний
місячник

Видає

Українська Видавнича Спілка

A REFEREED

LIBERATION PATH

Ukrainian Political,
Social, Scientific & Literary
Magazine

*Published monthly by
Ukrainian Publishers Ltd.*

ISSN: 0042-9422

No. 9 (450), September, 1985, Vol. XXXVIII

Відповідальний Редактор — Ілля Дмитрів

Заступник Відповідального Редактора — М. В. Поврозник

Члени Редакційної Колегії:

проф. д-р Г. Васькович, проф. д-р С. Галамай, Ю. Заблоцький,
проф. д-р М. Кушнір, інж. В. Олеськів, ред. Л. Полтава,
проф. Б. Романенчук, д-р В. Стебельський, проф. П. Цимбалістий
Літературно-мовний консультант — Святослав Караванський

Редакція і Адміністрація

200, Liverpool Road, London, N1 1LF, Tel.: 607 6266/7

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ» НА 1985-ий РІК

Країна	Річна передплата	Піврічна передплата	Чвертьрічна передплата	Окреме число
Австралія	35 дол.	18 дол.	10 дол.	3.50 дол.
Австрія	600 шіл.	350 шіл.	200 шіл.	60 шіл.
Аргентина	2000 пез.	1000 пез.	500 пез.	200 пез.
Бельгія	1400 б.фр.	800 б.фр.	450 б.фр.	160 б.фр.
В. Британія	20 ф.	12 ф.	6 ф.	2 ф.
Канада	45 дол.	25 дол.	13 дол.	4.50 дол.
С Ш А	40 дол.	22 дол.	12 дол.	4 дол.
Німеччина	80 н.м.	45 н.м.	30 н.м.	10 н.м.
Франція	200 фр.	120 фр.	70 фр.	25 фр.
Швеція	200 кор.	120 кор.	70 кор.	25 кор.

В інших країнах — рівновартість американських доларів.

Передплату просимо ласкаво вносити наперед, безпосередньо на адресу Адміністрації «Визвольного Шляху» в Лондоні, або, якщо це Вам вигідніше — на адреси наших Заступників як на стор. 3-ій обкл.

Обкладинка роботи проф. Р. Лісовського

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І ПУБ-
ЛІКАТОР ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК

Кн. 9 (450)

ВЕРЕСЕНЬ, 1985

Річник XXXVIII

Зміст IX-ої книжки

В Першу Річницю Смерти

Із Святости Патріярха Йосифа Сліпого

Зоя Козун (вірш): ВІН ВІДІЙШОВ	1027
Мотря Фаринич (вірш): ВІН ЗНАВ, ВІН СТОЯВ, ВІН ЖИВ!	1028
Богдан Стефанишин (вірш): ВМЕР БАТЬКО ЦЕРКВИ ТА НАРОДУ	1029
Зоя Козун (вірш): ПАТРІЯРХОВІ	1029
Василь Яцид (вірш): БЛАЖЕННІШОМУ ПАТРІЯРХОВІ ЙОСИФОВІ	1030
— ЗВЕРНЕННЯ СУВФ В ПЕРШУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ С.Б. ПАТРІЯРХА ЙОСИФА	1031
— СЛОВО БЛАЖЕННІШОГО ПАТРІЯРХА МИРОСЛАВА-ІВАНА ЛЮБАЧІВСЬКОГО ПІД ЧАС ПОХОРОНІВ 13.9.1984	1035
— СЛОВО АРХІЕП. МИРОСЛАВА МАРУСИНА ПІД ЧАС ПОХОРОНІВ	1042
— СЛОВО О. АРХИМАНДИТА І. ХОМИ ВИГОЛОШЕНЕ ДО ВЛАДИК СВЯЩЕННОГО СІНОДУ ПОМІСНОЇ УКЦЕРКВИ	1045
— СЛОВО О. АРХИМАНДИТА Л. ГУЗАРЯ ПІД ЧАС ТРИЗНИ В ПАМ'ЯТЬ БЛАЖ. ПАТРІЯРХА ЙОСИФА	1048
— ЗАЯВА ЧЛЕНІВ РЕЛІГІЙНОГО Т-ВА «СВЯТА СОФІЯ»	1051
— ПРО СМЕРТЬ ПАТРІЯРХА — З УКРАЇНИ	1053

Проблеми національного визволення

Святослав Караванський: АБН І ПОЛІТИКО-ПСИХОЛОГІЧНА ВІЙНА	1056
О. Р.: КОНГРЕС ПАБНА В США	1061
— ПРИВІТАННЯ ВІД ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕННОГО АРХІЕП. КОНСТАНТИНА НА КОНГРЕС ПАБНА	1069
— ЗАЯВА АФ АБН (З нагоди 40-річчя закінчення Другої світ. війни)	1069
— ЗА ВИЗВОЛЕННЯ НАРОДІВ — РЕЗОЛЮЦІЇ КОНГРЕСУ АП АБН (18-19.5.1985)	1071
— ЗА ПРАВИЛЬНИЙ ЗМІСТ	1075

З Дому Неволи

— УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ ВІСНИК Ч. 1	1077
І. Д-ш: КОБРІН, ТЕРЕЛЯ І БУДЗИНСЬКИЙ ЗНОВ УВ'ЯЗНЕНІ	1090
УЦІС: ТРИВОЖНІ ВІСТКИ З УКРАЇНИ — 1091: ЧЕРГОВИЙ ПРИСУД СМЕРТИ В УКРАЇНІ — 1091.	

Поезії з України

Андрій Коробань: Далекий сум — 1092: Українській дівчині — 1093.

Наука, дослід

Лен Шинковський: ІНІЦІАТИВНИЙ КОМІТЕТ ДЛЯ СТВОРЕННЯ УГВР (Зак. 3)	1096
Микола Мельник: OMNE REGNUM IN SE IPSUM DIVISUM DILABITUR (Зак. 3)	1119
Святослав Караванський: ДО ПРОБЛЕМ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ	1129

Рецензії

Я. Гайнас: ВАГОМИЙ ГОЛОС З УКРАЇНИ	1134
Василь Витанцький: ДЕТАЛЬНИЙ НАРИС ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ С. ЛЮДКЕВИЧА	1136
— З ПОБАЖАННЯМИ УСПІХІВ У ДАЛЬШІЙ ПРАЦІ (Проф. д-р Р. В. Кухар)	1139
— КОМІСІЯ ЗАХИСТУ ГРОМАДСЬКИХ ПРАВ КУК	1141
Оксана Керч: «НЕВОЛЬНИЦЬКІ ПЛАЧІ» ЗИНОВІЯ КРАСІВСЬКОГО	1142
Роман Кухар: ПРОПАМ'ЯТНІ ЛИСТКИ НА ВІДХІД ПАТРІЯРХА	1144
— ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД «ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ» (3.4.85-2.9.85)	1147
— Пожертви на дальшу розбудову УВС — 1049: Приднання нових передплатників — 1149.	
БІБЛІОГРАФІЯ	1150

ВИДАЄ «УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА»
ЛОНДОН

Світлини з Конгресу АП АБН (18-19.5.1985 р.) в Нью-Йорку, США.

В Першу Річницю Смерти
Їх Святости Патріярха Йосифа Сліпого

Зоя КОГУТ

ВІН ВІДІЙШОВ. . .

Його — нема! . .

Він відійшов у вічність,
Як смертні всі відходять. . .

І трагічність
Не тільки в тім, що відійшов.

А в тім, що доки жив, —
Його горінням — мало хто горів,
Стремлінь його — не поділяли ті,
Які були повинні з Ним іти!

Вони Його лишили. . . Залишили,
Як відцурались Іншого колись.
А він ішов, доки були ще сили,
Йшов до мети й ніколи не скоривсь!

Важкий був шлях. . . Та він навчивсь страждати,
Бо вірив в правоту Своїх вимог.
І знав, що лиш *великого* бажати
Повинен той, хто прагне перемог!

І залишивши нам свої надії,
Він відійшов. . .

Чи з Ним заснуть і мрії
На власні сили втомлених людей?
Чи час — мету накреслену розвіє,
І ті, що гальмували Його дії,
Погасять й чисте полум'я ідей? . .

Покаже час. . .

Історія єдина
Зможе судити вчинки наших днів,
І хто був прав, і хто тут завинив.
І в смутку тихо котиться сльозина:
Як раптом наш народ осиротів —
Втративши нині Відданого Сина.

Мотря ФАРИНИЧ

ВІН ЗНАВ, ВІН СТОЯВ, ВІН ЖИВ!

Замість квітів на свіжу могилу Блаженнішому Патріярхові з любов'ю в Христі присвячую на вічну пам'ять.

Вересень 1984 р.

Христове слово —
Життя у нім будило,
Христове слово —
Дух його кріпило,
Христове слово —
Народ свій любить вчило!
Він знав, з якого джерела
Треба все черпать-пити,
Щоб дух, знеможений у боротьбі,
Життям новим налити.
Святого Духа сила в нім
Так чітко пламеніла,
Стояв на варті непохитно,
Щоб Україна жила!
Страждав, терпів та не спинався,
Назустріч буревіям сміло йшов,
Не відрікаючись Христа,
Не відкидаючи переважного хреста.
Він безупинно, віддано, відважно,
У кріпкій вірі до кінця!
Сплітав на славу Україні
Своїм життям вінця.
Він пильно, стійко сторожив
Ріднее стадо всюди,
Щоб вивести його у люди!
У нім ми мали вартового,
Святий Дух якого —
На варті в усяк день тримав,
Боронити правду снаги додавав,
Він знав, з якого джерела
Треба все черпать-пити,
Щоб у дух свій Дух Христа улити.
Подай же, Христе, світло нам,
Сліди його все бачить,
Відваги дай нам, о Ісусе,
У них ступати сміло.
І йти до того джерела,
Звідкіль пливе вся сила.
Щоб ми за тії ідеали,
За які Йосиф Патріярх
Готовий був життя віддати,
Уміли вірно все стояти,
Як він стояв!

Богдан СТЕФАНІШИН

ВМЕР БАТЬКО ЦЕРКВИ ТА НАРОДУ

Вмер Батько Церкви та народу,
Христовий вибранець-святий,
Що не лякався бур, негоди —
Преславний Патріарх-Борець.

Весь український люд в жалобі,
В сльозах сумну приймає вість;
Клонився світ Йому в шанобі, —
Хто велич втрати оповість? . .

Він був, неначе кедр на скелі,
Світильник істини, маяк;
Ми без Мойсея — сум в пустелі —
Без нього нам вперед ніяк.

О, Батьку світлий, незабутній,
Споглянь з небес на нас, сиріт!
Вкажи нам правий шлях майбутній
До волі й щастя йти воріт!

* * *

Вмер Патріарх наш — Дух народу.
Йому весь труд життя віддав;
Вінцем безсмертним нагороди
Його нам, Господи, прослав.

Філадельфія, 7 вересня 1984 р.

Зоя КОГУТ

ПАТРІАРХОВІ

Життя Вам не стелилося килимами,
Тяжка й самотня Вам лежала путь,
І все ж таки Ви Вашими думками
Зуміли людські душі сколихнуть.

Спасибі Вам! Нехай Господь Всевишній
Вас охраняє від усіх скорбот
І об'єднає нас, сліпих і грішних,
В один нарешті, з'єднаний народ. . .

Василь ЯЩУН

БЛАЖЕННІШОМУ ПАТРІЯРХОВІ ЙОСИФОВІ

В печалі прощав Глава Церкви
Льва-город, Свят-Юрську гору,
Катами московськими гнаний
В дорогу тернисту, страсну.

«Спасителю! Ти, що на муки
Віддав себе в змагу зі злом,
Кріпи мого духа, хай сміло
Сповняю Твій хресний закон.

Веди мене, Пастирю-Боже,
Крізь визови демонських бур,
Насичені ядом тортур,
Крізь ад, Твоїй Правді ворожий.

Не знаю, куди гураган цей
Страждання мої занесе, —
Та віри й любови до Тебе
Йому не розбити ніде.

Знущання над тілом, побої,
Лукаву мерзенність знесу, —
Та вірних недоля рве душу,
За них і за Церкву молю:

Зніми з них нелюдські кайдани,
Прийми мою жертву за них,
В своїх я роз'ятрених ранах
Носитиму біль їх німий».

Хвала Тобі, Велетню духа,
Що звагло на плечі взяв хрест
І ніс його в тундри Сибіру,
Як правди Христа маніфест.

Хвала, Ісповіднику Божий,
За бій Твій із катом в Кремлі
За Церкву свою і за нарід —
Закуті на рідній землі.

Приніс Ти цілющі ліки
Ослабим від виду чужих,
Ясню ума з Благодаті
Підняв Церкви стяг помісний.

Під стягом цим вже безчисленні
Колони стоять маршові;
Цей стяг буде маяти гордо
На вільній Свят-Юрській горі.

З В Е Р Н Е Н Н Я

*Світового Українського Визвольного Фронту
в першу річницю смерти Слуги Божого Патріярха Йосифа*

Сповнена сумом і жалем, Президія СУВФ закликає членство всіх Організацій Українського Визвольного Фронту та все українське громадянство без різниці віровизнання *віддати шану 7-го вересня 1985 року* Голові Української Помісної Церкви Патріярхові Йосифові в першу річницю Його відходу з цього світу у вічне життя.

Слуга Божий Патріярх Йосиф, перебравши керівництво над Українською Католицькою Церквою під безпощадними ударами російських загарбників, перевів нашу Церкву в підпілля-катакомби. Від самих початків окупації України москалями, Українська Церква підлягала найбрутальнішому винищуванню. В половині 1940-их років вони зліквідували явні форми Української Автокефальної Православної Церкви і Української Помісної Католицької Церкви. Лише російська колоніальна «церква» мала дозвіл існувати в Україні, бо вона є одним із могутніх засобів денационалізації, росіянізації та поневолення українського народу й інших загарбаних Росією націй.

В душі Перших Християн, подібно як Христос, Патріярх Йосиф вів Українську Церкву по через найтяжчі десятиліття переслідування і мучеництва духовенства й вірних. Перейшовши російське пекло знущань, пониження, концтаборів, терпінь і випробувань, Блаженніший Йосиф прибув майже чудом на Захід, де посвідчив про мартирологію українського Христового народу та поставив вимогу завершення Української Церкви власним патріярхальним устроєм із патріярхом на чолі, як потребу існування та перемоги над диявольською російською неволею.

Справа оформлення Патріярхату української Страдної Церкви поступала вперед і уже в 1969 році Божий речник патріярх Йосиф ствердив: «Ми стоїмо безповоротно на патріярхальному устрої нашої Церкви». Врешті з уст нашого Ісповідника Віри задунало переможне: «наш патріярхат ми вже маємо!» Завдяки терпінню Церкви в Україні, вона існує вже як патріярша Церква. Статус патріяршої Церкви є єдиною можливістю відродити християнське життя в Україні, відсепарувати себе раз назавжди від московської патріярхії. Патріярший статус буде заборолом перед зазіханням московської патріярхії і перед включенням нашої

Церкви в латинську. У своєму Завіщанні, Слуга Божий Йосиф ствердив: «Тому заповітую вам: Моліться, як дотепер, за Патріярха Києво-Галицького і всієї Руси, безіменного і ще невідомого! Прийде час, коли Всемогучий Господь пошле його нашій Церкві й об'явить його ім'я!»

В імені десятків тисяч членів Організацій Українського Визвольного Фронту, ми висловлюємо наше щире побажання, що найгіднішим вшануванням першої річниці смерти Слуги Божого патріярха Йосифа буде врочисте проголошення Блаженнішим патріярхом Мирославом Іваном і Синодом УКЦ потвердження існування Патріярхату Помісної УКЦ і формальне визнання їх Блаженством позиції патріярха.

Ми бажаємо звернути якнайбільшу увагу на Україну, куди треба дати всесторонню ідейно-моральну й практичну допомогу катакомбній Українській Церкві. Ієрархія нашої Церкви поза межами України мусить відважно й рішуче відстоювати патріярхат, що об'єднує нас на поселеннях із матірною Церквою-Мученицею в Україні в одну цілість. Покійний Патріярх Йосиф заявив був, що він є Головою «одної нашої Церкви, не поділеної на штучні дві частини — в Україні і на поселеннях!... Для цього нашого дорогого Народу ми маємо жити, а й душу нашу положити, коли б цього хотів Бог!»

Ми просимо патріярха Мирослава Івана й Синод УКЦ проголосити заклик до Вселенської Церкви задля підтримки Української Катакомбної Церкви в поневоленій Україні, дати їй всесторонню допомогу і протиставитися співпраці з московською патріярхією і більшовицькою владою на шкоду обох наших мученицьких Церков — УКЦ і УАПЦ — і української нації взагалі. Антиукраїнській акції протиставився уже 1980 року Синод УПКЦ, прийнявши Торжественне осудження т. зв. 'Львівського Собору' з 1946 р. Просимо підкреслити, що завданням УПКЦ є зберегти одність, духа, обряд, права й ідентичність Української Церкви в Україні і в діаспорі та додати вірним в Україні сили витримати в боротьбі з безбожницьким переслідуванням, щоб наша Церква — сьогодні Церква мучеників і ісповідників — могла стати світлом Христовим на Сході Європи, апостолом правдивого єкуменізму.

З наближенням тисячоліття панування Христової Церкви в Україні, переважною справою для української нації й дальшого існування українського християнства є питання реалізації церковного з'єдинення українського народу. Ідм слідом Слуги Божого Андрея, який ціле своє життя посвятив великій ідеї з'єдинення

християн, ставши благовісником єдності Христової Церкви. Ставаймо, всі українці, в обороні прав наших Церков — Української Православної Церкви, Української Католицької Церкви і різних українських християнських об'єднань, бо всіх так само жорстоко винищують комуно-російські окупанти. Українців-католиків і українців-православних єднає спільне змагання за самобутність рідної Церкви, за її Повноту, якої видимим знаком буде єдиний Патріархат Української Церкви. Митрополит Липківський, Слуга Божий митрополит Андрей і Патріарх Йосиф — Святі Соборної України!

Тисячоліття українського християнства проведем для досягнення нашої глибокої обнови в душі київського християнства часів св. княгині Ольги, вел. кн. св. Володимира, вел. кн. Ярослава Мудрого і митр. Іларіона, з величними центрами в Печерській Лаврі, Соборі св. Софії та Соборі св. Юрія. Спільним зусиллям Українських Церков і української організованої спільноти відкинути зазіхання російської «церкви» і російських імперіялістів на тисячолітні здобутки України та поставити перед увесь світ славу історію Києво-Галицького християнства, мартирологію нашої Церкви — УАПЦ і УКЦ — історичну роль України в Східній Європі, як центру християнства, промінюючого на довколишні народи. Даймо соборну відсіч черговий раз унаслідок зусиллям звести Українське Християнське Тисячоліття в русло релігійного і національного єдності — т. зв. триєдності «Русі». Це намагання діється проти становища папи Івана Павла II, з'ясованого в його проповіді в вересні 1984 р., в Вінніпегу, в якій він, порівнявши терпіння патріарха Йосифа в тюрмах і концтаборах безбожницької Москви з муками Ісуса Христа на Голгофті, урочисто заявив, що наближається тисячолітній ювілей хрищення України, хрищення Києва і всієї України. При інших урочистих нагодах папа підкреслив, що Блаженніший Патріарх Йосиф боровся за справедливу справу. Це ясне: за патріархат.

Українська Христова Церква процвітала тоді, коли Україна була сильною й незалежною державою. Чи може для народу бути щось більшого на землі, як досягнення його волі, самостійності і його незалежності? Тільки в своїй батьківщині і через законну, рідну, українську державу нарід вповні заспокоює свої духовні, моральні і суспільні потреби та досягає найвищий ступінь ладу, безпеки і добробуту. Відмітимо з Архипастирського Послання патріарха Йосифа в сорокріччя Акту відновлення Української Держави 30-го червня 1941 року: «Ми не піддавались, щоб плисти на хвилях подій бездушно із розчисленням на людські ласки... Ми бажання своєї державності висловили відважно перед світом

та історією, цю державність ми проголосили. . . Це був сміливий крок народу. . . Цей великий Акт повинен нас вчити і виховувати, не зважаючи на наші особисті міркування чи різні політичні переконання».

Патріярша Помісна Українська Церква вчить словами покійного Слуги Божого Йосифа: «Після Бога першенство має любов батьківщини. То значить, коли батьківщина в небезпеці і закликає своїх дітей до оборони, вони повинні залишити батька і матір для неї, а ніколи противно. . . Жертвуючи своє життя за батьківщину дають найбільший доказ любови своїх батьків і рідних». Своім особистим героїзмом і мучеництвом Патріярх дав нам приклад Ісповідника Віри Христової в поєднанні з чинною любов'ю до Батьківщини-України. Їх Блаженство відкинув коляборацію з переслідувачами Української Церкви й з ворогами Української державности. Про героїчну добу 1940-их і 1950-их років маємо завіт: «Отож Українська Повстанська Армія родилася з християнської свідомости про конечність боротьби проти сатани і його земних служителів. . . Як Голова і Батько Української Церкви потверджую і благословлю шляхетну поставу Української Повстанської Армії».

Ще раз висловлюємо щире побажання, щоб *День 7-го вересня став днем маніфестації самобутности і сили Української Церкви й української спільноти*. Великі терпіння пережиті ради Євангелія і свободи української Церкви уподібнили Його до Христа Господа нашого. Гідно закріпім вічну пам'ять і здобутки Слуги Божого та Ісповідника Віри Патріярха Йосифа, осягнені не компромісами, тільки через незламну вірність Христові й Україні. В дні 7-го вересня масовою участю віддаймо честь і поклонімся Святому Україні!

Президія

Світового Українського Визвольного Фронту

СЛОВО БЛАЖЕННІШОГО ПАТРІЯРХА МИРОСЛАВА ІВАНА ЛЮБАЧІВСЬКОГО ВИГОЛОШЕНЕ ПІД ЧАС ПОХОРОНІВ 13. 9. 1984

У нашій пам'яті і в інших серцях каритини похоронів Їх Святості Патріярха Отця Йосифа, Глави Помісної Української Католицької Церкви й Кардинала Вселенської Церкви, ще дуже свіжі, хоч один рік від тієї болючої і жалобної, але рівночасно й бадьорої хвилини, вже проминає.

Під час величнх Похоронів і Тризни в Римі найвищі наші церковні, мирянські, політичні, наукові й громадські представники віддали поклін Тлінним Останкам бл. п. Патріярха Йосифа, а своїми словами віддзеркалили весь Боголюбивий і трудолюбивий шлях і заслуги перед українською Церквою і народом Їх Святості Патріярха. Більшість цих присвят надрукували ми в нашому журналі під кінець минулого і в перших числах цього року.

Присвячуючи частину цього числа нашого журналу Світлій Пам'яті Патріярха Йосифа, ми друкуємо посмертні слова-повіді, присвячені Їх Святості Патріярхові Йосифові, виголошені в Римі під час похоронів Блаженнішим Патріярхом Мирославом Іваном Любачівським і Вищокопреосвященним Архiepіскупом Мирославом Марусиним. В дальшому, друкуємо ще раз слово о. Архимандрита Івана Хоми, голови Крилосу Львівської Архидієцезії, звернене до Владик Священного Синоду Помісної УКЦ, слово о. Архимандрита Любомира Гузаря, виголошене з нагоди Тризни в пам'ять Їх Святості Патріярха Йосифа у дні 13-го вересня 1984 року, а вкінці також і Заяву Членів Релігійного Товариства «Свята Софія» з 12-го вересня 1984 року.

Для пригадки про одну радше суттєву справу зауважуємо, що два перші матеріяли-документи з'ясовують життєвий шлях, працю, здобутки й заслуги Їх Святості Патріярха Йосифа стисло й докладно до лютого 1963 року, а від цього часу видержані тільки в контексті офіційної постави Римської Курії до справ помісности й патріярхату, але не в душі конкретних настанов, діл й актів Їх Святості Патріярха Йосифа і синодальних рішень Владик Помісної Церкви. Все це записане в численних документах і це дуже свіже та живе в нашій пам'яті, а також в думках і плянах щодо дальших змагань за визнання Вселенською Церквою всесторонньої повноти здобутків Покійного Патріярха.

Друкуючи ці матеріяли, Редакція «Визвольного Шляху» сер-

дечно вітає Блаженнішого Патріярха Мирослава Івана Любачівського з піднесенням його як Голови Помісної УКЦ до гідності Кардинала Вселенської Церкви, і разом з Головою Помісної УКЦ, її Владиками, Духовенством, Монашеством і Мирянами клонить свої голови перед маєстатом Покійного Патріярха Йосифа в першу річницю його смерті.

Редакція «Визвольного Шляху»

*

Йосиф Кардинал Сліпий, син Івана і Анастасії Дичковських, народився 17-го лютого 1892 р. в селі Заздрість, пов. Теребовля. По закінченні народньої школи в рідному селі перейшов до гімназії в Тернополі, яку закінчив з відзначенням, і після матури вступив на Богословські студії у Львові. Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький, помітивши його здібності, вислав його до Іннсбруку на студії восени 1912 р. Там, серед воєнної хуртовини, богослов Йосиф Сліпий закінчив свої філософські й богословські студії в роках 1914-1918. Іерейські свячення прийняв з рук Митрополита дня 30-го вересня 1917 р., а після свячень продовжував свої філософічно-богословські студії найперше в Іннсбруці, а опісля в Римі в університетах: Грегоріанум, Анджелікум і в Орієнтальному Інституті. Докторат із богословських наук осягнув в Іннсбруці, написавши працю «Навчання візантійського патріярха Фотія про Пресвяту Тройцю», яка вийшла друком в Іннсбруці в 1922 р. На Грегоріанум осягнув рідкісний титул-ступінь «Магістер Агрегатус» на підставі габілітаційної праці «Про внутрішнє діяння в Пресвятій Тройці».

Після того, як о. Йосиф повернувся до Галичини, в 1921 р. його призначено професором богословії в Українській Греко-Католицькій Семінарії у Львові, де він викладав догматику. Там він був одним із основоположників Богословського Наукового Товариства, яке постало 29-го вересня 1922 р. за ініціативою о. ректора Тита Галуцинського, ЧСВВ, та редагував богословський журнал «Богословія», що став одним із найповажніших наукових видань. Викладаючи догматику понад 20 років, став він одним із найвизначніших учених у богословському світі, зокрема в трудних питаннях про Пресвяту Тройцю. Написав чимало богословських праць, як також багато розвідок, доповідей та репортажів, що були друковані в «Богословії» та в інших журналах. По уступленні ректора о. Тита Галуцинського, ЧСВВ, в 1926 р., призначено його ректором Духовної Семінарії, а рівночасно деканом Богословського факультету. Дня 14-го квітня 1929 р. став він ректо-

ром Богословської Академії. На цьому становищі перебував він аж до 1944 року. Будучи ректором, підніс рівень навчання, створив науковий центр: Богословське Наукове Товариство, поширив бібліотеку, що нараховувала 12,000 томів, крім цінних стародруків, рукописів й архівних матеріалів. На жаль, безпощадна Друга світова війна (1939-1945 р.) знищила всі ті надбання.

По Першій світовій війні о. ректор Сліпий брав активну участь в Унійних З'їздах разом з Митрополитом А. Шептицьким у Велеграді, а згодом у Пінську й у Львові. З доручення Слуги Божого А. Шептицького приготував Унійний З'їзд у Львові 23-25 грудня 1936 р., в якому брало участь понад 300 учасників. Щоб поєднати Схід із Заходом, треба було найперше добре пізнати навчання обох, тому в дискусіях, як казав о. ректор, не треба ставити догматичних різниць на вістря меча, але радше шукати підтримки в св. Письмі й традиції, щоб у той спосіб пізнати правду. Зрозуміння Сходу, любов і зберігання традицій — це шлях до з'єднання, який вказують римські папи. Тому він сам пильно вивчав літургію, історію Візантії, мистецтво, візантійську богословсько-духовну літературу, історію візантійської Церкви й обряду. В своїх поглядах визначався науковою прецизністю й об'єктивністю; подібне становище займав і в обрядово-літургійних питаннях. За всяку ціну намагався втримувати однастайність обряду, що дає церковному організмові суцільність.

Понад 20 років о. ректор Сліпий був одним із найближчих співробітників Митрополита Андрея. У травні 1935 р. призначено його крилошанином й архидияконом Митрополичої Капітули, а незабаром також митратом. Дня 25-го листопада 1939 р. став він Львівським Архiepіскопом із правом наслідства, а єпископська хіротонія відбулась в день Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці, 22-го грудня 1939 р. Вона відбулася тайком. Як жезл, одержав він палицю Владики Андрея, ту саму, що її Митрополит дав вл. Йосифові Боцянові в Києві під час хіротонії як душпастирський жезл. Після хіротонії Архiepіскоп Йосиф Сліпий стає правою рукою Митрополита Андрея, який, будучи хворим, не міг уже управляти розлогою архидієцезією. Після вибуху війни між гітлерівською Німеччиною й Радянським Союзом його мало що не вбили, та під час передишки за німецької окупації в роках 1941-44, активному Архiepіскопові Йосифові вдалось знов відкрити Духовну Семінарію для 70 студентів, що не було легко в знищеній Семінарії, без підручників і бібліотеки. Дня 1 листопада 1944 р. вмирає Митрополит Андрей, а вл. Йосиф Сліпий стає митрополитом Львівсько-Галицької Митрополії. Незадовго після смерті Митрополита Андрея почалась большевицька нагінка на

Українську Католицьку Церкву. Дня 11 квітня 1945 р., по кількох провокаційних статтях Володимира Росовича вночі арештовано митрополита Сліпого та весь греко-католицький єпископат, а згодом й апостольського візитатора Петра Вергуна. Заледве два тижні після арешту митрополита Сліпого патріарх Олексій висвячує росіянина Макарія на львівського єпископа, а вслід за цим організується ініціативна група священиків, очолена о. д-ром Гавриїлом Костельником для «возз'єднання» Української Католицької Церкви з російською православною. 300 українських католицьких священиків у протестаційному меморіалі вимагали звільнення митрополита Йосифа Сліпого на підставі Сталінської Конституції, що Радянський Союз, розуміється, не зробив. По висвяченні двох відступників, Михаїла Мельника і Антона Пельвечького, що їх рукополагав православний митрополит Іван Соколов, в днях 8-10 березня 1946 р. відбувся у Львові «собор» з участю 216 священиків та 19 мирян, які «уневажили» рішення Берестейського Собору з 1596 р. у справі Унії та «возз'єдналися» з російською православною Церквою.

Напередодні беззаконного й насильного, як усе інше в Радянському Союзі, «собору» в радянській пресі появилось офіційне закінчення слідства над Митрополитом Йосифом Сліпим, єпископами Хомишиним, Чарнецьким, Будкою і Лятишевським. Їх засуджено за «активну зрадницьку й підсобницьку діяльність на користь німецьких окупантів». Їхньою одинокою провиною було те, що вони не погодились піддатися російському православному патріархові й зрадити Українську Католицьку Церкву.

Старенького вже, 80-літнього єпископа Хомишина засуджено на 10 років важкої каторги, всі інші, разом із митрополитом Йосифом, одержали по 8 років важкої каторги, а єп. Чарнецький тільки 5 років.

Після засуду Митрополит відбував кару спершу в тюрмі в Києві, а опісля в Кірові, в Росії. Звідтіль відправлено Митрополита в східній Сибір, де він перебував у Маріїнську, маленькому містечку Кемерівської області. В серпні 1948 р. перевезено його до табору праці «Н.23» в Темняковському районі Мордовської автономної республіки, де було майже 50 українських в'язнів. Там перебував він від 1949 до 1953 року.

Після смерти Сталіна, здавалось, що большевики його випустять, але вони вирішили його зламати. Зробили йому знову пропозицію піддатися патріархові, що він рішуче відкинув. Комісія, що 15 травня 1953 р. прибула до табору, допитувала митрополита Сліпого про його зв'язки зі світом, про ставлення до православної

Церкви. Після цього його звільнили, але не дозволили повернутися до Львова, а приділили до дому інвалідів-старців у селі Маклаково біля Єнисейська в середньому Сибірі, де він виконував службу сторожа дому. А згодом прийшов знову удар на геройського Митрополита: 1958 р. його знову поставили під суд і засудили на додаткових 7 років «трудоісправительних лагерьей». З середнього Сибіру Митрополит не тільки листувався з різними духовними та світськими особами, вірними католицької Церкви й писав пастирські послання, але навіть давав призначення священникам по різних околицях Сибіру, Уралу й Казахстану. В 1957 р., в 40-річчя його священства, папа Пій XII послав йому власноручного листа, благословляючи його — Митрополита-ісповідника, який однак, не дійшов до його рук, але дав нагоду прокуророві обвинуватити його в зв'язках із папою. В 1963 році, за стараннями папи Івана XXIII, Москва звільнила митрополита Йосифа Сліпого й дозволила йому виїхати до Риму, де він на II Ватиканському Соборі, в присутності 2,400 отців Собору, дав пропозицію піднести Києво-Галицьку Митрополію до гідности Патріярхату.¹

Під кінець 1963 р. священна Конгрегація для Східних Церков признала (вислів «признала» не відповідає змістові акту, краще сказати «потвердила» — *зауваження Ред.*) Митрополитові Сліпому достоїнство Верховного Архiepіскопа, а з початком 1965 року папа Павло VI підніс його до гідности Кардинала Римської Церкви. На Соборі, а відтак на єпископських конференціях, Кардинал Йосиф Сліпий відважно боронив інтереси і права Української Католицької Церкви.

В роках 1968-1973 він відвідав 14 країн Європи, Північної й Південної Америки й далеку Австралію, всюди, де тільки живуть українські поселенці, щоб нав'язати з ними релігійне спілкування й пожвавити їхнє церковно-релігійне життя. В Римі Кардинал Йосиф заснував науковий осередок довкола Українського Католицького Університету св. Климента в 1963 р., пожвавив життя монахів-студитів (купуючи монастир під Римом в 1965 р.); розбудував собор-пам'ятник Св. Софії в 1969 р.; придбав та відновив храм Жировицької Матері Божої при парафії Сергія і Вакха, при якому заснував український музей і гостинницю, в 1971 р. В міжчасі відновив видання журналу «Богословія» та інших науково-джерельних праць, число яких уже нараховує до 100 томів. Ось так Його Блаженство працював і побивався про долю Української Католицької Церкви й науки аж до сьогодні; хоч останніми часа-

1. о. І. Назарко. ЧСВВ. Митрополит Йосиф Сліпий. «Світло», січень-лютий 1960, Торонто, Канада.

ми його здоров'я вже йому не служило. Він же ж дожив глибокого віку свого трудящого життя.²

Їх Емініція, Кардинал Йосиф, уже належить до історії, хоч і даліше безпереривно її творить, не для себе, але для Української Католицької Церкви й народу. Він чудом зберігся, і, як живий свідок, залишився з 11-ти замучених у московській каторзі Ієрархів УКЦ. Прибувши на Захід, він не тільки символізував важку долю Української Католицької Церкви й українського народу, але невтомно працював і виконував все для збереження й розбудови Української Католицької Церкви в Україні й діаспорі. Він не хотів накидати католицизму українським некаталикам, але його щирим бажанням було привернути єдність нашої Церкви з часів рівноапостольського Князя Володимира Великого.

Для України Блаженніший Кардинал Йосиф став символом української християнської Церкви, її прапороносцем і зразком патріотизму й любови до Батьківщини й ісповідником за Христа й Україну. Він мов скеля, на якій будується героїчна Церква; він — символ вірності, жертвенности, витривалости й відваги. Він справжній Пастир і Пророк, зісланий Богом самим, щоб вказати нам правдивий шлях до духа Української Церкви. Минуть віки, а він світитиме, як приклад поєднання Божого з людським, релігійного з національним, проминаючого з вічним. Ось це характеризує життєвий шлях нашого достойного Сина народу на довгій та нелегкій стежці історії нашої страждальної Церкви й народу, на перехресті історії Сходу й Заходу. Його 18-річне страждання, просто чудесне визволення дали йому окреме місце не тільки в нашому поневоленому народові, але й у цілому світі. Він уособлює все, що найцінніше й найкращого має наш нарід. Його не змінили ні обіцяні почесті, ні матеріальні блага цього світу; його не зломали ні моральний тиск, ні фізичні тортури. Його посвяту й любов до Церкви й народу можна порівняти хіба до любови біблійного Мойсея, що їх оспівує Іван Франко у поемі «Мойсей»³.

Папа Павло VI, назначуючи його Кардиналом Вселенської Церкви, четвертим з черги в нашій майже 1000-літній історії Церкви, сказав: «Вивищенням до кардинальської гідности українського Митрополита ми бажали засвідчити перед усією Церквою й перед світом його терпіння, його непохитність у визнанні Христової віри, героїзм, що є неоціненним скарбом цілої Вселенської Церкви». А ми, що тут сьогодні зібралися, щоб від-

2. 40-річчя єпископських свячень Їх Емініції Кардинала Йосифа Сліпого, дня 23 вересня 1979 р.

3. В. Дідюк, У поклони Патріярхові України. Наша Мета, середа, 18 лютого 1981 р. (рік XXXIII, ч. 7), 1, ст.2.

провадити його на вічний спочинок, коли він після такого довгого й всебічно-активного життя, покидає цю долину сліз і переходить до вічного позагробового життя, просімо Всевишнього, щоб прийняв його до своїх небесних хоромів, де вже немає ні болізни, ні терпінь, ні зідхання, але вічне безмежно-щасливе життя. Хай наш Божественний Спаситель вийде йому назустріч й звернеться до нього оцими благословенними словами: «Прийди, благословенний отця мого, візьми в спадщину Царство, приготоване тобі від сотворення світу» (Мт. 25,34). Хай нагородить його тим щастям, що про нього згадує св. апостол Павло, наводячи слова Ісаїї пророка (64,3): «Те, чого око не бачило й вухо не чуло, що на думку людині не спало, те наготував Бог тим, що Його люблять,» (1 Кор. 2,9).

Увага!

Увага!

НОВЕ АНГЛОМОВНЕ ВИДАННЯ ПРО БЛАЖЕННІШОГО ПАТРІЯРХА ЙОСИФА

У видавництві УЦІС, Лондон, недавно вийшла друком збірка матеріялів про Блаженнішого Патріярха Йосифа, що її зредагував мгр Степан Олесків. До збірки, яка є ілюстрована і має 64 сторінки друку на доброму папері, увійшли м. ін. такі важливі документи, перекладені на англійську мову:

ЗАВІЩАННЯ Блаженнішого Патріярха Йосифа,

ЗАЯВА Львівського Крилосу,

Прощальні промови Папи Івана Павла II, о. Веренфріда ван Стратена, дост. Ярослава Стецька, кондоленційні листи президента США Рональда Регана, прем'єра Канади Малруні, а теж посмертні згадки в західній пресі.

Це важливе і цінне видання можна набути в українських книгарнях, або в УЦІС:

UCIS, 200 Liverpool Road,
London N1 1LF, Gt. Britain.

Ціна: В. Британія 2 фунти. В усіх інших країнах 3 долари, або їх рівновартість.

СЛОВО АРХИЄПІСКОПА МИРОСЛАВА МАРУСИНА, ВИГОЛОШЕНЕ ПІД ЧАС ПОХОРОНІВ

(Слово було виголошене в італійській мові)

«Прийдіть, останнє привітання віддаймо, браття, умерлому. Він бо покидає рідню свою і до гробу спішиться. Не журиться вже більше за смертну плоть; ось ми розлучаємось». Такими словами прощає візантійська літургія своїх померлих на далеку дорогу у вічність.

Відаємо і ми наш глибокий поклін, повний шанобливого подиву та вдячності для великого ієрарха нашого століття, в Бозі спочилого Верховного Архієпископа Львівського, Кардинала Йосифа, Ісповідника святої віри. Від сходу сонця до заходу славне його ім'я, бо ж він упродовж вісімнадцяти літ носив кайдани імені Ісусового ради. За Христа, за Святу Церкву, за вірність до святої Петрової Столиці його зв'язали разом з іншими єпископами квітучої тоді Галицької церковної провінції й повели на несправедливий суд. В Києві, «матері руських городів», де тисяча років тому засвітило світло християнської віри, відбувся неправий суд над неповідним пастирем Христового стада в областях Західньої України. Митрополит Йосиф взяв тоді на свої плечі хресне знамено і, подібний Синові Божому, поніс його на Голготу через тюрми і заслання, табори важкої праці й знущання, в голоді та в холоді, серед недуг і болів. А до того всього долучувалась постійна журба про святі Божі Церкви, Терпіння його нічим не були менші від тих, що їх зносив колись Апостол народів, святий Павло, або такі світила Східніх Церков як святий Атанасій Олександрійський, святий Іван Золотоустий та інші великі мужі церковної історії, що жили і діяли ще в часі аріяництва, чи пізніше в добі злощасного іконоборства. Верховний Архієпископ Львівський за час сорокп'ятиліття свого пастирського служіння перебував два десятки років у неволі, а другі два десятки на волі, але серед туги за своєю паствою, над якою сповнилися слова Євангелії: «Вдарив ворог на пастиря, і розбіглося стадо».

Хоч і як воно нам прикро, то все ж мусимо сказати, що в долі Кардинала Йосифа та його Церкви і народу нічого не сталося без Божого допущення, і що завжди правдиві є слова Апостола: «Тим, що люблять Бога, все виходить на добро». Так одного дня, як і сказав був великий Папа Іван XXIII, навівши слова Томи Кемпійського з книги Наслідкування Христа: «Настала хвилина, а кого Господь від сліз покликав до духовної радості». Справді, Верховний Архієпископ Йосиф вийшов із в'язниці, начебто з пащі лева

та зі знаками кайданів на руках появився в храмі святого Петра, посеред зібраних на Вселенському Соборі Отців. Ціла Церква привітала його появу, а всі католицькі єпископи світу висловили свій подив і свою пошану до його взнеслої особи та до його страждань за Христа. Тимчасом цей геройський Ісповідник не дозволив собі ані на заслужений відпочинок, ані не прийняв лаврових вінців признання та відзначення за вчинену свою послугу всій Церкві. Він радше як добрий воїн Ісуса Христа став далі у перші ряди апостольської діяльності на добро безсмертних душ.

Вирваний з рідного свого краю та відірваний від своєї пастви, без змоги пастирської діяльності серед своїх вірних, Кардинал Йосиф радо віддав усі свої сили та знання для розсіяних по всьому світі українців. Він не жалів труду, щоб відвідати всі українські епархії у вільному світі: в обох Америках, в Австралії і тут, в Європі. Всюди він проповідував Боже слово, підтримував на душі скитальців, заохочував берегти вірність до святого Апостольського Престолу та до своїх рідних традицій, до своєї Церкви і народу.

Другою справою, якою займався цей добрий Пастир, була справа покликань до духовного стану, а разом із тим створення наукового осередку в Римі для поглиблення богословського знання як священиків, так і кандидатів до священничого і монашого стану. Він здвигнув чудовий храм Святої Софії, Божої Мудрости, і прикрасив його великої вартости мозаїками. При храмі він поставив і дім науки з доброю книгозбірнею. А що український народ на поселеннях радо посилав на його руки рідкісні предмети культури та мистецтва, то за стараннями Верховного Архієпископа був влаштований музей при старім храмі Пресвятої Богородиці Жировицької, що його, до речі, він сам відзискав та й відновив і посвятив як найстаршу українську святиню в Римі.

Свою увагу звернув Кардинал Йосиф від самого початку і на рятунок тих нечисленних монахів Студитського Уставу, що по війні знайшлися на чужині. Для них придбав він над Альбанським озером гарну обитель, щоб вони могли там вести своє монаше життя і подвиги та й своєю молитвою підтримували Церкву в її спасенній місії на благо українського народу.

Духовний його зір сягав, однак, далеко поза межі власної церковної відповідальности. В соборі Єпископів цілого світу, що перебуває в злуці та під наглядом Римського Вселенського Архієрея, несуть журбу про долю всіх Божих Церков, журився він у великій мірі про мир у світі, про єдність усіх християн, про свободу і справедливість між народами. Належав він до тих ієрархів католицької Церкви, що у важких повоєнних роках мужньо обстоювали права Церкви і свободу на віровизнання. Стояв він чейже поруч тодішнього Примаса Польщі Кардинала Вишинського та Архієпископа Праги Йосифа Берана, як теж двох інших му-

жів Провидіння, а саме Кардинала Йосифа Міндсенті й Кардинала Альозія Степінаца. І коли Господь Бог вже раніше дав їм вінець небесної радості, то він ще далі остався на цій землі, щоб бути живим свідком дуже важкого випробування. Остався він вірним аж до смерті і тому, згідно з Божим велінням, дасться йому вінець життя.

Кардинал Йосиф Сліпий не хвалився перед світом ані своїми терпіннями, ані заслугами, а волів, щоб вони були записані у книзі Життя. Тому він не записав сам ані другим не велів писати своїх споминів і своїх свідчень, хоч міг він був немало оповісти про важкі свої переживання і про терпіння як моральні, так і фізичні. Прощав він все від серця, але твердо стояв за пошанування Божого та природного законів, а в тому повної свободи совісті і природних людських прав.

У духовному, аскетичному та особистому житті цієї великої Людини була унагляднена висока духовна та богословська формація, що її набув він спочатку у батьківськiм домі та в місцевих школах, як зосібна в часі свого навчання у славному Канізіяnum в Австрії та й тут, на Папському Григоріянському Університеті. Зрештою, він був учнем, а згодом співробітником та нарешті переємником великих ідей свого світлого попередника, слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького. Це обом їм довелося кермувати життям просторої Галицької церковної провінції від 1900-го року по нинішній день. Згадана церковна провінція була насправду квітуча і славилась своєю красивою традицією. Досить сказати про ту Церкву, що вона числом вірних та священників дорівнювала половині всіх інших східних Церков, що об'єднані із святим Апостольським престолом в Римі.

Власне та Церква плаче нині над гробом свого Ієрарха і Пастиря, бо знає добре, кого вона тратить. Плаче з тією Церквою і весь католицький світ, бо таїнственне Христове тіло становить одну цілість, і якщо один член занемагає, то весь організм болюче відчуває це недомагання. Та Божа всесила і Божа Мудрість приходить в такiм часі з потіхою і вливає нову надію на краще. Так воно було упродовж церковної історії, в якій віддзеркалюється життя, терпіння, смерть і воскресення самого Христа Господа. Так воно є в житті Христових угодників, що, взявши хрест Господній на свої рамена, понесли його, як вірні учні та послідовники свого Учителя і Спаси.

Блаженний покій та вічну радість подай, Господи, рабові своєму Архиреєві Йосифові та створи йому вічну пам'ять. Амінь.

Рим, 13-го вересня 1984 р.

СЛОВО О. АРХИМАНДРИТА ІВАНА ХОМИ
ВИГОЛОШЕНЕ 13 ВЕРЕСНЯ 1984 РОКУ
ДО ВЛАДИК СВЯЩЕННОГО СИНОДУ ПОМІСНОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Ваше Блаженство, Високопреосвященні Владики,
Дорога Жалобна Громадо!

Вчора члени Львівського Крилосу зложили свій поклін наслідникові Покійного Патріярха Йосифа і привітали його як спадкоємця Галицького митрополичого Престолу, спадкоємця великого Митрополита Слуги Божого Андрея і Блаженнішого Йосифа і зокрема всіх надбань останнього, всіх його здобутків для нашої Церкви й Народу.

Хочу в цю історичну хвилину повторити слова, які сказали ми до його Наслідника вчора.

Це велика історична хвилина, бо нею в якійсь мірі починається нова сторінка історії нашої Церкви, нова сторінка для збереження і розгорнення надбань і здобутків Блаженнішого Патріярха в Римі і на поселеннях, нова сторінка для овочів його довгих змагань за волю і добро нашої Церкви і Народу і за її відродження на її началах, нова сторінка змагань за нашу єдність на поселеннях, за єдність Церкви на поселеннях з матірною Церквою-Мученицею в Україні, за нашу рідну богословську науку, за розвиток наших монаших чинів і духовних покликань.

Цей список аж ніяк не вичерпує великої праці майже цілого століття цього великого Мужа. І для нас починається нова сторінка в історії, вже без Його особистої участі.

Для Вас Блаженніший Владико відкрилась ця нова сторінка з великою і нелегкою відповідальністю. Бо це діло, Блаженнішого Патріярха Йосифа, яке є теж продовженням задумів і чинів Слуги Божого Митрополита Андрея. На Ваші рамена спочили сьогодні їхні труди й хрести, всі їхні змагання й боротьби, всі їхні здобутки й висліди невтомної їхньої праці.

Ми аж надто свідомі того великого тягару, бо як близькі помічники Блаженнішого Патріярха Йосифа ми бачили їх в повній їх вагомості і знаємо добре, який це хрест, бо теж частинно брали участь в його несенні.

Цього хреста, цих трудів, цих терпінь, цих змагань не можна собі ані зменшити, ані злегшити, ані щось з них скинути з рамен.

Це противилось би навіть волі Христа, що сказав: хто хоче йти за мною нехай візьме свій хрест!

Ми мабуть є єдиними, і кажу це щиро перед Вами в присутності моїх співбратів, що можемо Вам, Ваше Блаженство, щиро, віддано і з деяким досвідом допомогти. Знаємо волю Блаженнішого Патріярха Йосифа, ми пізнали і вивчили ним намічений напрям і з тією самою готовістю ми Вам поможемо з Божою благодаттю, що всіх нас укріплює.

Підкреслюємо ще раз, ми всі були б негідними спадкоємцями столітніх змагань і надбань нашої Церкви і Народу, коли б ми хотіли собі щось улегшити, чи піти слідом за якимись кон'юнктурами, чи перекреслити труди великих двох наших церковних Мужів ХХ-го століття, яких ми стали наслідниками.

Під Вашою дбайливою опікою остаються, як знаєте, такі надбання тут в Римі і на поселеннях: Студіон і монахи студити, Український Католицький Університет і його філії, Українське Богословське Товариство, храм Св. Софії, Патріярший двір і церква Жировицької Богоматері, Товариство Свята Софія — яке є відповідальне за всі матеріяльні здобутки і є легальним власником тих матеріяльних дібр, Колегія Св. Софії — тобто перенесена Львівська Духовна Семінарія до Риму для плекання духовних покликань. Дальше, ми — Крилос Львівської Архиепархії — оруддя праці Блаженнішого Патріярха Йосифа, увесь адміністративний і канцелярійний апарат створений Блаженнішим Йосифом за 21 років його життя на волі. Остаються для нас усі зв'язки створені Блаженнішим з Римською Курією і нашими в ній приятелями, з політичним рідним і чужинецьким світом, з науковими рідними й чужинецькими кругами. І врешті залишилась здійснена велика ідея, що виникла в нашій історії зараз на початку Унії з Апостольським Престолом в Римі і пережила 400 літ твердого історичного шляху і завершилась в особі Блаженнішого Йосифа — Патріярхат Української Католицької Церкви.

Цієї ідеї — факту Українського Патріярхату вже викреслити не можна, з чим погоджується, бодай в сумлінню, велика більшість нашого Єпископату і розуміють її слухність церковні мужі Риму. і її не можна навіть змовчувати.

Цей Ваш титул Патріярха, який успадковуєте по великим Покійнику є і буде для Вас хрестом. Але цього хреста скинути Ви не можете ради миру в нашій Церкві, ради тих 400-літніх змагань за нього. Не можете не прийняти цього хреста особливо ради нашої Святої Української Церкви-Страдниці, бо тільки в Києво-Галицькому Патріярхаті буде вона в силі протиставитися всім отруйним і смертоносним «стрілам лукавого». Ми в несенні цього хреста Вам поможемо.

Ці слова звертаю також і до Священного Синоду наших Владик, що відновився поза межами України саме великими зусиллями зложенийшого Патріярха Йосифа. Не перекреслім пам'яті і діл великого Мужа! Коли заборонимо з честю згадувати його ім'я і його діла — каміння говоритиме! Сльози вірних будуть кликати до неба про поміч. Зокрема ідеться про високий історичний титул патріярха, який він прийняв, відкидаючи зі запереченням всі поєсті і титули, які міг мати, ради своєї Церкви і Народу. Шануймо цей історичний титул, який він здобув в очікуванні визнання його Апостольським Престолом. В цьому титулі містяться всі його надіання, здобутки і терпіння.

Нехай ім'я великого Патріярха Йосифа остане серед нас у вічній пам'яті!

Рим, 13 вересня 1984 р.

Український Католицький Університет

о. Іван Хома

і всі Члени Львівського Крилосу

«Відкрий перед усіма народами цю країну, в якій задушена релігія, обезчещена Церква, закована свобода сумління, потоптана не тільки християнська, а й загальнолюдська мораль, а на глум ганьбу всього людства шумно реклямуються рабські свободи та зберігається церква, яка по суті є тільки додатком МГБ МВД. Розкажи про знищення Української Автокефальної Православної і Греко-Католицької Церков, про помордованих і заляганих українських єпископів, священників і вірних. Роз'ясни чусинцям, що теперішня російська православна церква не має нічого спільного з вільною Церквою і являється емведівською гентурою...»

(Із «Звернення Вуюючої України до всієї української еміграції»)

СЛОВО О. АРХИМАНДРИТА ЛЮБОМИРА ГУЗАРЯ ПІД ЧАС ТРИЗНИ В ПАМ'ЯТЬ БЛАЖЕННІШОГО ПАТРІЯРХА ЙОСИФА 13 ВЕРЕСНЯ 1984

(УПБ, Рим) — Блаженніший Владико, Високопреосвященніші і Преосвященні Владики, Всесвітліші і всечесніші Отці, Преподобні Брати й Сестри, Високоповажані Пані і Панове!

В імені Крилосу Львівської Архиепархії складаю Вам усім сердечну подяку, що Ви прибули на цю тризну в пам'ять св. п. Блаженнішого Патріярха Йосифа Сліпого. Зібраних тут сьогодні ми бачимо представників всього нашого Божого люду: Владик, духовенство, мирян з усіх поселень. Бачимо тут представників всіх секторів нашого життя: громадського, політичного, наукового, мистецького, професійного, робітничого, економічного. Усі ми відчули велику втрату і прийшли віддати останню християнську і людську прислугу та честь вчителєві, своєму господарєві, своєму батькові. Коли поглянемо в його писані твори, там знаходимо статті на всі теми церковного і народного життя і тому так природно, що представники з усіх усюдів, з усіх прошарків нашої громади, з усіх поколінь зібралися тут.

Прийшли ми з усіх усюдів, з усіх наших поселень. Але присутня тут також і наша матірня, наша рідна земля Україна. Ні, не приїхав тут ніхто позавчора чи вчора. А все ж таки Україна тут сьогодні заступлена.

Перш усього в особі Блаженнішого Львівського Архиепископа і Митрополита Галицького. Блаженніший Мирослав Любачівський є Архиепископом княжого міста Львова, тим самим він спадкоємець старинної традиції київських митрополитів, тим самим він Глава нашої Церкви, і тому ми вшановуємо його титулом Патріярх. Він є та зв'язь між усіма нами, — Владик, духовенства і вірних нашої Церкви де б вони не перебували, де б вони не родилися, де б вони не складали своє свідчення християнського життя.

Україна сьогодні також присутня тут в Крилосі Львівської Архиепархії. Що це є той Крилос? Від найранніших початків нашої Церкви наші Владики мали свої ради — це й є ті Крилоси. Крилос Львівської Архиепархії перетривав сотки літ. На підставі такої старинної його традиції ще в минулому сторіччі Папа Пій IX торжественно поблагословив і потвердив його. Наш св. п. Блаженніший Патріярх Йосиф покликав через обставини членів до Львівського Крилосу і поза львівською землею, щоб мати при собі дорадників-помічників. І хоч ми живемо і працюємо поза ме-

жами рідної землі, ми є Крилосом Львівської Архиепархії, живим свідком поневоленої, але духовно вільної Церкви Христової на рідних землях. Коли ми як Крилос, під проводом нашого голови о. Івана Хоми, вперше офіційно і торжественно вітали нашого нового Архиепископа, ми заявили, що так як ми старалися всіма силами підпомагати у його задумах св. п. Блаженнішого Патріярха Йосифа, так само з неменшим запалом будемо старатися допомагати його наслідникові, Патріярхові Мирославі, в служінні нашій рідній Церкві в Україні і на поселеннях.

Якщо я дозволив собі присвятити стільки уваги тій присутності тут між нами тої частини нашої Церкви, що в Україні, то це тільки тому, що ми які зійшлися сюди до Риму з усіх поселень на прощання усопшого Глави нашої Церкви і повитання нового Глави, не попали в помилку розглядати ситуацію немов би існували дві наші Церкви, одна тут на поселеннях, а інша там, в старім краю. Якщо б ми так думали, то ми цілком не зрозуміли б цю постать, якої тлінні останки ми нині зложили до гробівця.

Кожне слово під час тризни має послужити, щоб насвітлити якусь сторінку усопшої особи. Дозвольте зупинитися на одній такій черті життя і діяльності св. п. Блаженнішого Патріярха Йосифа. Це не черта випадкова, одна з багатьох, але одна з тих основних, найбільш характеристичних. Йому в цілому житті присвічувала єдність. Єдність особливо в двох її видах.

Поперше, єдність вселенська. Св. п. Блаженніший Патріярх Йосиф був завжди свідомий важности єдності у вселенській Церкві. Ми є католики. Цю вірність вселенській ідеї єдності Блаженніший засвідчив не тільки науковими працями чи поученнями, але життям. 18 років на каторзі і багато років вже перед тим він стійко відкидав всяку покуску зірвати ту єдність. Якби добрий Папа Іван не поклопотався про його звільнення, Блаженніший Йосиф був би аж до каторжної смерті, може навіть мученичої, стояв при своїй вірі. І хоча не раз знаходив, він незрозуміння його намірів з різних сторін, він твердо стояв при католицькій вірі.

Подруге, єдність помісна. Наші вірні сьогодні розкинені по цілому світі, вільному і підневоленому. На всіх континентах маємо єпископства. Але це все є одна Церква. Так як за перших двадцять років після війни життя Блаженнішого було позначене тим особливим свідченням вселенській єдності, так останніх двадцять років він старався і трудився, боровся за здійснення помісної єдності нашої Церкви. Бо патріярхат це не прикраса чи зовнішній престиж, але устами, умом і серцем здійснена єдність.

Ми тут зібрані, цілий Божий люд, Владики, духовенство, миряни, незалежно від місця народження, походження, політичних чи інших переконань — ось це Патріярхат. Блаженніший надіявся, старався, боровся, щоб ота єдність, яку ми тут нашою присутні-

стю засвідчуємо проявлялася не тільки з особливих нагод, але була щоденною дійсністю. Це він залишив нам як свій заповіт, його поучення для нас.

Тепер ми спожиемо спільну вечерю, а опісля послухаєм слова від Владик, священників, мирян та представників громадського життя, а вкінці, Духовне завіщання — поучення св. п. Блаженнішого Патріярха Йосифа записане на плівці...

...Зі зворушенням і не без сліз ми слухали голос св. п. Патріярха Йосифа. Це були слова записані протягом більш чим одного десятиліття, думки рефлексії, заяви. Не вистачить їх тільки вислухати. Треба їх брати до серця.

Блаженніший Патріярх Йосиф залишив нам спадщину. Не один сьогодні питає: який буде його наслідник? Але наслідник св. п. Патріярха Йосифа може повторити слова свого світлого попередника: який буде нарід, такий я буду провідник. Спадщина Блаженнішого Йосифа спадає на плечі не тільки одної людини. Вона стає відповідальністю нас всіх. Блаженніший патріярх Йосиф навчив нас — головно приміром свого життя — що єдність є превелика цінність, основа й окраса Христової Церкви, сила й мудрість народу, щось за що варта трудитися, терпіти, навіть вмерти. Ми розійдемося звідси; завтра чи післязавтра повернемося додів. І що далі? Далі залежить від нас. На нашому шляху багато ще труднощів, ми мусимо утвердити нашу внутрішню єдність, ми мусимо їй дати більш конкретні форми, ми мусимо старатися про визнання нашої єдності, про визнання нашого патріярхату зі сторони інших патріярхів, але головно від Вселенського Архиєрея Папи Римського. Перед нами ще багато завдань, трудних, прикрих, повільних. Над розв'язкою буде трудитися наш новий Блаженніший Мирослав, будуть дбати Владики, будемо клопотатися ми, його помічники; але це замало. Якщо пам'ять св. п. Блаженнішого має бути справді вічною, мусимо трудитися, дбати, клопотатися всі! Без винятків, без застережень. Візьмим зі собою додів не тільки жаль із-за великої втрати. Візьмим запал, щоб те, що почалось багато років тому, над чим трудилися і клопоталися наші славні митрополити продовж віків, а особливо два останні Слуга Божий Андрей і Блаженніший Йосиф, ставало дійсністю. В мирі і любові, але ревні і витривалі свідчім Христові і всьому світові, що ми гідні мати таких великих людей, якими Він нас обдаровував.

ЗАЯВА ЧЛЕНІВ РЕЛІГІЙНОГО ТОВАРИСТВА «СВЯТА СОФІЯ»

Слава Ісусу Христу!

Рим, 12 вересня 1984

До Всесвітліших і Високопреподобних Членів
Львівського Архиепархіального Крилосу
в Римі

Всесвітліші і Високопреподобні Отці Крилошани!

Члени Релігійного Товариства «Свята Софія» в Римі, США, Канаді, Великій Британії й Бельгії з великим смутком прийняли вістку про невіджалувану смерть нашого Основника і Голови Блаженнішого Патріярха Йосифа — Ісповідника.

Висловлюючи наші глибокі співчуття, прохаємо прийняти запевнення нашої беззастережної підтримки у продовжуванні всіх задумів Великого Покійника.

Бажаємо запевнити Вас, що згідно з волею святої пам'яті Блаженнішого Патріярха Йосифа, ми морально і матеріально підтримуватимемо всі патріярші установи і надбання в Римі й на поселеннях.

Доложимо всіх зусиль, щоби Собор Святої Софії в Римі був назавжди церковним і релігійним об'єднуючим чинником українців на поселеннях; щоби Український Католицький Університет ім. св. Климента Папи разом зі всіма Філіями на поселеннях собирав своєю істиною і любов'ю до науки в розсіянні суших українських науковців і студентів; щоби Колегія Святої Софії виховувала молодих ідейних і відданих своїй Церкві й народові священиків для матірної Церкви Києво-Галицької Митрополії; щоби монастир монахів Студитів був справжнім світильником рідного східного монашества; щоби Патріярший двір і Храм Жировицької Богоматері, найстарший наш церковний пам'ятник на поселеннях, був гідним приютом для українських прочан, які паломничатимуть до Вічного Міста, Риму; щоби видавнича діяльність Українського Католицького Університету і Українського Богословського Наукового Товариства здобували завжди більше признання серед сучасного наукового світу. Словом, ми своєю працею і відданістю стоя-

тимемо на сторожі всього того, що передав нам святої пам'яті Блаженніший Патріярх Йосиф.

Усі наші зусилля ми віддамо для закріплення і росту ідеї по-місности і патріярхату Української Католицької Церкви на рідних землях і поселеннях, щоби зерно, засіяне нашим святої пам'яті Блаженнішим Патріярхом Йосифом, росло і розвивалося для добра майбутніх поколінь.

Нехай пам'ять нашого Великого Патріярха Йосифа — Ісповідника і Основника останеться вічною, а наша праця нехай буде запорукою розвитку і росту Його світлої спадщини.

Віддані в Христі Господі

За Римську «Святу Софію»
о. Архимандрит Іван Хома
о. Архимандрит Любомир Гузар

За Т-во «Свята Софія» в Канаді
Єпископ Ісидор Борецький
о. д-р Володимир Дацько

За Т-во «Свята Софія» в США
д-р Романа Навроцька
Проф. Леонід Рудницький

За Т-во «Свята Софія» у В. Британії
о. Митрат Іван Музичка
Проф. Петро Цимбалістий

За Т-во «Свята Софія» в Бельгії
о. Митрат Іван Кім
Проф. Петро Зелений

ПРО СМЕРТЬ ПАТРІЯРХА — З УКРАЇНИ

(УПБ, Рим) — Редакція «Вістей з Риму» одержала уривки з трьох листів з України: священика, православного політичного засланця і однієї жінки. В тих листах вони описують свої переживання, коли наспіла в Україну вістка про смерть сл. п. Блаженнішого Патріярха Йосифа. Поміщуємо ці уривки й прохаємо читачів, які, може, одержують подібні вістки, нам їх надсилати, і ми радо їх видрукуємо.

Лист священика

«...Смерть Кир Йосифа — це закінчення слідуемого розділу, епохи, в історії нашої Церкви. Кир Йосиф був дуже працьовитим, вченим, письменником, добрим організатором, вповні відданим нашій Церкві та нашому народові. В особистому житті — дуже скромний, не злопам'ятний. Сам працював як віл, так любив Покійний говорити про себе, і других заганяв до роботи. Коли хтось на авдієнції забагато говорив, то Покійний переривав потік вимови петента та говорив: «Та Ви говорите й говорите без кінця! Вийдіть та робіть щось!»

Коли Кир Йосифа назначив Митрополит Андрей Шептицький своїм наслідником, то деякі священики були невдоволені з вибору Кир Андрея, і просили, щоби Кир Андрей назначив когось іншого, та висували кандидатури брата Митрополита Андрея — Климентія Шептицького ігумена — архимандрита Студитів, сухого свящ. з Долинщини, та ще декого. Митрополит Кир Андрей говорив мені про це, а на кінці сказав: «Але я сказав: Ліпшого кандидата від Ректора Сліпого нема!» І ці слова — це найвища похвала й признання для пок. Кир Йосифа!

Коли Кир Йосиф написав і видав свою книжку під наголовком: «Utrum Spiritus Sanctus distinguetur a Patre, si ab Eo non procederet?» («Чи Дух Святий різнився від Отця, якщо б не походив від Нього?») пок. Костельник написав рецензію дуже негативну. Написав, що це лишня музейщина etc. Я запитав Кир Андрея про його думку. Кир Андрей усміхнувся і сказав: «Ну, знаєте, написати щось такого, щоби всі вчені богослови мусіли це прочитати — то також неабияка штука. . .»

*Блаженніший Йосиф у спомині православного
політичного засланця*

«... Хоча переді мною лежать три листи й ждуть відповіді, я у першу чергу відповідаю на Вашого листа, а чому на Вашого самі зрозумієте. Після опису тої сумної вістки про смерть Слуги Божого Йосипа Сліпого, оце Ваше: «Ви правда людина від церкви далека, але це все має також суспільний аспект, то може Вас зацікавить», мене торкнуло за живе.

Я сам по своїй природі релігійний, навіть чуть що не містик. Грішником я себе вважав з тої пори як почав себе пам'ятати. У дитинстві мені чомусь здавалось, що мене грім уб'є за гріхи. А такі свята як Великдень, Різдво, Новий Рік, Водохреща і Зелені Свята були і є для мене найбільшою і нічим не замінимою радістю. Церковні дзвони взагалі, а зокрема на Великдень діяли на мене так, що цього й описати неможливо. Церковної відправи я не розумів і тому вона у мені не викликала ніяких почуттів. Однак з найбільшою увагою я ставився до проповіді священика. Але потім у юнацькі роки самі отці зіштовхнули мене у трясину атеїзму, з якої мені не легко було викарабкатися.

Мені прийшлося бачити по-справжньому віруючих і глибоко релігійних людей у пограничних ситуаціях перед лицем неминучої смерті, смерті від голоду і холоду у німецькому лагері військово-полонених. Ті люди у тій безвихідній ситуації у тій жуткій, жахливій ямі смерті, берегли спокій душі і покору перед Богом. Той душевний спокій, ту покору і смиренність я бачив у очах тих людей, і мені здавалось, що вони вже бачать потамтойбічний світ, що вони вже подолали смерть. Перед такими людьми, перед такими віруючими я не тільки що схиляю свою сиву голову, я хотів і на коліна впасти перед ними.

Петро С. знає як я себе вів у пограничних ситуаціях перед обличчям смерті, смерті не із-за ради імені і не із-за ради слави. Та цінність, яку називають почуттям особистої і національної гідності, допомогла мені долати все найгірше і найстрашніше, бо втративши ту цінність людина стає вже нелюдиною. Перед людьми можна оправдатись, але перед своєю совістю оправдатись неможливо, бо совість — це голос Божий і око Боже у нутрі нас. Воно бачить все невидиме і нематеріальне.

А славної пам'яті Слугу Божого Йосипа Сліпого на превеликий жаль мені не пощастило бачити. Найцікавіше мені про Нього оповідали чужинці.

Єврей, кандидат технічних наук Поперека оповідав як він зі

своїми друзями-подільниками сидів у Новосибірську у пересильній тюрмі й як під час читання у газеті про суд над Йосипом Сліпим у їх камеру ввели якогось пожилого чоловіка з розкішною бородою. По виразу обличчя і очей видно було, що це інтелігент. Вони його примістили біля себе і запитали звідкіля він. «Із дому пристарілих, синочки», відповів він. Але та стаття їх так зацікавила, що вони не стали його більше розпитувати, а взялися дочитувати ту статтю. А дочитавши майже всі одночасно сказали: «От би добре було потрапити у лагерь з тим чоловіком». І стали питати його думку про ту газетну статтю. Він відповів, що щоб суттєво говорити про те, що написано в тій статті, треба насамперед особисто знати, добре знати того чоловіка про якого тут іде мова. І так перекинувшись декількома словами з новоприбувшим, знову взялись за вивчення англійської мови. Слухаючи, як ми між собою розмовляємо по-англійськи, новоприбувший злегка усміхнувшись собі в бороду і почав делікатно нас поправляти. Тоді, каже Поперека, ми подивилися на нього іншими очима, і в ту ж мить побачили його іншим, недосяжним для нас. Хотілося знати де і коли той чоловік вивчав мови. Взнавши про те, що він знає стару грецьку мову, стару єврейську мову і володіє сучасними європейськими мовами, ми забули про те, що читали в газеті. І тут раптом на коридорі біля дверей забрящали ключами, заскреготав замок, відкрилися двері. На порозі появився офіцер з папірцем у руках і сказав: «Йосіф Слепой с вещами вихади на коридор». Всі наче б остовпіли, стояли й дивились у двері. Потім хтось сказав: «От і так не знали, кого мали. . .»

Лист сестри до брата

«...Про похорон ми все чули по радіо, дуже було тяжко. Всі дні я слухала аж до 40 дня і навіть теж чула 40 років 1 листопада Андрея. Теж все вислухала, яка далечінь, а все можна чути. . .»

А як так раптово Дідусь чи захворів, чи так собі. Бо хотять його вівці-учні знати як то було, і чекали на Твого листа, щоб знати як. Дуже розумно зладжений Заповіт, найбільше враження. Отець... чекає відповіді як то було. Чи можливо є, щоб вислати фотографію, дуже було б добре».

Проблеми національного визволення

Святослав КАРАВАНСЬКИЙ

АБН І ПОЛІТИКО-ПСИХОЛОГІЧНА ВІЙНА

Існує теорія західного професора Джеймса Бурнґама, що III світова війна розпочалася вже 1945 р. «На цей час Совети почали односторонню війну проти решти світу. Цю війну ведено через уповноважених осіб, політико-психологічними засобами, тероризмом, підливними методами та іншою підступною діяльністю».¹ Головний засіб цієї війни була дезінформація, коли зло змальовувалося як добро, а добро — як зло.

Советська політична III світова війна має свою стратегію: послаблювати й роз'єднувати своїх потенційних майбутніх супротивників вже сьогодні. Ця головна стратегія має силу піднапрямків. Психологічну війну ведено у дипломатичних колах, у західних парламентарних інституціях, у засобах масової інформації, у колах антикомуністів, у релігійних рухах, серед усіх політичних, церковних та національних груп на Заході. Одним із завдань цієї війни є розпалювання ненависті серед різних груп і насамперед розпалювання національної ворожнечі.

Відомо, наприклад, що серед лідерів та членів гебррейських організацій на Заході живі певні національні забобони. Один з таких забобонів стосується східних європейців, котрі нібито були колаборантами нацистів. Цих східних європейців і, зокрема українців, деякі гебррейські джерела зображають найбільш антисемітськими народами. Саме тут московська комуністична мафія може мати для себе поживу. Її мета: підсилити ці забобони, розвинути їх до рівня національної нетерпимости. Як цього досягти?

Советські закони не дозволяють нікому в СССР висловлювати антисемітські погляди й робити антисемітські акції. Але Совети винайшли ерзац антисемітизму — антисіонізм. Советським громадянам дозволено засуджувати сіонізм, як і всякий інший націоналізм та расизм, за винятком хіба советсько-російського. Отож, у СССР дозволено публікувати антисіоністську літературу та вести антисіоністські «наукові дослідження». І де б ви думали, такі дослідження і такі публікації здійснюються? Ніде інде, як у Києві, в Українській Академії Наук.

1. Bertil Haggman "The Need for a Western Political-Psychological Offensive Against Russian Imperialism and Communism as an Essential Element of Modern Warfare" (Промова виголошена 25 вересня 1982 р. на конференції АБН/ЕПС в Лондоні, Велика Британія). У кн. "The West's Strongest Allies," Прес Бюро АБН, Мюнхен, 1985, стор. 78-81.

Кожен, хто жив у ССРСР на правах людини без привілеїв, знає, що жодна академічна установа в ССРСР не може розробляти пляни своїх досліджень сама. Усю наукову діяльність в ССРСР пляновано й централізовано, так само, як усяку іншу діяльність. Центром же, який наглядає за цими централізованими діяльностями, є Політбюро ЦК КПСС. Саме цей центр плянує і встановлює все, що відбувається будь-де у Советському Союзі. Отож, ніхто інший, а Політбюро ЦК КПСС у Москві вирішує, що антисемітські «дослідження» належить вести ніде інде, а в Українській Академії Наук. Ніхто інший, а Політбюро ЦК КПСС у Москві вирішує, що антисемітську літературу слід публікувати ніде інде, а у столиці України — Києві.

Чи має Кремль успіх у своїй підступній роботі?

Так, має. Деякі гебрейські громадські діячі роблять висновок, що діяльність Української Академії це наслідок невиліковного антисемітизму українців. Цитую Симона Візенталя: «Антисемітизм в Україні виявляє себе найдужче ніж будь-де в ССРСР. Навіть Українська Академія Наук оприлюднила низку антисемітських книжок».²

Такого наслідку саме й очікували натхненники московської психологічної війни.

Інший приклад: два французи відвідали ССРСР. У Москві вони відвідали кількох гебреїв-одказників. Ніякої реакції з боку КГБ. Тоді французи спробували зробити те саме у Києві. Але в Києві їх затримали, обшукали, допитали й три дні тримали під хатнім арештом. Висновок, який вони зробили: в Україні гебреї найбільш пригнічені. Але невже КГБ у Києві діяло незалежно від центрального — московського КГБ? Перед тим як вжити заходів до будь-якого іноземця, київські кагебісти звертаються до Москви. І це з Москви прийшов наказ заарештувати французів у Києві.

Ці приклади показують підступні методи психологічної війни та яких результатів вона досягає. Ціла країна, цілий адміністративний та партійний апарат втягнуто у цю війну. Певна річ, що збагнути участь советських органів у психологічній війні не так легко, бо самі ці органи несвідомі того, яке значення й яку мету мають їхні дії. Вони тільки виконують накази згори.

Полювання на нацистів у вільному світі, започатковане з ініціативи КГБ, має ту саму мету: розколоти сили оборонців західної свободи і розпалити серед них національну ворожнечу.

Немає сумніву, що Совети мають певну інформацію про злочини часів війни. Але так само немає сумніву, що плюс до правдивої інформації, вони додаватимуть масу брехливих і наклепницьких свідчень, аби дискредитувати еміграцію із Східної Європи. І це було доведено в Америці на процесах осіб запідозрених у воєнних злочинах. У ході цих процесів було виявлено, що Совети:

1. Підробляли документи,

2. Симон Візенталь "Bulletin of Information #25," Відень, 31 січня 1985, стор. 8.

2. Вживали кривосвідків,
3. Обмежували право оскаржених на захист,
4. Засвідчували автентичність сумнівних документів.

На жаль, психологічна ініціатива Советів мала успіх. Деякі американські правники гебрійського походження, а надто урядовці Бюро Спеціальних Розслідувань при департаменті юстиції США (БСР), сліпо вірять советським свідченням. Це досить дивно, бо БСР само має докази про советські фальсифікації.

Тут варто нагадати справу Григорія Цебрія (17-31 Grove Str., Ridge Wood, N.Y. 11385, USA; tel: 212-456-0823). Совети звинувачили п. Цебрія в убивстві гебреїв. КГБ виставило свідків, записавши їхні свідчення на відеострічку, і ці свідки твердили, що вони бачили, як Цебрій стріляв гебреїв. Але п. Цебрій спромігся подати у розпорядження БСР незаперечені докази, що тоді, коли советські свідки бачили, як він стріляв гебреїв, він був у німецькому концетраку. БСР було змушено закрити справу. Ця справа і цілий ряд інших закритих справ мали би відкрити очі юристам з БСР на природу советських свідчень. А втім, БСР і далі вживає советські свідчення без належної перевірки.

З другого боку, у справі проти Франца Валюса з Чикаго 11 свідків з Ізраїлю упізнавали у Ф. Валюсі ката СС з-перед сорока років. Проте виявилось, що їхні свідчення були неправдиві, бо суд виправдав п. Валюса, як цілком невинну людину. Отож, БСР має докази, що неможливо вірити свідкам через 35-40 років. Однак, слідчі БСР і далі вживають і акцептують такого роду свідків.

Головна причина, чому Бюро Спеціальних Розслідувань порушує законність полягає в тому, що більшості юристів БСР через їхнє етнічне походження бракує безсторонності. Участь небезсторонніх (зацікавлених або упереджених) осіб у юридичних процедурах є прямим порушенням законності.

Крім того, деякі нетерпимі громадські діячі використовують процеси БСР для розпалювання національної ворожнечі. Ось що говорять, наприклад, Ізраїль Зінгер, виконавчий директор Світового Гебрійського Конгресу: «Винищення Гітлером 6 мільйонів гебреїв було здійснено не самими німцями, а точніше за найактивнішої співпраці литовців, лотишів, українців, естонців та інших європейців».³

По-перше, чому бездержавні нації, силою окуповані й жорстоко позбавлені національної незалежності Советським Союзом, потрапили до списку головних колаборантів? Невже ж правда, що литовці, лотиші, українці та естонці несуть головну відповідальність за 6 мільйонів жертв геноциду, включаючи сюди жертви у Франції, Бельгії, Голландії, Польщі, Румунії, Австрії та самій Німеччині?

По-друге, чому Ізраїль Зінгер не говорить про «литовських, лотиських, українських, естонських та інших європейських колаборантів», але про

3. *The Star Democrat*, April 3, 1985. "Baltic Groups Blocking Nazi Collaborator Probe," (Інформація Ассошіейтед Пресс), стор. 2.

«литовців, лотишів, українців, естонців та інших європейців»? Таким способом вислову усіх литовців, усіх лотишів, усіх українців, усіх естонців та усіх інших європейців зараховано до коляборантів, що межує з прямим розпаленням національної ворожнечі. Така ворожнеча вигідна КІБ та кремлівській мафії і шкодить справі миру та співпраці між народами. Звинувачення цілих націй у смертних гріхах практикували Гітлер і Сталін, але важко повірити, щоб Ізраїль Зінгер поділяв їхні погляди.

У зв'язку з винуваченням Ізраїля Зінгера слід нагадати, що протягом II світової війни на Україні діяла Українська Повстанська Армія — УПА. Збройний опір окупантам мав місце і в балтійських республіках. Ці сили боролися як проти німецьких, так і проти советських окупантів. Сотні тисяч повстанців заповнили советські концтракти післявоєнних років. З другого боку, чи ж правда, що Гітлер діставав найактивнішу підтримку від солдатів та офіцерів-українців, котрі воювали у Советській Армії не так за Сталіна та його імперію, як проти нацизму?

Багато говориться тепер про книжку Аллана Раена «Тихі сусіди». Цей твір відверто спрямовано проти східно-європейських емігрантів і зокрема проти українців, як нації. Щоб досягти своєї мети, автор навмисне спрестував і перекутив факти й цитати. Це дуже ясно показано у статті професора Тараса Гунчака, опублікованій в англomовному «Українському Тижденику» № 7, від 17 лютого 1985, під заголовком «Книжка-баламут 'Тихі сусіди' Аллана Раена, колишнього директора БСР».

Усі ці факти є наслідок політико-психологічної війни, розпочатої Советами. Їхньою метою, крім розпалення ворожнечі, є запобігти психологічній контр-війні, що її почали деякі зіхідні діячі через радіо «Свобода» та «Вільна Європа». А ще КІБ має на меті дискредитувати східноєвропейських борців за свободу та їхні організації на Заході, приписавши їм злочини часів нацизму.

Совети використовують свій вплив у засобах інформації, у гебрейських колах та скрізь, де їхні довірені особи мають доступ. Вони можуть мати вплив навіть серед крайньої правіці. Боротися з цією невидимою армією важко, але для членів АБН нема іншого вибору як почати контраатакувати її.

Що може зробити АБН у цій ситуації?

Треба викривати маневри КІБ. Ось деякі з головних напрямків роботи:

1. Інформувати громадськість про всі відомі факти через пресу шляхом написання листів, статей, та коментарів. Коли важко публікувати такі матеріали у «великій» пресі, можна містити їх у пресі малих міст та провінцій.

2. Деякі викривальні матеріали можна публікувати як брошури і навіть як летючки та буклети. Тут треба всіляко рекомендувати статтю проф. Т. Гунчака.

3. Відділи АБН можуть скликати конференції, панелі й диспути для обговорення проблем психологічної війни, запрошуючи на них відомих

громадських діячів (скажімо, авторів викривальних статей, правників та оборонців оскаржених та інших).

4. У американській пресі є досить тверезих голосів, що протестують проти порушень законності у практиці БСР. Зібрати ці матеріяли й видати їх окремою книжкою — справа АБН.

5. Необхідно втягати до участі у діалогах членів гебрейських організацій.

6. Підтримувати усі громадські організації, котрі протидіють советській психологічній війні, зокрема виступають проти порушень законності в американському судівництві.

7. Вимагати перевірки діяльності БСР.

8. Інформувати членів конгресу й сенату про всі факти, залучаючи їх (членів) у кампанію за дотримання законності.

9. Використовувати кожну нагоду, де є можливо висловити свою точку зору й засудити советську психологічну війну.

10. Посилати усі друковані матеріяли до засобів масової інформації: газет, журналів тощо.

ABN CORRESPONDENCE

Англомовний двомісячник — Бюлетень Антибольшевицького Бльоку Народів.

Передплачуйте, читайте, поповнюйте міські бібліотеки, поручайте англомовним приятелям і політичним діячам, рекомендуйте українській молоді, зокрема тій, яка не знає української мови.

О. Р.

КОНГРЕС ПАБНА В США

243 делегати і понад 500 учасників-гостей мали змогу взяти участь у Конгресі ПАБНА, що відбувся 18-го і 19-го травня 1985 року в Домі ОУВФ на 136 Друга авеню в Нью-Йорку. Привіт президента США Рональда Рейгана і віце-президента Буша Конгресові ПАБНА підкреслюють важливість його впливу на американську політичну думку. 275 гостей були на величному бенкеті у готелі «Віста», з участю представників 14 Відділів ПАБНА, державних представників — конгресмена Маріо Біяджі, представників центральних і крайових організацій поневолених народів і активних учасників боротьби проти советсько-російських окупантів. Головна промова голови УДП і президента ЦК АБН дост. Ярослава Стецька підкреслила важливе місце України в антимосковській боротьбі. Вшановано співзасновника ПАБНА сл. п. д-ра Нестора Процика. Присутність молодого покоління показує тяглість АБН-івської ідеї. Д-р М. Чировський очолив нову Управу ПАБНА. Конгрес зайняв становище до політичних подій у світі та схвалив резолюції.

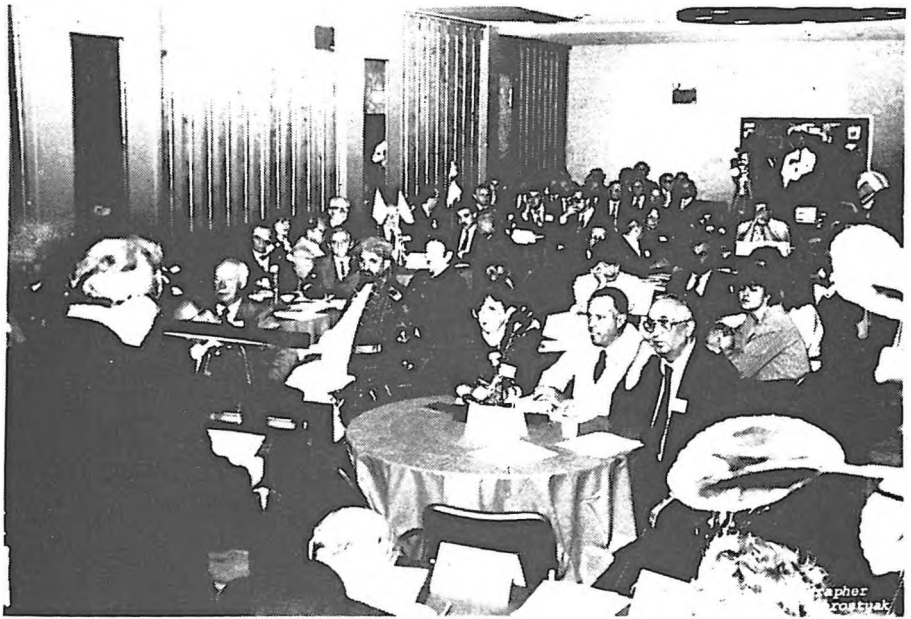
*

Майже двомісячна підготовка цього Конгресу під керівництвом ексективного голови ЦК АБН мгр Слави Стецько увінчалася успіхом. Першого дня на Конгрес зареєструвалися 243 учасники від усіх 14 Відділів ПАБНА в Америці, 18 національностей, з численною делегацією з Канади (Монреал і Торонто), як і гостей з Великої Британії. З поневолених народів своїх делегатів вислали албанці, угорці, румуни, поляки, естонці, литовці, в'єтнамці, китайці, кубинці, афганці, нікарагуанці, латвійці, туркестанці, хорвати, болгары, білоруси. Дуже численно були заступлені українці.

О год. 9.30 дня урочистою мовчанкою-пошаною зустріли делегати Конгресу ПАБНА національні прапори поневолених народів, що їх внесли члени СУМ під звук записаної на платівці маршової музики торонтської оркестри «Багурин». Актуальність боротьби проти московського наїзника віддзеркалює факт, що із 13 представників поневолених народів, які творили АБН в 1943 році, їх кількість збільшилася до 28 народів і збільшується як жертвами московсько-большевицької загарбницької політики, так і симпатиками вільних народів, які рішені стримати наступ московського імперіалістичного експансіонізму. Живучість ідеології АБН особливо була виявлена на Конгресі, який викликав велике зацікавлення американських кіл, і виявив позитивну настанову до ПАБНА, що видно і в резолюції Стейтвого Сенату в Нью-Йорку, і в теплих словах привіту президента Рейгана і віце-президента Джорджа Буша, сена-

торів, конгресменів і представників американських організацій, як теж і посадника Нью-Йорку п. Кача.

Голова ПАБНА, литовець Пітер Войтенас, привітав делегатів та представив членів Президії: Достойного Я. Стецька, президента АБН та голову Державного Правління, мгр-а Славу Стецько — ексекютивного голову АБН, д-ра Едварда О'Коннора, і покликав Президію Конгресу: Б. Федорака — голову Ради Національностей ПАБНА, генерального секретаря п-і Роксолян Букшовану-Поттер і двох секретарів Конгресу — п-і З. Юрків і п. Ніту Ніколая (румуна).

Загальний вид на залю Конгресу.

На Конгресі ПАБНА були заступлені такі Відділи ПАБНА: Албані (Н.Й.), Бостон, Боффало, Чікаго, Клівленд, Дітройт, Льюс-Анджелес, Маямі, Сиракузи, Нью-Джерзі, Фенікс, Рочестер, Нью-Йорк, Вашингтон, як теж представники АБН з Торонто і Монреалю, Великої Британії та члени ЦК АБН з Мюнхену.

Президент ЦК АБН Я. Стецько, голова УДП, привітав делегатів, побажав активної співпраці в поборюванні імперіалістичного московського експансіонізму за волю народів й людей. У прикінцевих словах віддав

шану світлій пам'яті д-ра Нестора Процика, співзасновника ПАБНА на американському терені, який доклав великих зусиль для розбудови ПАБНА. У своєму слові на відкритті президент ЦК АБН вказав, що сьогодні західний світ може врятувати тільки чудо, а ним є визволення народів АБН.

До піднесеного настрою причинилась і знаменита резолюція Стейту Нью-Йорк, яка вказувала на американську переоцінку боротьби поневолених народів — в напрямі зацікавлення і симпатій до концепцій АБН, його антиімперіалістичну і антитоталітаристичну концепцію за здобуття власних демократичних держав.

Инж. Б. Федорак, Голова Ради Національностей ПАБНА, перебрав ведення Конгресом. У вступному слові заявив, що завданням ПАБНА є вплинути на американську зовнішню політику, яка знаходиться в стані розгубленості після в'єтнамської війни. Доказом цього є невміння реагувати і постійне потурання московському насильству у світі, безкарна московська агресія і здавання позицій, але щойно за президента Реґана відчувалася зміна напрямку і прихильне ставлення до поневолених народів, і більша моральна підтримка визвольним рухам та спротив московським насильствам над людськими і національними правами всюди у світі. Сучасне стосування засобів хемічної війни вказує ясно, яку «повагу» до людського життя виявляють московські тирані. Ми постійно конфронтовані з подвійним стандартом великої частини вільної преси до таких країн, як Куба, або ССРС із сателітами, в порівнянні з країнами, які борються проти московського імперіалізму. Захід не має надії на перемогу, якщо не рахуватиметься з поневоленими народами. Президент Реґан це зрозумів, тому він у 40-ліття АБН і 25-ліття Поневолених Народів у Вашингтоні заявив: «Ваша боротьба є наша боротьба, ваші мрії це наші мрії». Ми передали президентові усучаснений меморандум поневолених народів під час відвідин президентом Українського Культурного Центру в Детройті, — сказав у кінці инж. Богдан Федорак.

Потім звітували представники 14 Відділів ПАБНА, які в своїй структурі мають представників різних поневолених народів, залежно від місця їхньої діяльності. Загально-національні потреби, антимосковські виступи і акції проводилися в кожному відділі в місцевому або крайовому характері. Звітували про діяльність їхніх відділів: п-і Роксолія Поттер — Нью-Йорк, п-і Вікторія Мазур — Чикаго, Б. Федорак — Дітройт, п-і Даша Проїк з Боффало, д-р З. Карпишин — Сиракузи, д-р М. Бих — Нью-Джерсі, М. Дзюбас — Льюїс Анджелес, п. Белінські — Фенікс, п. Хом'як — Маямі, проф. Лисак — Рочестер, мгр О. Шудлюк — Бостон, п. Спіяк — Албані, панна Фіголь — Торонто, п. Чолій — Монреаль. Пані Богдана Крушельницька передала привіт від терену Великої Британії.

Після обговорення звітів та побажань і пропозицій (потреба включення більшої кількості національностей у працю ПАБНА, налагодження кращої комунікації між централек і відділами в далеких місцевостях та ін.) — приступлено до обрання різних комісій. Номінаційну комісію очолив д-р В. Харкевич. Резолюційну комісію — Шеган Османі — голова.

Комісію для опрацювання становища АБН очолив д-р Боргес — голова.

«Трагічні наслідки Ялти» — це була перша доповідь мгр-а Слави Стецько, екзекутивного голови ЦК АБН з Мюнхену. Доповідачка скритикувала поділ світу на сфери впливів, який заіснував після Ялти. На фактах довела неясну настанову урядів США супроти московської експансіоністичної політики загарбання та терористичної політики придушення

Президія Конгресу. Промовляє мгр Слава Стецько — Екзекутивний Голова АБН-у.

повстань у концтаборах у СРСР, у Східньому Берліні, Будапешті, Празі, агресіям у В'єтнамі, Афганістані. Доповідачка підкреслила допомогу США для СРСР у час воєнних подій, яка фактично врятувала СРСР. Натомість сьогодні відбувається в США зріст свідомости московської загрози в світлі відродження християнських і національних ідеалів і вартостей, а головним промотором цього є президент Реган. Ідеалізм, дух християнства, родинні вартості, дух героїзму і посвяти є запорукою, що США зупинять загрозу тоталітаризму московського імперіялізму і тероризму у світі, коли повністю зрозуміють значення національно-визвольних рухів поневолених народів.

Панель молоді, яким вміло керувала докторантка Колюмбійського університету Оксана Дацків, був виявом свіжого підходу й аналізу молоддю

загрози московського імперіялізму. Панелісти окреслювали ідеали молоді західного світу. На жаль, молодь, яка навчилася користатися благами свободи, не завжди розуміє потребу жертви, хоч має симпатію до визвольних рухів. Молоді панелісти, що збагнули злочинну практику московського деспотизму і загарбницького імперіялізму, який просякає в усі

Молодечий Панель: промовляє: Ірина Капустинська (Європа). Зліва: Люба Шкамбара (Канада), Гарун Вардак (Афганістан), Нгуен Дан Де (В'єтнам), Катя Чумаченко (США), Роксоляна Лозинська (США). З-заду: Оксана Дацків (США) — модератор панелю.

процеси людського думання насильною марксистсько-ленінською-большевицькою ідеологією, відзначилися слушним ідеалізуванням нації, людини і її боротьби, релігії, духовних вартостей, які можуть розвинути в атмосфері свобідного волевияву їхніх народів. Деякі панелісти, поруч аналізу ідейних потреб молоді, підкреслювали потребу збройної боротьби проти окупантів, і це наголошували представники молоді поневолених народів.

Панелістами були: Ірина Капустинська, яка закінчила успішно Лондонський університет у Великій Британії, Катя Чумаченко — абсолювентка Чикагського університету і кол. директор УНІС-УККА у Вашингтоні, Роксоляна Лозинська — докторант з історії при Колумбійському універ-

ситеті, в'єтнамець Нгієн Дан Де, який прибув три роки тому з окупованого В'єтнаму, Хорге Л. Абреу з Куби, недавній емігрант і жертва кастрової диктатури, Ніта Ніколай з Румунії, який пробув три роки ув'язненим, Люба Шкамбара з Канади та молодий Гулам Вардак — син повстанського командира з Афганістану.

Панелісти наголосили зникаючу ієрархію вартостей серед частини молоді, вказували на потребу героїчного ідеалу, посвяти Батьківщині, боротьбі за національні ідеали, за соціальну справедливість, за патріотичне виховання у родині. Шукали ідеалів у прикладі Юрія Шухевича та багатьох відважних ідеалістів в Україні, таких як Сорока, Сверстюк, Симоненко, Івасюк, Горська. . . говорили про героїв ОУН-УПА, про масову русифікацію народів, про потребу вільного існування, в яких свободний вияв людини допомагає їй духовно рости. Панеліст з Румунії гостро виступив проти визискування та комуно-більшевицької індоктринізації. Молодий Гулам Вардак та представник Куби скритикували загарбницьку політику московського експансіонізму, і розповідали про боротьбу молодих людей за ідеал свободного існування. Роксоляна Лозинська виголосила добре підготовлене слово, показуючи на прикладах боротьби братів Терелів можливі форми боротьби проти тиранії. Психологічна субверсія, потреба підтримки від Заходу, дезінформація КІБ і ставлення молоді — було порушене дискусантами. Вдячна публіка, за оригінальні думки підкріплені підібраними цитатами великих людей та життєвим прикладом тисячів, винагороджувала панелістів теплими оплесками признання.

Після цього виступив з доповіддю американець Роберт Морріс, член Екзекутиви Ради США за Свободу в Світі, на тему «Поміч для поневолених народів». Заслужений автор кількох книжок та голова Комісії переслухання московських жорстокостей — геноциду, член Комітету для національної безпеки спричинився немало для розголошення українського голокосту (1932-33). Говорив він про існуюче нерозуміння цілей СССР, дезінформацію та про потребу терпеливо вивчати цілі нашої боротьби.

Модератором чергового панелю був д-р М. Чировський: «Національно-визвольні процеси за залізною заслоною». Цей панель насвітлив маловідомі факти національно-визвольної боротьби і специфічні форми московської агресії. Панелістами виступали: Шегат Османі (Албанія), д-р К. Кондов (Болгарія), д-р Віктор Цуан (Китай), Чарлс Андреянські (Угорщина), Манфред Боргес (Куба), д-р Константин Ганфф (Польща), д-р М. Чировський (Україна). Всі панелісти підкреслювали типові форми поневолення в колгоспах, концентраційних таборах, невілнничих таборах; наводили документовані дані про жертви голоду, несправедливості, горе і понад 60 мільйонів жертв лєнінсько-більшевицької тиранії. Одночасно підкреслювали незламну боротьбу народів за самостійність. Болгарія ставила довго спротив московським агресорам, Україна збройну боротьбу вела до 1953 року, Угорщина повстала у 1956 р., Чехо-Словаччина у 1968 р. Д-р Цуан заохочував підтримати китайців у боротьбі проти комунізму, а албанець розповів про жертви і терор диктатора Енвера Годжі. Д-р

Ганфф представив сучасний рух розвитку польського спротиву і заявив, що без вільної України не буде і вільної Польщі, підкреслив теж потребу об'єднувати сили.

Перед бенкетом відбулася в готелі «Віста» пресова конференція, на якій голова УДП і президент АБН Я. Стецько та представники поневолених народів склали відповідні заяви перед пресою, яка підтримує наші позиції.

Учасники конгресового бенкету під час молитви.

У суботу ввечері в тому ж престижному готелі «Віста» відбувся бенкет з участю 275 учасників. Серед численних привітів на особливу увагу заслуговують привіти президента Роналда Рєгана і віце-президента Джорджа Буша. Головну промову сказав голова УДП і президент ЦК АБН Ярослав Стецько. В промові підкреслив двофронтову боротьбу українського народу, далекозорість створення АБН у 1943 році та подав альтернативну розв'язку перед руїною термоядерного голокосту. Конгресмен Біяджі у своїй промові висловив підтримку визвольним концепціям.

У неділю рано, вже від 9.00 години, продовжувалися наради Конгресу з вибором нових керівних органів ПАБНА. Головою Екзекутиви ПАБНА обрано заслуженого громадсько-політичного діяча, проф. Сітон Коледжу

— д-ра Миколу Чировського, а генеральним секретарем обрано п. Азуоласа. До президії обрано представників національних організацій, членів ПАБНА. Головою Ради ПАБНА обрано почесного члена ПАБНА д-р Едварда О'Коннора, віце-президентами представники національних груп. Першим віце-президентом обрано інж. Б. Федорака.

Після виборів промовляв Святослав Караванський, який пробув 31 рік у московських концтаборах. Він підкреслив розгортання Третьої світової війни, яку Москва почала вже з закінченням Другої світової війни. Війна дезінформації, підривання довір'я, оплюгавлювання борців за волю відбувається вже за раніше випробуваними методами Москви. Він заперечив твердження Візенталя про антисемітизм українців, базуючися на перепавших судових оскарженнях Григорія Цебрія чи п. Валнуса. У прикінцевій частині доповіді подав кілька проєктів для запобігання небезпеки впасти жертвою московської дезінформації в Америці.

Останнім у програмі XII Конгресу ПАБНА був панель про збройну боротьбу поневолених народів за їх існування. Проф. Зарицький був модератором, а панелістами виступали: Габіб Маяр з Афганістану, Труонг Кванг-Сі із В'єтнаму і Альфонсо Каеяс із Нікарагви. Особливо актуальною тема боротьби народів поневолених комуністичними режимами наголосила невмирущість духа свободи у боротьбі проти комуністичних режимів, інспірованих Москвою, і дух героїзму, сильніший за ворожі гармати і танки. Нема в світі сили, яка могла б поневолити дух свободи.

Конгрес ПАБНА одноголосно і довгими оплесками схвалив становище і резолюції Конгресу АП АБН з вимогами стримати доставку технологій, зброї, збіжжя, кредитів і торгівлі з російською червоною імперією, засудити русифікацію народів, переслідування релігії, підтримати деколонізацію ССРСР, заявився за встановлення національних держав на етнографічних територіях, пошанування людських прав, вжиття психологічної боротьби проти ССРСР, визнання революційно-визвольних антибільшовицьких рухів, пошанування конвенції МЧХ в трактуванні армій повстанців у боротьбі проти большевиків. Дано заклик до III світу підтримати боротьбу й ідеї АБН, висловлено підтримку для концепції президента Р. Реґана (Ініціативу Стратегічної Оборони), з вимогою підтримки революційної боротьби народів проти російських комуністів, створення центру психологічного ведення війни; засуджено Москву за нехтування міжнародних договорів; потребу підтримати зріст духовних традиційних цінностей китайського народу проти комунізму та вкінці закликано анулювати Гельсінські домовлення.

Голова Конгресу, ствердивши, що в неділю о годині 13.30 по полудні були вичерпані всі справи в програмі й усі питання, закрив під оплески присутніх делегатів і гостей Конгрес АП АБН, подякувавши за активну участь і позитивний вклад у відбуття Конгресу всім організаторам, делегатам і гостям.

Телеграма Владики Константина

ПРИВІТАННЯ ВІД ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕНОГО АРХИЄПІСКОПА КОНСТАНТИНА НА КОНГРЕС ПАВНА

Мої дорогі Приятелі!

Вітаю Вас у час, коли Ви зібралися продискутувати Вашу дотеперішню діяльність та схвалити пляни Вашої праці на майбутнє. Я молю Всевишнього і Всевидючого Бога, щоб благословив Ваші безперервні зусилля у викриванні всьому світові страхіть большевицького поневолення так багатьох Ваших батьківщин. Нехай ці Ваші зусилля увінчаються всестороннім успіхом серед націй вільного світу.

Щиро Ваш

*Архиепископ Константин,
Українська Православна Церква*

ЗАЯВА АФ АБН

З нагоди сорокріччя закінчення Другої світової війни

Конгрес АФ АБН, з нагоди закінчення Другої світової війни, а перехід її в Третю, ведену Москвою модерними методами за завоювання світу, стверджує, що провокаторами й палячами Другої світової війни були наспіл Гітлер і Сталін, Берлін і Москва пактом Ріббентроп-Молотов. Москва два роки спомагала Гітлера в його агресивній війні проти т. зв. плютократій чи «капіталістів» (по большевицьки). Співвідповідальність за дворічну гітлерівську кампанію проти Польщі, Франції, Великої Британії й інших країн Західної Європи, а теж балтицьких країн, Фінляндії, Західної України, Білорусії й за усі жахливі жертви у той час — несуть московські імперіялісти, КПСС, уряд ССРСР, генштаб советської армії — Москва.

За нацистські концтабори, за винищування жидів і морди членів інших народів нацистами є співвинні большевики — у той час союзники Гітлера, які спомагали агресивну війну Гітлера й самі ділилися з ним здобиччю. Сирівці, збіжжя, бензина Баку оживляли німецькі танки і бомбовози, які громили Францію чи Англію. Німецьку Райхсверу таємно озброювали і вишколювали большевицькі союзники Рапалля — часів Сталіна-Тухачевського.

За спровокування Другої світової війни як її співпалячів, за її голо-

кост та загарбництва треба поставити перед Міжнародній Трибунал Молотова і його співгеронтократів, творців пакту Молотов-Ріббентроп, а зокрема КПСС, уряд ССРСР, генштаб, КГБ, які досі незмінно створюють цей пакт загарбників і народобивців.

Конгрес АФ АБН стверджує, що сорок років після закінчення Другої світової війни розгорнута тепер наклепницька психологічна війна Москви зокрема проти націй, які вели двофронтову війну — проти націонал-соціалізму і більшовизму — України, Литви й інших, у тому зокрема проти їх визвольних формацій як ОУН-УПА, чи Литовська Визвольна Армія, та проти лотишів, естонців, білорусів й інших націй — має метою заперечити їх *підметність*, реалізування власної політично-стратегічної концепції, та знеславити героїв цієї війни як нацистських коляборантів і кримінальних злочинців. Головна мета: внеможливити ставку США на поневолені нації, політику визволення.

Одночасно Москва хоче відвернути увагу Заходу і Третього Світу від геноциду, знищення 20 мільйонів українців, у тому 7 мільйонів лише в одному році 1932-33 під час колективізації штучним організованим голодом, від масових мордів НКВД десятків тисяч політичних в'язнів по тюрмах 1941 р., від злочинів по концтаборах і тюрмах тепер, від геноциду в Афганістані, від підготовлюваних балтійцями й українцями Міжнародних Трибуналів над її злочинами проти гуманности, над народобивством.

Конгрес АФ АБН вимагає від народів вільного світу поставити перед новий Нюрнберзький Трибунал КПСС, уряд ССРСР, КГБ, генштаб *советської армії й усі більшовицькі організації терору за злочини геноциду, топтання національних і людських прав, за загарбницькі війни, за голокост стосовно найменше 60 мільйонів людей, за ті самі злочини, за які були суджені нацистські народобивці у Нюрнберзі, а які більшовики вже поповнюють, понад 65 років.*

Конгрес АФ АБН з обуренням стверджує, що деякі кола на Заході, а теж у США на шкоду своїм народам, дають себе обманювати *дезінформом* більшовиків, нацистських коляборантів і співпалачів Другої світової війни, і включаються в знеславлюючу кампанію проти українців, литовців, лотишів, естонців, білорусинів і інших поневолених народів, оскаржуючи їх у злочинах супроти жидівського населення, у тому такі визвольні організації як, наприклад, ОУН-УПА, які рятували жидів від нацистських переслідувань і в рядах УПА були теж громадяни України — жиди (наприклад — лікарі). Включення відомих жидівських кіл (Світовий Жидівський Конгрес і Візенталь-Центер) у знеславлюючу кампанію шкодить самим таки жидам і не здобуває їм приязні. Москва оскаржує теж сіоністів за злочини супроти жидівського населення, які боряться разом в одному фронті з націоналістами інших народів за свої права. Звільнення більшої чи меншої кількості жидів з ССРСР у вільний світ не рівноважить втрати чи послаблення приязні автохтонних народів.

Конгрес АФ АБН вимагає засудження усіх воєнних злочинців не лише нацистських, але ще більше загрозливих більшовицьких, без уваги на їх національну приналежність, *та відкидає вірогідність свідків,*

контрольованих КГБ і «документів» КГБ так, як відкинув би свідчення Гестапо проти жидів. Конгрес АФ АБН вважає, що жидівський нарід у спільному фронті з іншими антибольшевицькими народами може досягнути свою мету, закріпити ізраїльську державу, так і забезпечити права жидівського населення, з яким бажають приятних взаємин усі народи поневолені большевизмом.

Конгрес АФ АБН вимагає переглянути та заборонити в'їзд до США членів КПСС і функціонерів КГБ як імігрантів так, як переглядається чи переглядалося в'їзд членів нацистської партії, яка є вже зігнилим трупом.

Конгрес АФ АБН апелює до членів Сенату США й Юридичної Комісії Палати Репрезентантів негайно провести всестороннє прилюдне дослідження діяльності ОІ (Уряду Спеціальних Досліджень) стосовно її конституційних аспектів і державної безпеки.

За визволення народів — проти термоядерного голокосту

РЕЗОЛЮЦІЇ КОНГРЕСУ АМЕРИКАНСЬКИХ ПРИЯТЕЛІВ АБН НЬЮ-ЙОРК, 18 і 19 ТРАВНЯ 1985

Тому, що національно-визвольні процеси у середині російської імперії, розхитуючи імперію і її комуністичну систему;

тому, що це підтверджують самі большевицькі тирани, відмічаючи необхідність боротьби проти т. зв. буржуазного націоналізму й релігії;

тому, що Хроніка Української Катакомбної Церкви і Литовської Католицької Церкви, збройна боротьба афганських муджагедінів та боротьба польського народу це рельєфно підтверджують теж стосовно усіх інших народів;

тому, що молода генерація підносить прапор боротьби за національні традиції, культ рідних героїв, релігійні вартості і суспільні інститути, питоменні культурні цінності, рідний спосіб життя проти накидуваного народам російського комуністичного способу життя суцільним терором, який хоробро поборює молоде покоління, котре не має страху;

тому, що народи повстають проти імперії і її системи, а в авангарді молодь, якої символом є Юрій Шухевич, якого през. Р. Реган назвав «самотнім героєм — ув'язненим українським патріотом»;

тому, що боротьба є непереможна, бо нації боронять свого існування, як окремих органічно-духових спільнот;

тому, що змаг завершиться зенітом її — збройним ударом з окупантом, з російським імперо-колоніальним комуністичним ярмом;

тому, що збройні удари уже сьогодні проходять з окупантом, як заподас, наприклад, Хроніка Української Католицької Церкви;

тому, що банкрутство економіки СРСР засвідчують самі її керманічі стверджуючи, що система знаходиться щойно на початку першої фази т. зв. розвинутого соціалізму з підкресленням необхідності ввести індивідуальну ініціативу в економічний процес;

тому, що постійний брак хліба в СРСР — доказ повного розладу;

Наші вимоги до Заходу є:

1. Спинення доставки збіжжя, технології, кредитів до Советського Союзу та його «сателітів». Захід завжди рятував російську тиранську імперію і рятує її тепер!

2. Конгрес АП АБН засуджує русифікацію, систематично проводжувану російським імперіялізмом у всіх поневолених країнах. Метою русифікації є створити російську супернацію під фікцією т. зв. советського народу. Русифікація це не є лише лінгвіцид, але це культуро- і етноцид, тобто намагання вбити притаманну кожній нації духовість, її національну культуру, її питоме уявлення Бога, її суспільні і правні інститути. Мозаїка національних культур — це багатство світової культури, їх знищення — це запанування антикультури большевизму.

3. Конгрес АП АБН засуджує советську Росію за її тотальне заперечення свободи релігії та переслідування релігійних провідників і віруючих у Бога взагалі.

4. Конгрес АП АБН стоїть непохитно за розвал російської імперії на національні незалежні демократичні держави в їх етнографічних кордонах, за свободу усім поневоленим народам та за знищення комуністичної системи.

5. Конгрес АП АБН вимагає застосувати Резолюцію ООН про деколонізацію (схвалену тому 25 років) до останньої імперії — російсько-комуністичної, довівши до її розвалу. У сорокріччя ООН, СРСР зі своїми сателітними державами, як колоніальна імперія, яка систематично ламає Хартію ООН, проводить масовий геноцид і веде загарбницькі війни, повинні бути виключені з ООН.

6. Конгрес АП АБН вимагає повного респектування людських прав національних меншин згідно з Деклярацією ООН про права людини, з Деклярацією Європейського Парляменту, Атлантийською Хартією й іншими міжнародними актами, які гарантують права націй і одиниць.

7. Конгрес АП АБН апелює, щоб Уряд США використав форум ООН для розгорнення психологічної війни проти большевицької тиранії й імперії. ООН мусять перестати бути форумом дезінформу СРСР і його вислужників проти волелюбного світу, зокрема США.

8. Конгрес АП АБН вимагає, щоб західні держави розгорнули загальну глобальну стратегію проти глобальної атаки російського імперіялізму та комунізму, який змагає до загарбання усього світу.

9. Конгрес АП АБН апелює, щоб, спираючися на існуючі правні прецеденти, Уряд США поставив, щоб були прийняті в рамки ООН національно-визвольні революційні антибольшевицькі організації чи центри, як справжні речники волі народів поневолених большевизмом.

10. Конгрес АП АБН вимагає, щоб резолюція ООН про Намібію стосовно міжнародньо-правного обов'язку навіть збройно допомагати народам, які борються проти колоніального ярма, мала застосування до народів поневолених російським імперіялізмом і комунізмом. Ми апелюємо до Уряду та Конгресу США, як також до всіх вільних країн світу, щоб збройно допомогли народам, які вже знаходяться у визвольній збройній війні з російськими напасниками й комуністичними тираніями та імперіялістами, як Афганістан, Нікарагуа, Мозамбік, В'єтнам, Камбоджа, Ангола та інші.

11. Конгрес АП АБН вимагає, щоб Конвенція Міжнародного Червоного Хреста про однакове правне трактування повстанських армій з регулярними була респектована у боротьбі проти большевицьких наїзників-поневолювачів.

12. Конгрес АП АБН апелює до народів Третього світу, з яких численні визволилися останніми десятиріччями, щоб вони підтримали антиколоніальну, визвольну боротьбу народів поневолених російським імперіялізмом і комунізмом, як модерною формою неокolonіалізму, і станули в єдиний фронт з ними й афганськими муджагедінами проти наїзницьких армій російських комуністичних завойовників, які проксі-війнами в Азії, Африці, Латинській Америці під прикриттям «національного чи соціального визволення», облудною комуністичною ідеєю поширюють своє колоніальне панування. У боротьбі світу свободи і справедливості, національної незалежності і прав людини, проти тиранії й деспотизму, колоніального ярма й тоталітаризму, добра зі злом — Третій світ мусить станути по боці добра.

13. Конгрес АП АБН підтримує СДІ (Стратегічну оборонну ініціативу) уряду през. Р. Регана, якої метою є ліквідувати нищівну зброю масового знищення, охороняючи людські істоти проти большевицьких агресорів. Конгрес підкреслює, що без офензивної зброї, якою є визвольна боротьба поневолених націй, яка зсередини розвалює російську імперію й комуністичну систему — немає перемоги вільного світу над большевизмом. Без «Льов Фронтієр», «Гай Фронтієр» є лише таким чи іншим варіантом концепції «баланс оф павер» (рівноваги сил).

14. Концепція «баланс оф павер» не враховує третьої надпотиуги — поневолених народів — і є анахронізмом в епосі поривів, глобального засягу, поневолених націй проти російсько-комуністичного імперіялізму. Єдиною альтернативою до термоядерного голокосту — це координовані національно-визвольні революції поневолених большевизмом націй, які зсере-

дини завалять імперію зла і знищать комуністичний тоталітаризм орвелівського типу. І це є єдина ставка США і вільного світу, яку Конгрес АП АБН рекомендує включити у визвольну стратегію США, щоб урятувати людство від термоядерного знищення.

15. Конгрес АП АБН апелює до Заходу зламати орвелівську систему тотального терору, який усіма можливими засобами модерної технології і психіатрії та варварства намагається перетворити душу людини на безвольного раба комуністичної системи. США й нації вільного світу мусять усіма засобами пресії на ССРСР — економічними бойкотами, виключенням з міжнародних організацій, розгорненням потужної психологічної війни проти ССРСР, збройною підтримкою воюючих проти большевизму народів (наприклад — Афганістан) довести до ліквідації концтаборів невілльничої праці й геноциду, психіатричних тюрем, звільнення політичних і релігійних в'язнів.

16. Конгрес АП АБН апелює до Уряду й Конгресу США і вільних народів створити при НАТО чи у Пентагоні центр психологічної війни з включенням до оформлювання її змісту речників національно-визвольних організацій поневолених націй. Створити Академію Свободи для зглиблювання проблематики, притаманностей, ідейного комплексу поневолених народів та визвольної стратегії й вишколу кадрів у протиставленні до Люмумба-університету в Москві.

17. Конгрес АП АБН апелює до Конгресу США засудити ССРСР — большевицьких загарбників за ламання міжнародних договорів, за загарбницькі війни, ведення хемічної і бактеріологічної війни проти дітей і жінок, за голодову облогу України, за депортацію цілих народів, за масовий геноцид, за ліквідацію Церков, за суцільний терор, засудити ССРСР — як імперію зла!

Конгрес АП АБН апелює до Уряду США, щоб включив ці справи до порядку нарад наступного засідання Генеральної Асамблеї ОН.

18. Конгрес АП АБН стверджує, що ідеї оборони тисячолітніх традицій і культурних цінностей китайського народу, конфуціанізму й реформаторські ідеї Сун Ят-сена, захищувані Китайською Республікою, чимраз більше перемагають на континенті й захоплюють молоде покоління, чим наближують перемогу демократичних ідей над комунізмом, чужим китайській духовості.

19. Конгрес АП АБН повністю підтримує вимоги Центрального Комітету АБН до Західних держав, поставлені ще перед Београдською Конференцією, щоб проголосити Гельсінські домовлення невідійнятими. Ці домовлення стверджують статус кво зростаючого російсько-комуністичного загарбництва й тим чином а пріорі виключають здійснення людських прав поневолених народів.

Неможливо досягнути людські права без національної незалежності. Захисники національних та людських прав в Советському Союзі, які відкрито виступили, покликаючися на Гельсінські Угоди, наразили себе на

жорстокі переслідування, тюрми й навіть смерть. Тому, що Західний світ їх не підтримав і не чинив жодного тиску на Советський Союз, сьогодні цих героїв-борців винищують московські деспоти.

ЗА ПРАВИЛЬНИЙ ЗМІСТ

Під час свого перебування в США, зокрема в столиці, Ярослав Стецько доклав зусиль у справі поінформування компетентних чинників США стосовно проблем визвольної боротьби України й інших поневолених народів, зокрема щодо найактуальніших справ, які назріли у наслідок усе нових агресій московського імперіялізму й уярмлювання все нових народів та важливості українського чинника й концепції АБН. Підкреслено особливе значення змісту передач радіо «Свобода». У справі поліпшення змісту, кількості працівників, технічної сторінки, об'єктивності передач, елімінації тенденційності, дискримінації українського чинника й усього комплексу питань навколо передач Української Програми, відбуло кілька канадців усних і кількадесят писемних інтервенцій. Порушено теж інші акутні справи, зв'язані з найближчими плянами української спільноти загального характеру теж стосовно нашого Тисячоліття.

Ярослав Стецько мав нагоду доповідати перед заінтересованими американськими приятелями поневолених народів та відповідати на їхні запитання. Не зважаючи на загальноукраїнського значення інтервенції Ярослава Стецька, редакція радіо «Свобода», українського відділу в Нью-Йорку, очолена п. В. Шулькевичем зігнорувала запрошення прибути на Конгрес АП АБН. Це вже не перший раз п. В. Шулькевич і його редакція нехтує не лише АП АБН, але теж ОУВФронту. Вистачає пригадати знехтування Світового Злету Спілки Української Молоді під час Олімпіади в Лос-Анджелесі, як теж акції УЦІС-у у той час. У цій справі був зроблений також протест у президента Баклі проти одностороннього й тенденційного інформування, сказати б, проти монопартійного курсу п. В. Шулькевича. Як видно, це не помагає. Якщо, крім ворогів української самостійності, ще треба вистуати проти працівників Української Служби радіо «Свобода», то ледве чи при таких антидемократичних методах редакції можна чогось досягнути. Є фронт москалів червоних і білих, є друзі Візенталя й ко, є американські русофіли й є — свої редактори «специ». Для п. В. Шулькевича не є важливо, що Конгрес вітали президент Р. Реган, віце-президент Буш, мейор Нью-Йорку Кач, сенатор Д'Амато й інші парламентаристи та визначні американські діячі, як теж наші Владики. . .

Зрештою, редакція не має часу на ці справи, бо має його аж надто багато для передавання книги-споминів ген. П. Григоренка. А для творів Сверстюка чи Донцова, або праць про голодовий геноцид в Україні часу

немає. Чи при такій односторонності авдицій можна добитися успіху у необхідній спільній дії проти ворожих диверсій? Ми зі свого боку зробили те, що було можливе, для всенационального добра не для якоїсь партії чи групи, але для нації!

Увага!

НАЙНОВІШЕ ВИДАННЯ

Увага!

Українська Видавнича Спілка в Лондоні (УВС) поручає широким читацьким кругам нове видання — твір Олеся Бердника п.з.

ТЕРНОВИЙ ВІНЕЦЬ УКРАЇНИ

Цей твір належить до найбільш зрілих творів українського Самвидаву сімдесятих років. Є це збірка п'ятьох окремих праць автора — Пісня надземна, Заповіт Христа, Словник РА, Закляття і Терновий вінець України. В цих працях Олесь Бердник виклав своє релігійне і політичне кредо.

— Ти чекаєш Христа? Ти волієш Єдності? Ти жадаєш пробудитися від темного сну тисячолітньої ілюзії?

— Христос прийшов. Він тут. Він з нами. День Христа почався.

ТЕРНОВИЙ ВІНЕЦЬ УКРАЇНИ відкриває БРАМУ ЛЮБОВИ!

Книжка має 251 стор. друку на доброму папері, в твердій обкладинці зі сорочинкою. Мистецьке оформлення — Ростислав Глукко. Люксусове видання!

Ціна книжки: Бельгія — 600 б.ф., Велика Британія — 7 ф., Німеччина — 30 н.м., Франція — 80 ф.ф., Швеція — 80 к., Канада — 15 дол., США — 12 дол., Австралія — 15 дол., Австрія — 200 шіл.

В усіх інших країнах рівновартість англійського фунта.

Замовлення на книжку **ТЕРНОВИЙ ВІНЕЦЬ УКРАЇНИ** слати разом із заплатаю (чеками, М.О. готівкою) на адресу УВС в Лондоні:

UKRAINIAN PUBLISHERS LTD.,
200 LIVERPOOL ROAD,
LONDON N1 1LF, GREAT BRITAIN,

або набувати її в Українських Книгарнях різних країн нашого поселення.

З Дому Неволі

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ ВІСТНИК Ч. 1

(Видається один раз на два місяці)

Західня Україна, квітень 1984

ХРИСТОС НАРОДИВСЯ!

Дорогі браття і сестри!

Минув іще один рік неволі. Хвалити БОГА, я знову бачу милі і рідні обличчя друзів та рідних, своїх малолітніх діточок та любої дружини. Жиємо на землі, щоби БОГА славити і досягнути вічну щасливість. Слава Божа — це ціль кожного сотворіння на нашій грішній землі. І тому хочу нагадати: стережися злого, чини добро. У ці важкі часи для нашої Церкви ми мусимо працювати, не покладаючи рук — бо хто стукає у двері, тому відкривається. Св. ПАВЛО каже: «Всі, що хочуть благочестиво жити в Ісусі Христі, гонені будуть» (2 Тим. 3, 12).

Ціле життя християнина — це хрест і мучеництво, коли він хоче жити після Євангелія. Св. письмо каже: «Отсе посилаю вас, як овечок між вовки. . .» (Мат. 10, 16). І ще прошу пам'ятати: ГОСПОДЬ БОГ того не опускає, хто на НЬОГО уповає.

ХРИСТОС РОЖДАЄТЬСЯ!
ВОІСТИНУ РОЖДАЄТЬСЯ!

[Вітання голови ЦКУК, члена Ініціативної групи (захисту) прав віруючих та Церкви на Україні Й. ТЕРЕЛІ].

СХИЗМА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

Завданням Церкви є боротися проти зла. Ціль надприродна. Спасати людські душі. Вести до спасіння. Робити добро.

Але якщо хто(сь) «щиро» вірікається Христа, то тим самим викреслює себе з ХРИСТОВОЇ ЦЕРКВИ, і впишає себе до диявольської (вавилонської). Прив'язує себе, таким чином, до брехні.

Комуністи є уосібленням зла й брехні. Зло і брехню стараються провести у життя. Ними живуть. Отже, хто з ними, цей не може бути з Христом. «Не можна служити двом панам». Ціль комуністів: знищити взагалі всяке релігійне життя. Щоб дійти до цього — переслідують священиків і вірних. Священиків убивають або засилають до далекого Сибіру, вірних морять голодом по тюрмах та таборах, активних вбивають.

Тому, хто цілком «широ» хоче служити більшовикам,¹ той не може бути релігійною людиною. Ані християнином. Це означає, що він повинен і мусить виречися Христа.

У великій мірі перемогу Сатани над народом та Церквою у російській імперії спричинилася її церква. Російська Православна Церква, взявши за основу схизматичне вчення ФОТІЯ та КЕРУЛЯРІЯ, й сама пішла у гріх. Вона стала схизматичною. Так, російська Церква задежала форму християнства, але зміст втратила. Цю форму підпирала заодно зовнішня сила. Царська чи імператорська — байдуже.

Підпирала тому, що під формою християнства могла проводити в житті свої наміри. Часто-густо зовсім не християнські. Так влада постійно використовувала схизму для власних цілей. А схизма невідільницею держалася влади, бо без неї не в силі була жити.

Яскравим показником сього, а zarazом і страшною осторогою для людей доброї волі є події, що сталися після комуністичного перевороту в Руській Православній Церкві. Рівно десять років боролася Церква проти більшовиків, а вкінці склонилася перед владою воюючих безбожників, як колись ФОТІЙ перед БАРДАСОМ, а згодом схизма перед російськими царями.

Так, 19.8.1927 р. містодержець патріяршого престолу, митрополит СЕРГІЙ, і сім інших єпископів видали послання, котре було надруковане у більшовицькій пресі, в самих «Ізвестіях». Так вперше урядовий орган комуністів надрукував послання християнських владик.

Видно, що був інтерес. Бо в більшовиків все мірється тільки інтересом.

Ось що писали владики: «Радянську владу ми визнаємо за владу нормальну і законну, та слухаємо її постанов(и) цілком широко». Далі заявляють владики, що «випадковості для християнина немає». А трохи згодом пишуть, що «монархістичний лад явище скороминуче».

Як бачимо, що ціле послання повне непослідовности, без глибшого продумання, ясности і витягнення наслідків. Бо коли для християнина немає випадковости, то й монархія не може бути для нього явищем скороминучим. Це раз. По-друге, пишуть владики, що хочуть вести мирне «легальне» існування. Це означає, що Церква православна вирішила за увесь народ підставити ший під більшовицькі ножі та кріси. Починаючи з 1927 р. і по сьогодні, так звана Руська Православна Церква є вірною помічницею комуністів у поборюванні християнства на території ССРСР.

Так, тільки з 1917-1936 рр. більшовики фізично знищили:

- 28 єпископів та архієпископів,
- 6.778 священиків,
- 6.484 учителів,
- 8.800 лікарів,
- 51.850 старших урядників,
- 250.420 підурядників,
- 11,488.520 селян та робітників, у це число не входять померлі від двох голодів на Україні.

1. В одержаній копії — «більшовикам», «більшовиків» тощо, — Редакція «ВШ».

Хіба може християнин прийняти свідомо владу злочинців тільки тому, що вони мають силу?

14.3.76 р.

Й. ТЕРЕЛЯ

ЧОМУ ХОЧУТЬ ЗНИЩИТИ НАШІ ОБРЯДИ?

(Наша дума, наша пісня не вмре не загине
От де, люди, наша слава — слава УКРАЇНИ!)

Україна та українці переживають важкі часи окупації, що ось уже більше 60-ти років попелить і перекреслює наше життя.

Серед цивілізованих народів сучасного світу ми, українці, одинокий нарід, що задержав власну стародавню культуру в тій незайманості, що її на сьогодні маємо. Із інших великих націй тільки японці затримали і зберегли прадавню культуру традицію, навіть у більшій мірі, ніж ми, українці. Народня українська ноша, наші вишиванки, різьба, посуд, килими — такі гарні, що на світових ярмарках їм подивляють із захопленням численні відвідувачі. А хто ближче пізнає нашу мову, наш сучасний церковний обряд, а особливо ж наші пісні та стародавні звичаї, не може вийти із дива, як то ми так довго задержали все це у їх первісній красі, коли довкола така руйнація і зневага з боку комуністичних правителів.

На превеликий жаль, певна частина українців, які пішли на службу до окупантів, самі нищать і руйнують то, чим наш нарід жив і жие ось уже понад 1000 років.

За прикладом далеко не потрібно ходити — РІЗДВО 1984 р.! Так, в моему селі відбулася подія, що сколихнула всю округу. Ще задовго до різдвяних свят відбулися зібрання місцевих комуністів району, де основною темою була «боротьба» проти релігійних пережитків, а конкретніше: на державному рівні — не дати можливості вірникам колядувати.

Так, тільки на с. Довге було кинуто 240 дружинників, 10 офіцерів МВС із Іршави та 3 офіцери КГБ² із Ужгорода!

Наслідки: двох хворих туб(еркульозної) лікарні було побито на селищній раді, а КОПОЛІВЦЯ Івана, батька малолітніх дітей і робітника ліскокомбінату, передовика підприємства, збито з ніг, скручено мотуззям, з тим завезено на територію будинку відпочинку «Факел», де останнього було страшенно побито, а затим завезено в райвідділ міліції в Іршаву.

КОПОЛІВЦЯ засуджено. Діти і дружина без мужа, без батька. І за що? Людина колядувала, а місцеві перевертні із шкіри пнуться, щоб вислужитись перед окупантом. А то й не диво. Адже голова селищної ради НОДЬ А.Й. у свій час був членом фашистської організації «левенти», спасаючись від комуністів, пішов добровольцем на фронт, де пробув місяць — війна скінчилася. І НОДЬ поступово проліз у партію і почав працювати вірою і правдою на нових хазяїв. Дехто подивував би, що то фашисти на волі продовжують хазяювати, а «компетентні органи» про це не

2. В оригінальній копії всюди виступає «КДБ», що справлено на «КГБ».

знають... Ні! Тільки в Хустському районі на великих державних постах працює більше ніж 25 офіцерів СС. Яких ніколи ніхто не переслідував...

Ми мусимо пам'ятати, що окупант, якому вдасться знищити національну культуру, може розраховувати, що він переміг.

Ось чому з таким озвірінням в останні часи власті накинулися на християн по всьній Україні.

Суд над І. КОПОЛІВЦЕМ відбувся в місті Іршава: головуєчий — ЗАЙЧЕНКО, прокурор — БРАЇЛА. Засуджено українця за виконання прадавнього обряду на 2 роки «хімії». КОПОЛІВЕЦЬ належить до православної Церкви.

В с. Довге здали свої паспорти такі українські католики:

Поланя БАТЬО
Михайло ТРИКУР
Марія ТРИКУР
Марія БОНДАР
Анна ТРИКУР
Ірина БИСЬМАК
Марія БИСЬМАК.

На знак протесту проти переслідування нашої Церкви спалив свій паспорт в присутності декількох сотень своїх єдиновірців голова ЦКУК Й. ТЕРЕЛЯ.

В селі Лисичеве³ Іршавського р-ну 6-го січня під час різдвяних коляд було побито районне начальство та міліцію. У це гірське село, що під полониною Кук, на саме Різдво нагрянули яничари, щоб не дати людям святкувати. Люди начальство та міліцію побили, а машини потрощили і скинули у звір. Начальство «зам'яло» цей інцидент...

18-го березня арештовано українського католицького священика о. Степана ГРИГОРОВИЧА та його дочку Катрусю. ГРИГОРОВИЧІ здали свої паспорти комуністам.

9-го березня із табірної лікарні в тюремну перевезено хворого священика о. Антона ПОТОЧНЯКА. Це вже третя операція хворому священикові. Антону ПОТОЧНЯКУ 72 роки⁴.

10 ВІДПОВІДЕЙ НА 10 ЗАПИТАНЬ

(Запитання): Скажіть, будь ласка п. ТЕРЕЛЯ, чому ви вибрали відкритий шлях протесту проти існуючих порядків режиму за легалізацію УКЦ?

(Відповідь): Що я можу сказати? Скажу одне: у наш час існує великий ворог людства — дезорієнтація. Воз'єднання і дезорієнтація насаджувалися впродовж всього періоду, відколи комуністи Росії захопили владу у свої руки — вони планомерно і наполегливо нищили той фундамент, на якому стояла наша культура, наш розвиток, саме для того, щоб ніколи українці не представляли сили, з якою потрібно б було рахуватися.

3. В надісланій копії — «Лисичево».

4. Частина слова у дужках додано на Заході.

Відкритий, легальний протест дає правильну орієнтацію народові⁵, а також допомагає краще зрозуміти, що ми маємо робити сьогодні, завтра. . .

(*Запитання*): Йосип Михайлович, що ви можете сказати про посилення репресій в ССРСР?

(*Відповідь*): Для того, щоб зрозуміти систему, мало сидіти і бачити — це все поверхове. Ситуація в державі «критична» — критична в тому розумінні, що цю критичність виплекали самі державні керівники вкупі з КГБ. Все продумано — все послідовне. Наслідки Гельсінської угоди налякали правителів ССРСР. Адже у них вимагають виконання підписаного. І вони знайшли вихід — розстріл мирного літака. Посилення репресій проти християн: репресії проти християн — це ціла каскада злочинів проти мирних громадян країни Рад. Створюється напруження, яке на користь тільки тим, хто користується із нього. Міт війни, яку буцім готує уряд РЕГАНА, у цей самий час іде неоголошена війна проти власного народу. . . За рік правління андропівської кліки, табори поповнилися вдвоє.

«Сучасність»⁶: Скажіть, будь ласка, що причинилося до упадку віри на Україні після війни?

(*Відповідь*): Перше — це самі наслідки війни. Ми, українці, опинилися між двома вогнями. . . Величезні втрати в людських резервах. . . Ми були обезкровлені. Уряд Сталіна мав розв'язані руки союзними країнами «Меморандумом від 22-го квітня 1944 р.»

Друге — це шовіністична політика Москви. Після війни відбулася численна насильницька (депор)тація українців до Сибіру, Казахстану та (на) Далекий Схід. Українців роз'єднувала і нищила насильницька колективізація сільського господарства, протягом якої масово ображалися найсвятіші почуття тисяч людей. В корені перерізувалися всі нитки, якими українці були прив'язані до рідної землі. Нас пляномірно роз'єднувала і ліквідувала насильна православізація. Нас змушували і змушують вірити в богів, у яких вони самі не вірять. У нас був майже повністю знищений зв'язок населення з українською інтелігенцією — якщо ти любиш свій нарід, розмовляєш рідною мовою, ти націоналіст! У нашої молоді вкрали рідну мову, історію!

Офіційно Україна являється УСССР, тобто самостійною державою, але між УСССР та РСФСР немає таможених кордонів; Українська Советська⁷ Республіка немає власної грошової одиниці, власної державної мови — навіть, бути громадянином УСССР — злочинно. . .

(*Запитання*): Чи є гарантія, що ви більше не будете репресовані, і чи є можливість надії на те, що УКЦ буде вільно функціонувати?

(*Відповідь*): Гарантій ніяких. Я потенційний «зек» советських концтаборів. Уряд комуністичних правителів Москви боїться одного — гласности. А я відкрито висловлюю своє негативне ставлення до окупантів. Щодо Церкви, то справа стоїть не так вже безнадійно. . . Іноді у мене виникає думка, а чи потрібна нам ота легалізація? В умовах постійного те-

5. В одержаній копії написано «народу».

6. Припускаємо, що в цьому місці замість слова «Запитання» попало до тексту «Сучасність».

7. В одержаній копії виступає «радянська», «радянський», що наша Редакція справила на «советська», «советський» тощо.

рору проти християн, чи не краще бути в підпіллі. Репресії проти Церкви тільки додають їй сил, Церква оживає і має силу до супротиву, до боротьби. Вона не хиріє. А давши нам «волю», КГБ знищило б все живе у нашій Церкві, бо в СССР нема і не було ніколи ніякої демократії. Після мого останнього строку, а саме за легалізацію Церкви — я став ярим противником саме легалізації. Кожний судовий процес над католиком — це поразка режиму і наша перемога. В майбутньому ми будемо готувати такі процеси проти волі уряду. А Церква буде тоді функціонувати, як Україна стане самостійною державою.

(Запитання): Що ви можете сказати про смерть вашого брата Бориса Михайла, і чи не було це причиною вашого арешту?

(Відповідь): Мій брат загинув 10-го червня 1982 р. в с. Поляна. Борис належав до тих угруповань національно свідомих українців, що із зброєю в руках добувають свободу. Кожний українець має священне право на боротьбу за волю України тим методом, який йому до серця. Ми не просили російських окупантів на Україну, а на власній землі робимо те, що бажано. Рахуй, що кожний українець має власне право вести те політичне і громадське життя, як то йому підказує його серце і розум. Я як християнин засуджую терор, а мій брат не був терористом — він захищав своє життя саме від терору. Борис-Михайло ТЕРЕЛЯ відбув у комуністичних катівнях 16 років. Комуністи його озлобили, комуністи вбили в ньому надію. . . і він зробив вибір. Борис застрелив себе сам — у нього у пістолеті не було більше набоїв, останній лишив для себе, щоб не потрапити живим до рук КГБ.

(Запитання): Яка кінцева мета у вас особисто, тобто яке ваше «кredo»?

(Відповідь): Я хочу, щоб УКРАЇНА була вільною і культурною державою, ні від кого незалежною. Щоб Україна по праві зайняла почесне місце серед культурних народів світу і щоб ми на майбутнє тільки в любові Ісуса Христа знайшли об'єднання і волю.

(Запитання): Що потрібно для того, щоб домогтися мети вашого життя?

(Відповідь): Ми, українці, повинні більш рішуче братись за творчу роботу, щоб спільними, об'єднаними силами боротися з нашими ворогами політичного, національного, економічного відродження українського народу — ким вони не були б. Хто не хоче нашої волі, як держави, хто хоче тримати наймичкою Україну і мати її у темряві неволі — той нам лютий ворог.

(Запитання): На Україні посилюються репресії проти віруючих християн, зокрема проти УКЦ. Що тому причина?

(Відповідь): Репресії на Україні ніколи не припинялися. Просто в останнє десятиліття на Захід просочилося більше інформацій, і це трохи стримало запал воюючих безбожників. Але не спиною їх від беззаконня та терору. Ми будемо знищені всі, якщо не приймемо їх доктрини, але є велика надія, що християни Заходу не дадуть себе заскочити брехнею та залякуванням. Комуністи лякають Захід новою війною, а самі цієї війни бояться — бо для них ця війна, якщо б вона вибухла, була б останньою. . .

У нас забрали не тільки Церкву, але й Христа сховали, так щоб нарід був ще темніший і безголосий, ще безправніший та зденаціоналізований. Віра є матір'ю знання. І тому ми повинні, мусимо, вистояти і перемогти. Нарід, який так потерпів за останні 60 р(оків) і полишився вірним Христові, має право на краще завтра.

(Запитання): Чи є можливість, що власті дозволять відвідати вам із сім'єю Захід?

(Відповідь): Нема. Я вічний «зек» комуністів.

МАРКС І СЛОВ'ЯНСТВО

Вперше Маркс мав нагоду висловити свої погляди на національні питання та національні справи в 1843 р., коли він у ст(атті) «Єврейське питання» вступив в полеміку з Бруном БАУЕРОМ з приводу можливості для німецьких євреїв політичної емансипації. В цій ст(атті) Маркс виявив себе як переконаний асимілятор-антисеміт.

«Як тільки суспільству пощастить знищити емпіричну суть єврейства, тобто торгашество з усім тим, що його викликає — єврей перестане існувати, бо його самопізнання не буде мати під собою ґрунту. . .» Як бачимо, Маркс тут виступає як німецький націоналіст. Потрібно додати, що Маркс сам з походження єврей — правда, зденаціоналізований в користь німців. . .

Після великої спірки Маркса з Бакуніном перший увесь свій некультурний гнів виплюнув на слов'ян, в основному тих, що заселяли Австрійську імперію. 12-го вересня 1848 р. в Празі був скликаний Всеслов'янський з'їзд, де Бакунін кинув гасло: «Боротися не на життя, а на смерть» за відродження слов'янства. Ось це гасло і перефразував Маркс, виповідаючи нам повне винищення. Маркс у своєму житті здебільш зустрічався із людьми, для яких національне питання не існувало — не існувало воно і для нього. Після того як чеська Прага не підтримала революції у Відні, вся ненависть Маркса перекинулася на українців, хорватів та чехів. Із якою злістю та ненавистю Маркс відзивається про самостійність українців та хорватів, видно хоча б із такого вислову: «Як би гарно було, коли б хорвати, пандури та козаки утворили аванґард європейської демократії, коли б посол республіки Сибір передав свої посольські папери в Парижі». Про те, що Маркс грубо помилявся у своїх присудах, ми бачимо на уроках історії. І з цих позицій Маркс і будував свій «Маніфест комуністичний», із цих позицій і виступав проти слов'янства, але це не означає, що Маркс з часом не поміняв би свої думки щодо українців, хорватів та чехів.

У всім і всьому комуністи покликаються на Маркса. І треба дати їм належне, вони від догм «пророка» комунізму не відступають ні на йоту. Ось що писав і говорив Маркс у редагованій ним «Новій Рейнській газеті»:

«. . . Ми знаємо тепер, де скупчені вороги революції — в Росії і слов'янських землях Австрії, і жадні фрази на невиразну демократичну бу-

дучність цих народів не здержуть нас від поводження зі своїми ворогами, як з ворогами».

Те, що пророк «світового щастя» робітникам усіх націй мав на думці Україну та українців, не викликає ніякого сумніву. Але читаймо далі: «...боротися не на життя, а на смерть із зраджуючим справі революції слов'янством, виповідаючи йому в інтересах революції повну винищування боротьбу і безпощадний тероризм...» Як бачимо, «кормчий» пролетаріїв не церемонився зі своїми ворогами... виповідаючи останнім повне винищення і тероризм. За думкою Маркса чехи, українці, хорвати мусіли б зденаціоналізуватися на користь німців та мадяр — бо ці останні боролися нас від турків та татар в 15 стол.! Маркс-історик розпорядився долями трьох націй на свій смак і розсуд. Таку саму долю він пророчив і датчанам, шведам та норвежцям... Але читаймо далі: «Всім слов'янам, окрім поляків, росіян та ще хіба турецьким слов'янам, бракує зовсім звичайних історичних, географічних, політичних, економічних умов, не лише для політичної самостійности, але й для звичайного животіння».

Думаю, що коментарі зайві.

Й. ТЕРЕЛЯ

1970 р.

АРЕШТИ

15-го січня арештовано українського католика Ілька УЛИГАНЕНЦЯ, жителя с. Тибава Свалявського р-ну Закарпатської обл. Під час обшуку в І. УЛИГАНЕНЦЯ було відібрано:

а/ Катехиз 1908 р.;

б/ Біблію, видання часів ЧСР;

в/ переписані від руки молитви: «Молитва за Український народ», Де-в'ятниця до св. Йосифа, а також молитва «До всіх потреб».

В арештованого також було відібрано всі мізерні збереження (110 рублів в російській валюті). Мотиви: якобы арештований гроші надсилає в'язням сумління, і тому ці гроші служать «антисовєтським настроєм», як висловився нач. міліції полковник РИБАК.

Можемо сказати, що І. УЛИГАНЕНЕЦЬ — людина бідна і не в приклад тому ж п-ку РИБАКУ, що має власний автомобіль «Волга», будинок не на зарплату нач. міліції придбаний та ще чималенька сума грошей у Свалявській зберкасі, а мо' і в інших... І. УЛИГАНЕНЕЦЬ — один із тих католиків, що спалив советський паспорт.

*

520 українських католиків знищили свої паспорти на знак протесту — рахуючи, що український католик може сидіти в советських тюрмах та таборах і без насильницького громадянства, що повписувано в паспортах окупаційних властей.

*

2.349 католиків були зібранися, щоб відслужити спільний молебень за щасливе повернення із московського концтабору голови ЦКУК Йосипа

ТЕРЕЛІ. Після Служби Божої п. голова звернувся до вірників з короткою промовою, в якій торкнувся долі католика в ССРСР. Після промови відбулося церемоніальне спалення советських паспортів.

*

Того ж дня відбулася вечірня Служба Божа за здоров'я російської християнки Єлени САННІКОВОЇ.

110 удовиць УКЦ взяли на себе обітницю 90(-)дневного посту за здоров'я Єлени САННІКОВОЇ та читання молитви Дев'ятниці до св. Тереси, щоб відвернути біду від нашої сестри, що в даний час карається в застінках КГБ.

*

Відбулася зустріч членів виконавчого комітету УНФ з активом «Румунської групи відродження».

На зустрічі обговорювалося одне питання: незаконна окупація советською Москвою Молдавії та Бесарабії. У спільній заяві було обумовлено методи боротьби за приєднання ісконних⁸ земель Румунії до материнського тіла. Так, УНФ заявило, що священний обов'язок українця допомагати румунським братам у їх боротьбі за об'єднання. Україна ніколи не погодиться на анексію румунських земель московськими окупантами. Спільну заяву надіслано секр. ЦК КПСС К. ЧЕРНЕНКОВІ.

*

Арештовано та засуджено до двох років концтаборів українського католика Івана СМЕТАНУ. Івана СМЕТАНУ офіційно звинувачують за ст. 214 (КК УССР), що не відповідає дійсності. Це вже п'ятий строк Івана СМЕТАНИ. І. СМЕТАНА здав властям свій паспорт та всі інші документи. Він являється активним членом підпільної УКЦ. Його адреса така: село Салаші, Сокальський р-н⁹, Львівська обл.

*

Арештовано і засуджено до трьох років таборів Георгія ПОСТУЛАТІ, уроженця Чернівецької обл. Г. ПОСТУЛАТІ належить до свідків БОГА ЄГОВИ. Г. ПОСТУЛАТІ завезено до Львівського табору суворого режиму ВЛ-315/30, де він знаходиться і нині.

*

В селі Витвиця Долинського р-ну арештовано 73-річного Антона ПРОЦЮКА за розповсюдження церковної літератури. Це вже третій строк вірному за розповсюдження літератури. Передостанній строк — 5 р. таборів суворого режиму. Новий строк: 1 р. 6 місяців суворого режиму. А. ПРОЦЮК православний.

*

По провокації КГБ арештовано православного Федора ПЛАКСУНА. Він — житель І(вано)-Франківської обл., Надвірнянського р-ну. Строк Ф. ПЛАКСУНОВІ — 5 років таборів суворого режиму. Ф. ПЛАКСУН нале-

8. Читати треба «спокоєнічних».

9. Це помилка. с. Салаші є в Яворівському р-ні.

жити до Автокефальної (Української) Православної Церкви. Моліться за Ф. ПЛАКСУНА — терпить невинно, але за істину і слово БОЖЕ.

*

Знову арештовано монаха Почаївської Лаври о. АНДРІЯ (Анатолій ЩУР).

В листопаді 1983 року о. АНДРІЙ був звільнений із концтабору ВЛ-315/30, де він відбував черговий строк. Засуджено було о. АНДРІЯ за ст. 214, а неофіційно за симпатії до Істинно Православної Руської Церкви.

Генеральному директорові ЮНЕСКО
Амадові-Махтар М'БОУ

Минуло рівно два роки, як я писав до Вас мого листа, повного розпуки та гніву. Я вже три місяці, на волі після мого останнього засудження.

Виникла нагальна потреба у мойому новому листі на Ваше ім'я. Ми, українці, 50-мільйонна нація і, як не диво, позбавленні найлементарнішого — у нас украдено слово. Дивно, що «Кур'єр Юнеско» не виходить українською мовою. Я, пане М'БОУ, пам'ятаю Ваші слова, що для мобілізації суспільної думки та індивідуального свідомого пізнання світу людство повинно гуртуватися на основі «інтелекту та моральної солідарності людства».

Слова гарні та не для нас. . . До приходу на Закарпатську Україну росіян в нас було більше як 15 різних видань. Сьогодні карпатські українці не мають жодного!

Тому, звертаючись до Вас, я особисто та від імені свідомої верстви українців прошу Вас допомогти в тім:

а/ «Кур'єр Юнеско» випускати українською мовою;

б/ на території Закарпатської України власті повинні дозволити на випуск етнографічно-історичного часопису «Бойківщина» під егідою ЮНЕСКО. В часописі забороняється провадити будь-яку політичну пропаганду. В разі, якщо советські власті не дозволять на випуск часопису на території області — ми просимо даний часопис випускати під егідою ЮНЕСКО в Парижі.

Голова Центрального комітету
українських католиків,
Йосип ТЕРЕЛЯ

16.1.84 р.

ЙОСИП ТЕРЕЛЯ

Український поет та громадсько-політичний діяч, що був катований у комуністичних тюрмах та таборах 20 років. Засновник та перший голова «Ініціативної групи захисту прав¹⁰ віруючих та Церкви» на Україні, створив віршовану повість, яку назвав «На пор(о)зі серця». Нижче подаємо поему «Трете листопада» та кілька віршів за різні роки.

10. В одержаній копії ця назва виступає: «. . . групи прав захисту».

МАКУХ¹¹

Реве юрба і казиться в екстазі.
З трибун симфонія брехні.
І тулиться зараза до зарази —
то демонстрація пливе по Головній. . .
Реве юрба.
А гасла білим по червонім
рябіють до оскомини мені.
У голосницях реви дзвонять
і репають мозги дурні. . .
Василь протисся до трибуни. . .
Шипіли в спину: «Де поліз?»
І враз, неначе землю струсонуло —
вогонь, мов той червоний біс,
ударив у небо й загуділо.
Застрягли в горлах гасла дикі і нудні. . .
А над Хрещатиком життя чаділо —
людина вуглилась на пні. . .
І знов пливе юрба по стоптаній зневазі.
Червоні гасла на смертельнім полотні.
Із гучномовців млосно і в екстазі
гримить: «ура-а-а!» — по Головній. . .
69 р.

АВТОДАФЕ

Автодафе! — тліє мозок мій. . .
З обпалених думок лишився попіл. . .
О, хто б прозрівши смів
здвигнути ситий спокій?!
І час ударив в дзвін:
терпіння впало біллю на огинь¹²,
а мисль — із барткою легінь
січе хребет покорі. . .
71 р.

ТРЕТЄ ЛИСТОПАДА

А день за днем кульгав. . .
Не вперше я за ґратами.
Тюремщик мій ШУЛЬГА

11. Василь Еміліанович Макух, народжений в 1918 р., учитель в Дніпропетровській обл., самоспалився на Хрещатику в Києві 5.11.1968 р. на знак протесту проти русифікації і переслідувань в Україні.

12. Т. є «огонь».

обсадив ня¹³ «матами». . .
Йому не заборонено.
Та й «мент», такий собі хлопчак. . .

Я ж ситістю прожований,
приплюснутий до ґрат.
До волі далеченько.
Тепер же: хто — кого!
Очиці блиснули близенько
мучителя мого. . .

Дрібниці! Ми осуджені.
Антропологія «зека».
Ми тристо раз придушені,
а в них кривавиться рука.
Я не купець!

Я геть обідраний¹⁴!
Вони купці смердячих льгот. . .
В нужі з системою обізнаний
без грамоти і нот. . .

навіки навчений!
А більше кулаком. . .
іду життям я страченим —
«Бодай їх вмила нагла кров!
Бодай вони не діждали
до старості дожить!
Бодай всі вибігли
у першу і останню мить! . . .» —
Так же у злості говорив,
коли начальник із обличчя
маску м'ні творив. . .

* * *

У коло стали.
А було дев'ять «ментів». . .
Котрийсь повів недбало,
що я ще не зомлів. . .

— У-у харя! . . Так лежати!
Бандера! Сука! — били всі свідомо.
Нахабні тіні стрибали на ґрати,
шипіли в обличчя сонцю сліпому.
І крик мій задихався у пітних долонях,
очима кричав я: їжте! жерітьня. . .¹⁵
Я знову у червонім полоні —
нема особи. Є грязь і сміття.
І хочеться словами ПЛУЖНИКА сказати:
«Володимир ЛЕНІН!

13. Т. є «мене».

14. В одержаній копії «обідараний».

15. «Жерітьня» треба читати — «жеріть мене».

Твоє вершиться діло — ленінізм!»¹⁶
І з смаком, кров'ю зека обхаркати
новий советський «модернізм»...

* * *

Спинились бити. Закурили.
Повільно жлуктали сивуху жлоби...
Ідею червоно стверділи
пігмеї нащадків злоби.
Затим сечею лили згори...
О, доле! — яка ти солона...
Хтось крикнув: «За ноги бери!» —
І вдарив під ребра з розгону...
Я виплюнув болю кавалок...
На другий забракло сил...
Кудись тягли — то вліво, то вправо
і обтирали мною харкотину та пил.
На цьому проситься крапка.
Кому потрібний кров'ю заюшений вірш?
Адже для їх порядку
я не писатиму більш...
Неправда! я не замовкну.
Кричати буду до сонця, до зір!
І долю мою пожовкчу
я виведу до згорблених гір.
66 р.

ІЗ ВІДКРИТОГО ПОСЛАННЯ ДО РОСІЇ

«... Хто зміряє океан муки, в якому пливе Україна? Хто опише страждання мільйонів померлих від штучного голоду в 1933 році? Хто зможе розповісти про ридання тих, хто був безневинно розстріляний у 37-39 роках? Хто обійме духовним оком незміряний світ приниження, безправности, деградації, ув'язнень, безвісних смертей, голодувань, втрати ідеалів, — той світ, який став історичним фантомом України, її прокляттям, її невинною реальністю?!

Тисячі вбитих поетів, мистців, мислителів... Ще тисячі й тисячі втомлених, підкуплених, застрашених! В той час, як всі народи Землі прагнуть до волі і знаходять шляхи до неї, ти, Росіє, накинула аркан на шию України і безжально душиш її, щоб вибити з неї пам'ять про славне минуле...»

«Терновий вінок України» письменника Олеся Бердника, 1979 р.

16. Цитата з поезії Євгена Плужника, «Вибрані Поезії», Київ, стор. 246.

I. Д-ів

КОБРИН, ТЕРЕЛЯ І БУДЗИНСЬКИЙ ЗНОВ УВ'ЯЗНЕНІ

Під час травневої конференції в Оттаві, Канада в питаннях виконування постанов Гельсінського заключного акту в ділянці національних і людських прав голова делегації США Річард Шіфтер оприлюднив список політичних в'язнів у ССРС, переслідуваних московськими чиновниками за релігійні й національні погляди та переконання.

Цей список політичних в'язнів у ССРС вміщає прізвища трьох членів Ініціативної групи захисту прав віруючих і Церкви в Україні, від імені якої появилось в 1984 році дев'ять чисел «Хроніки Католицької Церкви в Україні» і одне число «Українського Католицького Вісника», яке передруковуємо в цьому числі нашого журналу, а вісім чисел «Хроніки. . .» передрукували в попередніх числах.

Згідно з інформаціями поданими в Оттаві та відомостями, що наспіли до нас на Захід самвидавними шляхами, члена Ініціативної групи робітника Василя Кобрини засудили 22-го березня 1985 року до 3-ох років концтабору загального режиму під закидом «поширювання фальшивих вигадок» проти советського суспільного й державного ладу. Йосипа Тереля, основоположника Ініціативної групи, заарештували 8-го лютого 1985 року, а о. Григорія Будзинського в жовтні 1984 року.

Василь Кобрин народився у 1939 року. За свої релігійні переконання був переслідуваний під час відбування військової служби. За відмову вийти на працю в часі Великодня в 1975 році був звільнений з праці. В 1979 році його запроторили були до психіатричної тюрми за те, що він відвідав могили Українських Січових Стрільців на Янівському кладовищі у Львові. Під поновне ув'язнення попав у 1984 році за співпрацю і провідне становище в Ініціативній групі та правдоподібно також за співучасть у редагуванні «Хроніки. . .»

Йосип Тереля, основоположник і перший голова Ініціативної Групи, а рівночасно й редактор «Хроніки. . .», це довголітній в'язень московських тюрем, концтаборів і психіатричних «лікарень». Про свої переживання і муки писав був у листі до Юрія Андропова, коли цей був головою КГБ в Раді Міністрів ССРС, як також в інших своїх матеріалах.

Секретар Ініціативної групи о. Григорій Будзинський, автор листів до підсоветської преси і відважний оборонець правди про намагання московсько-большевицької влади знищити зовсім Українську Католицьку Церкву в Україні, був також переслідуваний московським КГБ перед повним арештом в жовтні 1984 року.

Переходячи сторінками «Хроніки Католицької Церкви в Україні» і крізь усі сторінки «Вісника» ч. 1, який мав появлятися один раз на два

місяці, перед нашими очима відкривається уся жорстокість тієї панорами, якою окутана українська Церква на Рідних Землях, а рівночасно завзяття і послідовність її вірних і душпастирів, які продовжують чинне життя Церкви, а рівночасно обороняють і національні права поневоленого большевицькою Москвою українського народу. Одначе в цьому ж часі, в часі численних наочних свідчень про пекло на церковно-релігійному й національному полі в Україні, між членами Римської Курії знаходяться одиниці, які хочуть упрягти український церковний, науковий і мирянський світ у спільне з Москвою відзначення Тисячоліття Хрещення Руси-України.

ТРИВОЖНІ ВІСТКИ З УКРАЇНИ

(УЦІС) На Захід продісталася вістка, що загальновідомий релігійний діяч, український патріот, автор численних статей в «Хроніці Католицької Церкви на Україні» *Йосип Михайлович ТЕРЕЛЯ*, який був арештований 8.2.1985 р. в с. Довге Закарпатської області і деякий час КГБ держало його у психіатричній тюрмі. 20-го серпня ц. р., за ст. 62 КК УССР, був засуджений на 7 років тюрми і 5 років заслання. Дотепер Й. Тереля вже карався в московських психлікарнях, тюрмах і концтаборах понад 17 років, а з новим суворим засудом разом буде каратися біля 30 років. Відомо з постійних тривожних вісток з України, що майже поголовно всіх українських патріотів і глибоко віруючих християн після звільнення повноно арештують і засуджують на довічне ув'язнення, щоб таким чином в Україні придушити будь-який опір московським окупантам.

*

З України інформують, що в Києві і Чернігові офіційно готуються до святкування 1000-ліття хрещення Київської Руси, але з окупантських джерел стало відомим, що основні святкування 1000-ліття відбудуться в Москві, яка претендує на головного спадкоємця т. зв. триєдиної Русі в національному і релігійному аспекті. У зв'язку з тими святкуваннями з Москви робитимуть тільки екскурсії до Києва і Чернігова, де Москва плянує звести святкування хрещення України до малооголосного льокального значення.

ЧЕРГОВИЙ ПРИСУД СМЕРТИ В УКРАЇНІ

В селі Замшани Ратнівського району, Волинської області виїзна сесія Волинського обласного суду засудила *Юхима ХОТИНСЬКОГО*, псевдонім «Гайдук», на кару смерти за приналежність до українського підпілля.

Поезії з України

Андрій КОРОБАНЬ

ДАЛЕКИЙ СУМ

Ласкавий вечір, лист тріпоче,
Зеленим морем зашумить.
Втомилось сонце, спати хоче,
Прощально клени золотить.

А я стою, мов занімілий,
Думками лину вдалечінь,
І бачу личко, личко миле
Виразно крізь вечірню тінь.

Кохані брівки, рідні коси,
Застигле слово на устах,
А туга втіхи марно просить
В великих райдужних очах.

І знаю: я її виною,
Я ж цього не хотів, — прости. . .
Я — ось, я, люба, тут, з тобою!
Та, може, зараз інша ти? . .

І, може, іншого голубиш.
Цілує той уста твої,
А ти мене ще й тяжко судиш
За щастя неповторні дні.

Не раз кепкують з нас чужинці,
Що мозок гублять почуття.
Що надто ми чутливі, українці,
І драматичні без пуття.

Коли це так, тоді скажи ти,
Як стримать болю океан
Як будь байдужим, як терпіти,
Як не ятрить серця ран. . .

Зустрінемося? . . Чи в безнадії
На все безжалісно махнуть —
І хай страшні, солодкі мрії
Навіки в пам'яті помруть. . .

Київ, листопад 69 р.

Урал, травень 73 р.

УКРАЇНСЬКІЙ ДІВЧИНІ

Я розчулений, щасливий,
Весь на небі — так люблю!
Ой ви, брівки полохливі,
Ради вас — усе стерплю!

Гей, музики, чи поснули?
Я ж обвив коханий стан:
Так утніть, щоб гори чули,
Наш, як блискавка, аркан!

Ой ви, очі мерехтливі,
Чом лиш мучите мене,
Чом на вогник ваш зрадливий,
Дивна сила так жене?

Гей, музики, чи поснули?
Я ж обвив коханий стан:
Так утніть, щоб ріки чули,
Наш, як блискавка, аркан!

Час вечірній, солов'їний,
Мріє синя далина, —
Чом воружиш ти, дівчино,
Душу всю мою до дна?!

Гей, музики, чи поснули?
Я ж обвив коханий стан:
Так утніть, щоб зорі чули,
Наш, як блискавка, аркан!

Краю рідний, до загину,
Буду вдячність я нести
За оцю твою дитину,
Що мені даруєш ти!

Гей, музики, чи послули?
Я ж обвив коханий стан:
Так утніть, щоб ниви чули,
Наш, як блискавка, аркан!

Стривай. . . Музики, припиніть танок.
Ось сядем тут і поміркуем. . .
На світі кажуть досить є жінок,
То, може, й справді не сумуем,
Бо все знайдем собі такий куток
(У Швеції, на Яві чи у Чад)
Де стан і ніжність лебединна,
Де скажеж: «Тут — республіка дівчат!
І тут мій дім і батьківщина,
Хутчій ми розведемо й райський сад». . .
Однак, чи ж є на світі ще терен,
Де б Ярославна наша мила
В Путивлі чи під муравами Лубень
Гарячі сльози проронила,
Коли десь половець чи бусурмен,
Чи сарана в ботфортах, зіпунах,
Пускаючи голодну слину,
Торуючи до нас кривавий шлях,
Притьмом летіло на Вкраїну,
А наше військо тліло в бур'янах? . .
Де ще почуєм голос рідних чар
В тім «Ой, я дівчина Наталка». . .
Тобою душу пестив наш Кобзар;
Ти — Козир — дівка, ти і мавка;
Землі моєї прецікавий дар —
Ти маєш в серці і в крові судин
Цей тихий степ, і цю діброву
І пахощі вітчизняних долин;
Й моя, болюче рідна мова,
Бринить між зубок дорогих перлин.

Як же я тебе забуду,
Долю з іншою зв'яжу!?
Ні: боюсь сумління суду,
Вік, голубко, не лишу.

Гей, музики, чи послули?
Я ж обвив коханий стан:
Так утніть, щоб хмари чули,
Нащ, як блискавка, аркан!

І шепну тобі я, паво,
Як я мрію про ту мить
Щоб ім'я дружини й мами
Почала ти вже носить. . . —
Ой! Втікаю, будеш бити!
Пальчиком лиш не сварись
Я ж бешкетник, що робити! . .
Щебетушко, пригорнись.
Простелюсь тобі я шляхом:
Йди в щасливу далечінь.
Тихим заворкую птахом:
Зірко, жду: прилинь, прилинь. . .
Та вклонюсь тобі низенько
І скажу лиш я одне:
Зрозумій, мое серденько,
Зрозумій же ти. . . й мене. . .

Тож, музики, чи послули?
Я обвив коханий стан!
Вріжте так, щоб в світі чули
Хай кипить в душі вулкан!

Урал, 10-15.IX.74 р.

Наука, дослід

Лев ШАНКОВСЬКИЙ
кол. голова Ініціативного Комітету
для створення УГВР

ІНІЦІАТИВНИЙ КОМІТЕТ ДЛЯ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РАДИ

Постання і дія в 1943-1944 рр.

Спогад і коментар

(Закінчення, 3)

3. Виконання мандату Командування УПА: створення, склад і дія Ініціативного Комітету

Ініціативний Комітет для створення УГВР остаточно сформувався в другій половині березня 1944 року, після мого повороту з Кишинева, де їздив в складі делегації Командування УПА для переговорів з Командуванням румунської армії⁴⁰. Виїзд до Кишинева припинив мою участь у праці для зформування Ініціативного Комітету на приблизно один місяць, бо крім часу потрібного на саму поїздку й переговори, які тривали два дні (наш побут у Румунії — днів чотири), треба було ще брати участь в низці нарад — перед і після переговорів. За час моєї неприсутності працями Ініціативної комісії для створення УГВР, що існувала при Проводі ОУН Степана Бандери керувала Дарія Цісик-Ребет⁴¹.

На своїх установчих зборах, правдоподібно в дні 25 березня, Ініціативний Комітет сформувався в складі 5 осіб: Лев Шанковський, голова ІК, Дарія Цісик-Ребет й інж. Ілля Сем'янчук — заступники голови, мгр Михайло Степаняк й Василь Охримович — члени. Із них дві особи були членами ОУН Степана Бандери (Дарія Цісик-Ребет і Василь Охримович), а три особи членами ОУН не були. Вряди-годи, в нарадах ІК з дорадчим голосом брав участь Ростислав Волошин («Павленко»), провідник Північно-західних українських земель (ПЗУЗ), що його III НВЗОУН, у серпні 1943 року, обрав теж командантом запілля УПА.

Головним завданням ІК було підготувати І ВЗ УГВР. Для цього було потрібно І Комітетові підготувати програму І Великого Збору УГВР, його основні документи (Універсал, Платформу, Устрій, Присягу Вояка УПА тощо) і, що найголовніше, підібрати особовий склад І Великого Збору, тобто дати мандати до УГВР її майбутнім членам. Я вже згадував, що концепція УГВР, яка мала складатись з представників існуючих державних центрів і політичних партій впала, а перемогла концепція, що членами УГВР мають стати українські революціонери, які є членами підпілля ОУН-УПА, або з ним близько співпрацюють, визнаючи доцільність революційних методів визвольної боротьби й визнаючи її потребу не тільки проти московсько-більшевицьких, але й німецько-гітлерівських окупантів. Ця остання вимога була важкою для всіх тих українських політичних сил, які рахували на зміну німецької східної політики й визнання німцями українців як союзників у боротьбі проти большевицької Москви.

Поважною українською силою такого роду були всі ті українці, що в 1943 році підтримували набір до дивізії «Галичина». Поскілки Провід ОУН осудив концепцію такої дивізії, то дехто пробує цей факт ще й сьогодні пояснити, що ОУН Степана Бандери була проти набору до дивізії, але це невірно. Провід ОУН осудив тільки політичну концепцію дивізії, зокрема спроби деяких чинників представляти її як творення нового Легіону Українських Січових Стрільців (УСС — «піднімання Червоної Калини»), для чого не було найменших підстав⁴². Коли ж ідеться про сам набір до дивізії, тобто можливості набути добрий військовий вишкіл у рядах німецької армії, то Провід ОУН Степана Бандери не тільки що не противився оголошенню добровольців до дивізії, але й доручив численним членам ОУН Степана Бандери оголошуватись добровольцями. Таким чином, процент членів ОУН Степана Бандери у дивізії «Галичина», а згодом у І УД УНА був досить високий й один тільки погляд на склад української еміграції у Великій Британії, що складається, головним чином, із «дивізійників», потверджує повністю моє твердження⁴³.

Ініціативний Комітет не мав труднощів у підборі людей, що їм давав мандати на майбутніх членів УГВР. У роки боротьби ОУН-УПА проти німецько-гітлерівських окупантів, а згодом московсько-більшевицьких окупантів, не членів ОУН в УПА і її підпіллі було розмірно багато. У роки Другої світової війни ОУН Степана Бандери не тільки поширила свою мережу на центральні й східні землі України, посилаючи туди свої *похідні групи*, які в клітини підпілля включили багато осіб, що членами ОУН не були й ними навіть не стали. Але й у Західній Україні, вже за першої мос-

ковсько-большевицької окупації, коли окремі українські політичні партії й організації припинили своє існування, проголошуючи самоліквідацію, а єдиною діючою українською силою залишилась ОУН (про її розподіл на ОУН Степана Бандери й ОУН полк. Андрія Мельника стало відомо в Західній Україні щойно в 1941 році), вона силою самого того факту відкрила своє підпілля для всіх тих українців, що такого прибіжища в підпіллі потребували. Автор цих рядків такого прибіжища потребував і він його отримав, перебуваючи в ньому дальших сім років. Таким чином уже в 1939 році, такого прибіжища в підпіллі ОУН шукали члени різних розв'язаних політичних партій, а головню члени українських молодіжних організацій, таких як «Орли», «Луги», «Соколи», «Каменярі» (сотенний УПА «Морозенко» в Равціні) тощо. В 1939-1941 роках підпілля ОУН стало прибіжищем для багатьох молодих українців, не членів ОУН в 1939 році, які вже в ньому залишились і в майбутньому. Як прибіжище для загрожених московсько-большевицькою окупацією осіб, підпілля ОУН функціонувало справно, навіть допомагаючи їм перейти кордон і дістатись поза межі СРСР, головню на землі під німецькою окупацією, або на Угорщину. Таких переходів було багато, хоч з огляду на силу ворога, його можливості, невидані досі провокації і «границу на замке» (особливо бережені кордони), жертви підпілля ОУН мусіли бути значні й такими вони були⁴⁴.

Похідні групи ОУН створили були на центральних і східних землях України підпільну мережу в Південній Україні та в Криму. Оці підпільники, зокрема старшого віку, внаслідок евакуації своїх міст й областей, почали прибувати, в другій половині 1943 й у першій чверті 1944 року, на Західню Україну, де поголовню включились в підпільну боротьбу ОУН-УПА. Власне з поміж цих людей *Ініціативний Комітет* швидко підібрав декількох визначних членів УГВР у майбутньому, серед них майбутнього Президента УГВР, Кирила Осьмака, професора одного з київських інститутів. Восени 1944 року він був схоплений органами безпеки СРСР і загинув у московсько-большевицькому концлагері.

Про постання і працю ІК УГВР я розповів ще в 1953 році в моїй історії УПА, що була надрукована в Історії українського війська, видання Івана Тиктора. У цій праці є розділ: «10. Політичні процеси, події, факти (стор. 703-709), де вперше подано повні інформації про творення УГВР. У цих інформаціях немає потреби нічого змінювати, хіба тільки додати прізвища таких осіб: Кирило Осьмак, президент УГВР, Микола Дужий, секретар І ВЗ УГВР⁴⁵, і Генеральний суддя УГВР, адвокат мігр Михайло Степаняк, член ІК УГВР, яких прізвища в 1953 році не можна було

подати з різних причин. Поскільки праця *ІК УГВР*, а теж сам факт утворення *УГВР*, керівного органу *ОУН-УПА*, що мав діяти в підпіллі як тимчасовий уряд й парламента *УССД*, був добре за-конспірований, про творення *УГВР* на чужині мало хто знав навіть серед утікачів з України, то повідомлення про створення *УГВР*, зокрема противники *ОУН-УПА* довго уважали видумкою. Іван Рудницький-Кедрин признався в своїх спогадах, що про *УГВР* довідався щойно з моєї розвідки в *Історії українського війська*, при чому мої інформації перевінив у розмові з Василем Мудрим⁴⁶.

Слід теж до цього додати, що причини, які схилили Командування *УПА* проявити ініціативу для створення *УГВР*, найбільш авторитетно з'ясовано в статті ген. Тараса Чупринки, «До генези *УГВР*», що була надрукована в підпільному бюлетені *УГВР* в Україні, п. з. *Бюро інформації Української Головної Визвольної Ради* (Рік I, випуск ч. 2, за вересень 1948 року, стор. 6-13). Оригінал бюлетеня знаходиться в архівах *ЗП УГВР*, а сама стаття була передрукована в низці видань на чужині, наприклад, у журналі *До зброї* (Мюнхен 1950, стор. 3-16), або в *Літописі УПА*, Торонто, ч. 9 за 1982 рік, стор. 392-405.

Наради *ІК УГВР* відбувалися у Львові, в історичному, для Галицької волості, будинку «Просвіти», при площі Ринок, ч. 10. Члени *ІК УГВР* теж часто виїздили до місць осідку українських революціонерів, яких намічували на майбутніх членів *УГВР*, а теж для розмов з різними політичними діячами, чи представниками державних центрів. І немає сумніву, що рекорд таких виїздів, також поза границі т. зв. Генеральної губернії мав член *ІК УГВР*, Василь Охримович, про що вже була мова.

Праця членів *ІК УГВР* не була легкою; членів було мало, а додержування принципів суворої конспірації у відношенні до своїх і чужих, вимагало повного напруження сил. Атмосфера, що створювалася, зокрема у Львові, в зв'язку зі скритовбивством полк. Романа Сушка, була великою перешкодою в працях *ІК УГВР*, бо його члени значну частину своєї енергії й труду мусіли посвятити, щоб протиставитися пропаганді тих, які твердили, що скритовбивство полк. Р. Сушка було ділом «бандерівців»⁴⁷. Початково ці труднощі були дуже великі, бо легенду про «бандерівське» скритовбивство полк. Р. Сушка прийняли були святоюрські кола, а зокрема Митрополит Андрей Шептицький.

На похороні сл. п. полк. Р. Сушка з дуже гострим нап'ятуванням «бандерівців», майже клятвою на них, виступив пралат о. Леонтій Куницький, і мені як голові *ІК УГВР*, о. д-рові Іванові

Гриньоху, членові Проводу ОУН, а навіть самому Головному Командирові УПА, Романові Шухевичеві, який кількакратно відвідував Слугу Божого Митрополита Андрея (тепер московсько-більшевицька пропаганда дорікає Митрополитові Андрееві, що зустрічався з верховодом «бандерівських банд» з метою плянування боротьби проти Москви), нашим меморандумам і представленням (всі ми були Служі Божому, Митрополитові Андрееві добре особисто знані, а о. д-р Іван Гриньох — професор духовної Академії у Львові належав до найближчого оточення Митрополита) пощастило переконати Митрополита, що «бандерівці» зі скритовбивством не мали нічого спільного.

Мабуть Слуга Божий, Митрополит Андрей отримав потвердження наших запевнень з інших джерел, бо хоч особисто заангажований у творення *Всеукраїнської Національної Ради* («мельниківської»), як колишній віце-президент львівської *Української Національної Ради* в 1941 році Митрополит все ж таки благословив створення УГВР і призначив до неї свого обсерватора, о. Миколау Ґалянта, львівського крилошанина, що згодом загинув у московсько-більшевицькому концлагері, арештований разом з владиками в дні 11-го квітня 1945 року. Митрополит Андрей рішуче заповів УГВР шукати порозуміння з ВУНР, і дійсно, розмови почалися негайно, а закінчилися в Братиславі, де делегація ЗП УГВР під проводом Івана Багряного вела переговори з делегацією ВУНР під проводом Осипа Бойдуника. Переговори проходили успішно, усталено спільний протокол для підписів під постановою про злиття обох установ, усталено нову назву для нової об'єднаної установи (ВУНВР — Всеукраїнська Національно-Визвольна Рада), але перед підписами обома сторонами голова делегації ВУНР відклав дату, коли мали бути документи підписані, на неозначений час. Ця нездатність «галицьких націоналістів» до зговорення так озлобила наддніпрянця Івана Багряного, що він у скорому часі порвав свої зв'язки з «галицькими націоналістами» і зорганізував нову «східняцьку» партію, яка теж, згодом, поділилася на дві, а теж і три різні фракції.

До речі, коли казати про історичний у Львові будинок «Просвіти», де урядував ІК УГВР, то про нього можна сказати, що в ньому було багато різних закутків і таємних входів, що сприяли конспірації. Мені згадувалось, що в залях, де відбував свої наради ІК УГВР, колись була *квестура* (університетська канцелярія) Таємного українського університету у Львові, в роках 1921-1925. Квестором був Василь Мудрий⁴⁸ і мені згадувалось, як восени 1922 року він мене приймав до Університету. Квестор, Василь Мудрий, незважаючи на те, що я знав «кличку» і мав на письмі поручення

Стрийської студентської громади, взяв мене у перехресний допит, що було цілком зрозуміло, бо Університет мусів оберігатися від інфільтрації ворожих агентів. Тепер, у цих самих приміщеннях, приймали колишнього квестора до УГВР і при тому ніякого перехресного допиту не було. ІК УГВР був дуже радий, що майбутня УГВР матиме своїм членом голову української політичної партії, що, зрештою, ніколи не вирізнялась спеціальними симпатіями до ОУН. В УГВР Василь Мудрий був чимось більше, як тільки її членом; він був обраний її віце-президентом.

ІК УГВР працював інтенсивно дещо більше, ніж три місяці. Крім приготування програми І ВЗ УГВР та редагування документів, що були предметом нарад Збору, як це вже згадувано⁴⁹, головним завданням ІК УГВР було ведення переговорів з різними особами, що їх ГК УПА, Провід ОУН, чи окремі клітини підпілля ОУН-УПА⁵⁰ намічували як кандидатів на членів УГВР. Насамперед ці особи мусіли висловити свою згоду прийняти мандат до УГВР, але при цьому мусіли прийняти чотири загальні вимоги, що їх ІК УГВР ставив окремим кандидатам і які ними мусіли бути прийняті. Вимоги ці були такі:

1) Кандидат мусів визнати ідею Української Самостійної й Соборної Держави (УССД) як найвищу ідею українського народу й висловити свою згоду боротися за здійснення цієї ідеї всіма способами і за всяких умов. Ця вимога означала, що членами УГВР можуть бути тільки самостійники й соборники і що в її рядах, для федералістів, автономістів, модних тоді «власовців» (приклонників Комітету визволення народів Росії (КВНР), як також всяких універсалістів та інтернаціоналістів місця немає;

2) Кандидат мусів визнати революційні методи визвольної боротьби за доцільні, отже визнати також за доцільну повстанську боротьбу підпільними формаціями, такими, як УПА, в даний момент, а не тільки боротьбу регулярними військовими формаціями;

3) Кандидат мусів визнати, що гітлерівська Німеччина є таким самим ворогом української державности що й большевицька Москва й тому УПА й революційна ОУН мусять вести боротьбу не тільки проти московсько-большевицьких, але й проти німецько-гітлерівських окупантів України і що ніяких надій на зміну німецько-гітлерівської політики у відношенні до українського й інших поневолених Москвою народів у членів УГВР бути не може. Визнання Німеччини союзником ОУН-УПА могло наступити тільки тоді, коли німецький уряд визнає беззастережно самостійність і соборність України й визнає її уряд. Немає де правди діти, що ця наша вимога була найбільшим «каменем преткнове-

нія» для багатьох осіб і груп, які хоч прихильно ставились до боротьби ОУН-УПА, то, все ж таки, уважали гітлерівську окупацію меншим лихом, ніж окупацію московсько-большевицьку й тому леліали надію на зміну німецько-гітлерівської політики на Сході під впливом невдач німецької армії в боротьбі проти Москви. Дехто теж боявся одверто висловлювати ворожість до німецько-гітлерівських окупантів, не тільки з огляду на терор німецьких поліційних органів, але, головно, з огляду на поступки німців українцям після Сталінграду шляхом формування української дивізії в Галичині;

4) Ця остання вимога до кандидатів на членів УГВР вимагала від них визнання, що демократичний устрій є устроєвим принципом УГВР, а теж устроєвим принципом майбутньої УССД, яка реалізуватиме демократичні засади УПА, виложені в документі: *За що бореться УПА?*, а також у програмі ОУН, прийнятій на III НВЗОУН в серпні 1943 року, що дуже конкретизувала, яким має бути демократичний устрій та демократичні свободи в майбутній УССД⁵¹. Таким чином, для прихильників авторитарних чи тоталітарних устроїв, в УГВР, місця не було. У переговорах з окремими кандидатами на членів УГВР, справи ці мусіли бути членами ІК УГВР поставлені дуже ясно, а згода кандидатів на ці вимоги мусіла бути висловлена дуже виразно.

Тільки клітини першого рангу: Провід ОУН, ГК УПА, ГВШ, ГОП (головний осередок пропаганди і т.п.) й клітини другого рангу: Обласні проводи й ВО УПА (Військові округи УПА) могли ставити кандидатури майбутніх членів УГВР. Вичисляти ті клітини неможливо, бож було їх багато: Провід юнацтва ОУН, Український червоний хрест (УЧХ), *Лісгосп* (господарська служба ОУН-УПА), Команда запілля (*Ком-Зап*), *Техзвена* (технічні звена: підпільні друкарні й подібні технічні служби) і багато інших. Це окрема тема: Організація підпілля ОУН-УПА-УГВР, або Організація УПА і її запілля.

У цьому місці згадаю про тих членів УГВР, що їх мандати членів УГВР я оформлював особисто, як голова ІК УГВР. Ними були:

1) Проф. Іван Вовчук, кандидат Проводу ОУН з рекомендації Уляни Диди-Целевич, провідника Похідної групи ОУН Степана Бандери в Нікополі, з якою проф. І. Вовчук співпрацював від її появи в Нікополі в листопаді 1941 р.;

2) Пполк. Варфоломій Євтимович, який у 1943 році перебував у Львові як обсерватор гетьмана Павла Скоропадського набору й формування дивізії «Галичина» і який теж, у тому часі, співпра-

цював з *КВШ ОУН Львів*, інспектуючи Школу військових кадрів *ОУН «Тигри»* в Долинщині (була організована ще в 1942 році, згодом стала головною вишкільною базою куреня *УПА «Сіроманці»* під командою майора Дмитра Карпенка («Яструба»), першого старшини *УПА*, що отримав був Бойовий Хрест Заслуги *УПА І* класи. «Сіроманці», що походили з військових кадрів *ОУН «Тигри»*, були всі членами *ОУН* Степана Бандери, і таким був їх командир, колишній ст. лейт. Советської армії, що його до «Тигрів» прислав (з іншими членами) Одеський Обласний провід *ОУН*⁵², або, як неперевершений знавець української військової термінології, віддаючи великі заслуги *VI* відділові *КВШ ОУН Львів*, що опрацьовував й видавав статuti польової служби *УПА*. Євтимович узалежнив прийняття мандату від дозволу гетьмана Скоропадського, який отримав, але в *I ВЗ УГВР* участі не брав, про що вже була мова. В 1946 році автор цих рядків з покійним Василем Охримовичем, що тим часом був кооптований до *ЗП УГВР*, їздили в місії до Голови Гетьманської управи, полк. Бориса Гомзина в місті Білефельді в Північній Вестфалії, щоб в'яснити відношення Гетьманської управи до *ЗП УГВР*, а зокрема, у позитивному випадку, подбати про призначення представника Управи до *ЗП УГВР*, на підставі колишнього мандату пполк. Варфоломія Євтимовича до *УГВР*. Гетьманська управа відмовилась призначити представника до *ЗП УГВР*, ніби тому, що представника Гетьманського центру немає в *УГВР*, але відкликала проф. Миколу Пасіку з Координаційного комітету (*КУК*) у Мюнхені, що був об'єднанням всіх українських політичних партій і середовищ, які були у виразній опозиції до *ОУН* Степана Бандери й *УГВР*, про яку, до речі, знали тоді цілком мало. Згодом, Микола Лебедь і Мирослав Прокоп мали ще розмови на цю (й інші теми) з Гетьманом Данилом Скоропадським у Нью-Йорку, але й ці розмови не дали конкретних результатів;

3) Інж. Василь Потішко, кандидат, *ГК УПА*, який у 1917 році був членом Центральної Ради і як молодий хорунжий — членом Українського Генерального Військового Комітету (*УГВК*) Центральної Ради і його представником у Штабі XXXIV (I українського) Армійського корпусу Російської армії, що був під командою ген. Павла Скоропадського. Інж. Потішко був членом Української Партії Соціалістів-Революціонерів (*УПСР* — «есерів»), у роки між двома війнами проживав на Кавказі, приєднався до підпілля, твореного похідними групами *ОУН* Степана Бандери у Донбасі, і евакуювався з ним на Західню Україну, де дуже успішно працював у політичному рефераті *ОУН-УПА*. Можна собі уявити мою радість, а згодом теж радість всього *ІК УГВР*, коли ми собі усвідо-

млювали, що оформлюємо до УГВР живого виразника цих традицій збройної боротьби часу визвольної війни в 1917–1920 рр., що найбільше шанувались в ОУН-УПА й лягли в основу всіх українських визвольно-революційних організацій (УВО, ОУН, УПА), які діяли на українських землях після 1920 року, у тому теж повстанських організацій на центральних і східних українських землях типу «Холодного яру» чи Всеукраїнського *Повстанко-му* (Повстанського комітету), знищеного більшовиками в 1921 році. Членом цього Комітету був поет Григор Чупринка, за прізвищем якого своє воєнно-революційне псевдо вибрав ген. Роман Шухевич⁵³;

4) Д-р інж. Павло Турула, кандидат ГК УПА, особисто від ген. Романа Шухевича-Тараса Чупринки. Брати Петро й Павло Турули студіювали в Німеччині, де відігравали значну роль в студентському націоналістичному русі, близькому полк. Є. Коновальцеві. Інж. Петро Турула (1907–1941), який повернувся на рідну Терембівщину, де одружився з Ольгою Глинською, був арештований більшовиками під час першої їх окупації Галичини й заарештований у Чортківську тюрму. Коли вибухла війна в 1941 році, більшовики українських політичних в'язнів з цієї тюрми, 2 липня, евакуювали на Схід. Транспорт в'язнів, в якому було около 1,000 осіб, що їх більшовики підозрювали в членстві ОУН, пігнули через Скалу, Кам'янець, Вінницю до Умані, але тут, знайшовшись в оточенні німецьких військ, енкаведисти зробили в'язням страшний кінець, пострілявши їх усіх і тільки одиниці з цього транспорту врятувались. Молода завзята дружина Петра Турули йшла слідом за транспортом, тіло свого мужа розпізнала в Умані, звідки його привезла з допомогою брата Павла, що прибув із закордону на рідну Терембівщину, де його похоронено по-християнськи⁵⁴. Д-р інж. Павло Турула уникнув цієї долі, бо залишився для зроблення докторату з хемії у Німеччині, де його і застала Друга світова війна. В 1944 році, д-р інж. Павло Турула з дружиною, теж інженером-хеміком, очолювали якусь хемічну лабораторію у Львові при вул. Академічній, де й був оформлений його мандат члена УГВР без довгих дискусій;

5) Проф. Петро Чуйко, кандидат Проводу ОУН, симпатик ОУН-УПА, гетьманських переконань, батько визначної підпільниці, організованої групами ОУН Степана Бандери на СУЗ, згодом дружини командира УПА, що загинув у бою, а після його смерті дружина іншого визначного командира УПА, *активна теж у проводі Сестрицтв відродженої в Україні УАПЦ*, прийняв мандат члена УГВР дуже радо, репрезентуючи у ній «праве» крило. Це йому не перешкоджало жити, вже в екзилі, в щирій дружбі із «лівим

соціалістом», інж. Василем Потішком, з яким разом служили як титарі української православної церкви в Боффало, Н.Й. Іншим членом *УГВР* оформлювали мандати інші члени *ІК УГВР*, про що скажемо в наступному розділі цієї праці.

У цьому місці варто ще теж нагадати, що *ІК УГВР* мав успіхи у притягненні членів *УНДО* до *УГВР*, бо крім голови *УНДО* й Української Парляментарної Репрезентації у польському Парляменті, Василя Мудрого, мандат члена *УГВР* прийняв теж Зенон Пеленський, визначний український журналіст, що між двома війнами, хоч був учасником Першого ВЗУН у Празі в 1929 році, в роках 1935-1939 був діячем *УНДО* й редагував ідеологічний журнал *УНДО* — «Політику», в якому гостро поборював гітлеризм, а для характеристики гітлерівського расизму, в одній статті вжив був терміну «білява бестія» (*Die Blonde Bestie*), що легко міг стати пашпортом на другий світ, якщо б про це було довідалося *Гестапо*. З цієї причини, Пеленський передбачливо заховався на центральних українських землях, працюючи там у цукроварництві, а на Західню Україну повернувся тільки тоді, коли підпілля *ОУН-УПА* було вже достатньо сильне, що могло сховати Пеленського перед *Гестапом*, а за те Пеленський, як блискучий журналіст і пропагандист віддав підпіллю *ОУН-УПА* значні послуги, також у редагуванні чужомовних видань, поскільки Пеленський був поліглотом і знав добре німецьку та англійську мови, поруч цілої низки слов'янських мов⁵⁵.

Менше щастя, ніж до середовища *УНДО*, члени якого працювали теж у значній кількості для клітин *ОУН-УПА*, або в офіційних *УДК* (українських допомогових комітетах), чи в кооперації, де йшли на руку підпіллю *ОУН-УПА*, — мав *ІК УГВР* до середовища *УПСР* (Української партії соціалістів-радикалів), хоч чимало членів цього середовища, або його молодіжної організації «Каменярі», працювали в підпіллі *ОУН-УПА*. Назвемо тут тільки проф. д-ра Василя Сімовича (1880-1944)⁵⁶, або д-ра Степана Ріпецького у Сокалі (нар. 1894), що близько співпрацював з підпіллям *ОУН-УПА*, в якому значну роллю відігравав його братанич Нестор Ріпецький (псевдо Богдан Жарський), поет, письменник, журналіст, співпрацівник *Р 33*⁵⁷. Для мене немає сумніву, що Сімович й Ріпецький напевно були б прийняли мандати членів *УГВР*, які цілком певно *ІК УГВР* був би їм запропонував, якщо б проф. Сімович не помер був у березні 1944 року, а зв'язок з Ріпецьким урвався через його виїзд із Сокаля, де він був головою *УДК*⁵⁸. Член *ІК УГВР*, адвокат мгр Михайло Степаняк був певний, що він про членство в *УГВР* договориться також із своїм добрим знайомим, д-ром Матвієм Стаховим (1895-1978), секретарем *УПСР* і,

перед війною, редактором партійного офіціозу, «Громадський голос», дядьком відомих революціонерів, членів ОУН, ред. Володимира Стахова й визначного члена похідних груп ОУН Степана Бандери, Євгена Стахова, але його місія до Матвія Стахова зовсім не вдалася: проф. д-р Матвій Стахів категорично відмовився від членства в УГВР, а відвідини м-гра Михайла Степаняка закінчилися суперечкою⁵⁹.

У червні 1944 року праці ІК УГВР закінчено. Мандати членів УГВР отримали 25 осіб, про які скажемо в наступному розділі. На одній з останніх нарад Ініціативного комітету прийнято, остаточно, назву верховного органу для ОУН-УПА, який мав виконувати завдання тимчасового парламенту й тимчасового уряду. Назва цього органу була Українська Головна Визвольна Рада (УГВР).

4. Фінал

Дня 11 липня 1944 року, на території одної з «повстанських республік» в Карпатах, на Бойківщині (коло сіл Недільної й Лужка горішнього повіту Турка — сьогодні села Лужок Верхній і Недільня є в Старосамбірському районі Львівської області), під охороною піших і кінних частин УПА (кінний рій зформовано з вишколених кіннотників на конях, «зареквірованих» у стайні губернатора Отто Вехтера), почав свої наради І Великий Збір Української Головної Визвольної Ради (І ВЗ УГВР). У цьому зборі взяло участь 20 осіб, які прийняли були мандати членів УГВР за посередництвом Ініціативного Комітету для створення УГВР (ІК УГВР), котрий потрібні уповноваження отримав був від ГК УПА й Бюра Проводу ОУН. І ВЗ УГВР вибрав Президію у складі члена Бюра Проводу ОУН і Команданта запілля УПА, Ростислава Волошина («Павленка»), як Президента І ВЗ УГВР і м-гра Миколу Дужого, члена Проводу ОУН, як секретаря Президії, вислухав звіт голови Ініціативного Комітету (автора цих рядків), доповіді про міжнародне (доповідач Мирослав Прокоп) і військове становище (доповідач Роман Шухевич) і про дотеперішні зносини ГК УПА й Проводу ОУН з другими державами (доповідач: Микола Лебедь, керівник Р ЗЗ Проводу ОУН), провів дискусію над прослуханими доповідями й з черги перейшов до схвалення, після основної дискусії таких документів І ВЗ УГВР, як *Універсал УГВР*, *Платформа й Устрій УГВР* та текст *Присяги Вояка УПА*, які були представлені відповідними референтами.

З черги, знову, І ВЗ УГВР вибрав Голову президії УГВР (Президента УГВР), яким став проф. Кирило Осьмак, і членів Президії

УГВР (віцепрезидентів УГВР), якими стали проф. Іван Вовчук, проф. о. д-р Іван Гриньох, Василь Мудрий, Голову Генерального Секретаріату УГВР (уряду) — Романа Шухевича і його членів — Ростислава Волошина — внутрішні справи, Миколу Лебеда — закордонні справи, Романа Шухевича — військові справи, та Генерального суддю УГВР — проф. Ярослава Біленького⁶⁰. Технічна організація *I ВЗ УГВР* була у віданні згадуваного вже (інж.) Романа Галібея, якому допомагали надрайоновий ОУН Турчанщини — «Борис» й пані Ніна Бачинська⁶¹, що з допомогою групи підпільниць керувала господарською сторінкою *I ВЗ УГВР*. Після вибору Голови Президії УГВР, президент, проф. Кирило Осьмак, склав присягу на руки Президента *I ВЗ УГВР*, м-гра Ростислава Волошина. Дня 15 липня 1944 року *I ВЗ УГВР* закінчився і члени УГВР роз'їздилися, при чому члени, що були призначені до ЗП УГВР, полагодивши свої організаційні й особисті справи, виїздили впродовж місяця серпня закордон. До ЗП УГВР були призначені: Іван Вовчук, о. Іван Гриньох, Микола Лебедь, Василь Мудрий, Зенон Пеленський, Василь Потішко, Мирослав Прокоп, Дарія Ребет, Павло Турула, Петро Чуйко, Лев Шанковський — разом 11 осіб, у тому 4 члени ОУН. За кордоном мав до ЗП УГВР ще приєднатися інж. Євген Врецьона, член УГВР, який уже за кордоном виконував доручення ГК УПА.

У *I ВЗ УГВР* брали участь такі особи (подаємо в поазбучному порядку, називаючи тодішні титули чи звання названих осіб, а теж (у дужках) підпільну установу, що поставила була їх кандидатуру на членів УГВР): 1. Проф. Ярослав Біленький (ГК УПА), 2. Проф. Іван Вовчук (Провід ОУН), 3. Мгр Ростислав Волошин (Бюро Проводу ОУН), 4. Проф. о. д-р Іван Гриньох (БП Проводу ОУН), 5. Мгр Микола Дужий (БП Проводу ОУН), 6. Микола Лебедь (БП Проводу ОУН), 7. Інж. Омелян Логуш (Команда запілля УПА)⁶², 8. Катерина Мешко, зам. Логуш (к-да запілля УПА)⁶³, 9. Василь Мудрий (ГК УПА), 10. Проф. Кирило Осьмак (к-да запілля УПА), 11. Зенон Пеленський (Провід ОУН), 12. Йосип Позичанюк (ГК УПА)⁶⁴, 13. Інж. Василь Потішко (Провід ОУН), 14. Мирослав Прокоп (БП Проводу ОУН), 15. Дарія Ребет (БП Проводу ОУН), 16. Д-р інж. Павло Турула (ГК УПА), 17. Проф. Лев Шанковський (ГК УПА), 18. Д-р інж. Павло Шумовський (к-да запілля УПА)⁶⁵, 19. Пполк. Роман Шухевич (БП Проводу ОУН)⁶⁶ і 20. Проф. Петро Чуйко (ГК УПА). Серед них було 8 членів ОУН Степана Бандери, у тому 7 членів Проводу ОУН та 12 не-членів ОУН. 14 названих народилось на ЗУЗ (у тому 2 на Волині), а 6 на ОСУЗ і СУЗ.

Мали мандат на членів УГВР, але не взяли участі в *I ВЗ УГВР*

з приводу воєнних подій: 1. Іван Багрянний (ГК УПА)⁶⁷, 2. Інж. Євген Врецьона (БП Проводу ОУН)⁶⁸, 3. Пполк. Варфоломій Євтимович (ГК УПА), 4. о. Олександр Малиновський (ГК УПА)⁶⁹, 5. Інж. Ілля Сем'янчук, а теж обсерватор Митрополита Андрея Шептицького, о. Микола Галянт й обсерватори екзильного уряду УНР, пп. Волков, Карнаухів і Шкурат. У цьому повному складі УГВР (25 осіб), членів ОУН було 9, у тому 8 членів Проводу ОУН. Із них 8 осіб народилось було на ОСУЗ і СУЗ, а 17 осіб на ЗУЗ. Із усіх 22 особи мали закінчену високу освіту, а 3 особи закінченої високої освіти не мали. Отже освітній ценз членів УГВР був, як на підпільну станову, дуже високий.

У роках 1944-1950, персональний склад УГВР поширився, через кооптацію, так на Рідних Землях, як теж в екзилі, через кооптацію до ЗП УГВР, але це вже належить до іншої теми. Кооптованих членів УГВР, на Рідних Землях, названо у *Зверненні Воюючої України до української еміграції з 1949 року*⁷⁰.

З відбуттям I ВЗ УГВР у липні 1944 року Ініціативний комітет для створення УГВР припинив своє існування. Дякуючи праці цього Комітету, в УГВР знайшлися люди різного походження й виховання, різних світоглядних і політичних переконань (від лівих соціалістів до правих монархістів включно), різних релігійних віроісповідань, але об'єднаних однією спільною метою: причинитись до посилення українського революційного визвольного руху ОУН-УПА, шляхом створення організованого керівництва цього руху, що поставив собі «здобути українську державу, або згинуть в боротьбі за неї». Була віра в масах, на жаль, не серед мас на довго пригніченому Сході України, а тільки Західної України, що цю мету здобуття української держави можна досягнути, якщо віддано й жертвовно боротись за неї, а боротись треба, бо такі нагоди трапляються раз на десятки чи сотні років.

На жаль, український визвольно-революційний рух у роки Другої світової війни, представлений ОУН-УПА-УГВР, своєї мети досягнути не міг з причин, через які цієї мети не досягнули теж регулярні українські армії під час визвольної війни 1917-1920 рр. Людей до визвольної боротьби зголошувалось *мало* і тоді, під час визвольної війни 1917-1920 років, і тепер, під час революційної визвольної боротьби ОУН-УПА-УГВР, а засобів для ведення обох воєн або зовсім не було, або були малі. УПА припинила боротьбу з цих самих причин, через які, перед 25 роками, припинила була свій переможний похід Чортківська офензива: брак зброї і набоїв. ОУН-УПА-УГВР знайшлися у цьому самому *чотирикутнику смерті*, в якому, перед 25 роками, опинились були об'єднані

українські регулярні армії: Армія УНР й УГА. І тепер, з чотирьох сторін на УПА наступали московські большевики, німецькі гітлерівці, польські шовіністи і навіть чеські «демократи», що видавали старшин і вояків УПА польським комуністам на страту, а в середині також були розпач і повний брак матеріяльних засобів для боротьби, як і перед 25 роками. І, з дозволу сказати, т. зв. «вільний світ» так само байдуже дивився на визвольну боротьбу українських бійців, як і дивився на неї перед 25 роками. Було й навіть гірше: і тоді, і тепер Захід давав допомогу нашим ворогам, або навіть відмовлявся дати ліків для поборення епідемії тифу, що за всіма знаками на небі й землі була методом «бактеріологічної війни» наших ворогів проти визвольної боротьби українського народу.

На жаль, до висвітлення цього «голокосту» перед 25 роками й тепер українська вільна наука навіть не підійшла. Як після 40 років вона собі нагадала про голод в 1932-1933 рр., то може за чергових 40 років нагадають про епідемію тифу в українській армії, що був теж «голокостом» української нації. Може справді українська вільна наука перестане застановлятися, чи українська визвольна боротьба під час Другої світової війни була ділом українських «фашистів» чи «демократів», але студіями модерної історії України допоможе знайти причини двох катастроф у визвольних війнах українського народу у цьому столітті. Власне для допомоги у цих студіях і написано цей спогад — спогад свідка обидвох важких катастроф.

Філадельфія 1984 р.

НОТАТКИ

40. Пор. Лев Шанковський, *Похідні Групи ОУН*, розділ 14: «Переговори представників ГК УПА з представниками румунського уряду й ГК румунської армії в Кишиневі в 1944 році». Мюнхен 1958, Вид. «Український самостійник», стор. 268-287. Перед книжковою появою, праця ця була надрукована в 92 підвалах газети «Український Самостійник», в 1956-1957 роках. У праці цій немає дати, коли ці переговори відбулися, але в архіві Р 33 (реферат зовнішніх зв'язків Проводу ОУН, очоленого Миколою Лебедем, мусять бути звіти й протоколи з цих переговорів з поданою датою. На підставі реконструкцій деяких подій). 19 березня 1944 року советська армія форсувала р. Дністер в районі Могилева Подільського і почала наступ у напрямі Чернівців і зайняла це місто 29 березня. Того ж дня, советська армія зайняла теж Снятин, Заболотів і Коломию. На підставі цієї реконструкції, думаю, що наші переговори в Кишиневі відбулися в днях 20 і 21 березня 1944 року. До Львова ми повернулись, приблизно, 23 березня, а перша нарада *Ініціативного Комітету*, на яко-

му члени обрали мене головою ІК, мала місце у Львові, в будинку «Прогресу», в суботу 25 березня 1944 року.

41. У складі *Ініціативної Комісії для створення УГВР*, що існувала при Проводі ОУН (поза Дарією Цісик-Ребет і Дмитром Маївським («Тарасом»)) із 9 її членів знаю Мирослава Прокопа («Радовича», «Вирового») та Ростислава Волошина («Павленка»). *Ініціативна Комісія* інтенсивно працювала на переломі 1943 і 1944 років. Головним змістом цієї праці були переговори членів Комісії з провідними особами ОУН під проводом полк. Андрія Мельника, а зокрема з перебуваючим у Львові заступником Голови Проводу Українських Націоналістів (ПУН) — д-ром Олегом Кандибою-Ольжичем і його прибічниками (Ярослав Гайвас, Теофіль Бак-Бойчук, Яків Шумелар й інші), що після київської й почаївської конференції ОУН полк. А. Мельника, під проводом Ольжича почали організувати збройні відділи своєї Організації для боротьби проти німецько-гітлерівських окупантів і виразно схилились до відновлення єдності ОУН. Переговори ці припинились після скритовбивства полк. Романа Сушка (12 січня 1944 року), що його знову більшість «мельниківців» записала на «бандерівський» рахунок і навіть так досі записує, а стали зовсім неможливими після несподіваного арешту гестапівцями Ольжича у січні, замордованого в концлагері Саксенгаузен у травні 1944 року. Про смерть Ольжича повідомив полк. А. Мельника, в'язня концлагеря в Саксенгаузен, інший в'язень цього концтраку — Степан Бандера. Пор. Андрій Мельник, «Пам'яті впавших за волю і велич України» у книзі *ОУН 1929-1954*, виданій на чужині в 1954 році (в Парижі), стор. 31. До речі, атмосфера після скритовбивства полк. Р. Сушка була тяж великою перешкодою в праці ІК.

42. Українська дивізія в Галичині заіснувала дякуючи ініціативі губернатора Отто Вехтера, який був одним із тих німецьких адміністраторів окупованих земель України, що повністю зрозуміли значення українського фактора в боротьбі проти Москви. Вехтер зумів, для своєї ідеї, переконати райхсфюрера СС Гімлера, який дав Вехтерові дозвіл на набір до дивізії. Все це діялося поза плечима Гітлера, який, на початку війни, проголосив був, що «унтерменші» не можуть носити зброї і не можуть її мати росіяни, українці та інші. Коли Гітлер щойно в 1945 році довідався про існування дивізії, він попав у звичайний собі шал і наказав обеззброїти дивізію і її зброю передати німецьким частинам. Цього наказу не виконано, бо вже й не було коли його виконувати, але наказ цей «висів» над дивізією в останні тижні її існування, хоч і був саботований самими німцями, які розуміли безглуздя цього наказу. Тут також важливою справою для оцінки політичного статусу дивізії є початкова заборона дивізії називатись «українською», а тільки «галицькою». Заступник фюрера Борман пояснював, що «Галіціянер» не мають нічого спільного з «правдивими» українцями, які є деякою «відміною» росіян. Отже, в таких умовах, говорити про «Червону калину» було абсурдом!

43. Пор. спомини полк. Євгена Побігущого-Рена: *Мозаїка моїх споминів*, Мюнхен-Лондон 1982, третя частина яких «В дивізії Галичина» (стор.

111-210) є дуже цікавою характеристикою дивізії з погляду її учасника — високого старшини, що свою військову кар'єру розпочав в УГА, а згодом продовжував у польській армії й *Дружині Українських Націоналістів (ДУН)* в 1914-1941-1942 рр. Про позитивне наставлення до військового вишколу в рядах дивізії ГК УПА — ген. Романа Шухевича-Тараса Чупринки може свідчити факт, що він доручив мені й старшині *КВШ Львів*, сотн. Степанові Новицькому («Спецові») писати статті до газет «Львівські Вісті», «Краківські Вісті» про вагу військового вишколу. З власних статей пригадую такі: «Що таке модерна стрілецька дивізія?» у газеті «Львівські вісті» та статтю «Вага військового вишколу» в газеті «Краківські Вісті».

44. У краківському *II ВЗ ОУН* в квітні 1941 року («бандерівському») брало участь 18 делегатів з України, які нелегально перейшли кордон і після Збору повернулись на Україну. Але повертаючись із *II ВЗ ОУН* на Україну, при переході кордону загинув Краєвий провідник *ОУН* Володимир Тимчій («Лопатинський»), його зв'язкова Зеня Левицька та член охорони, Микола Опришко.

45. Микола Дужий (1902-1955), mgr філософії (історик), студентський і просвітнянський діяч, 1930-1939 секретар «Просвіти» й редактор «Студентського шляху», член Проводу *ОУН* Степана Бандери, заступник голови Відділу культурної праці *УЦК*, секретар Президії *I ВЗ УГВР*, схоплений советськими органами безпеки в підпільній друкарні «Прага» після відкриття її радаром влітку 1945 року, перебував у концлагері від 1946 до 1955 року, звільнений з приводу хвороби, помер після звільнення у Львові, де мав величавий похорон з участю делегацій багатьох сіл Львівщини, що несли 70 вінків.

46. Пор. Лев Шанковський, «Українська Повстанська Армія», *Історія українського війська*, друге доповнене видання, вид. Іван Тиктор, Вінніпег, Канада, 1953, Клуб приятелів української книжки, стор. 635-832, про *УГВР*, стор. 703-709. Пор. теж Іван Кедрин, *Життя-події-люди*. Спомини й коментарі. Нью-Йорк 1976, «Червона калина», стор. 397, 399.

47. Крім гострих нападів на «бандерівців» за мнине «скритовбивство» полк. Романа Сушка («Кіндрата», «Сича») ніхто досі крім автора цих рядків не пробував аналізувати цього вбивства. У мене було дві статті на цю тему, обидві в «Гомоні України», одна з них була відповіддю Євгенові Онацькому на його статтю про *УПА* у «Малій Енциклопедії». У цих статтях я заперечував тезу про вбивство полк. Р. Сушка «бандерівцями», а вказував на Гестапо як на спричинника вбивства, яким воно розпочало розгром *ОУН* під проводом полк. Андрія Мельника, бо зараз по вбивстві арештованого Ольжича і брутально замордовано його в концлагері, а згодом теж арештовано полк. Андрія Мельника й посаджено в концлагер Саксенгаузен, де вже сиділи Степан Бандера і Ярослав Стецько, а теж продовжувано арештувати й інших провідників «мельниківців». Безпосередньою причиною вбивства полк. Романа Сушка, яке могло бути доконе українцями-агентами Гестапо, був факт, що Гестапо впало на слід акцій полк. Р. Сушка для знайдення безпосередніх контактів із західними

альянтами (полк. Сушко ці контакти знайшов!), а теж бажання пограбувати помешкання полковника Сушка, про яке Гестапо знало, що в ньому зєрігаються значні фонди на акції, що їх провадив полк. Р. Сушко. Полк. Роман Сушко (1894–1944), хоч у розколі ОУН залишився на боці ОУН-М, ніколи не виступав проти ОУН-Б, бо такі виступи не належали до його обов'язків, а, навпаки, втримував близькі контакти із своїми колишніми співпрацівниками в ОУН, як Романом Шухевичем, Миколою Лебедем, Олексою Гасином й іншими, і з цього погляду теза, що полк. Р. Сушка вбили «бандерівці», є абсурдом. Після скритовбивства, гітлерівські окупанти інтенсивно ширили вістку, що за вбивство відповідає Микола Лебедь, бо їм на руку був роздор в ОУН, а крім цього таким обвинуваченням вони відвертали увагу української публічної opinio від факту, що самі, в січні 1944 року, вбивством полк. Сушка й арештом Ольжича почали були розгром ОУН полк. А. Мельника.

Цікаво, що Гестапо не знало, що Лебедь не є тимчасовий провідник ОУН Степана Бандери, як його другий заступник, але був тільки референтом зовнішніх справ Проводу ОУН, і в такому характері ніяких «присудів смерті» видавати не міг (ніхто в ОУН Степана Бандери не міг!), і тільки довідавшись про те, пропаганда Гестапо «забула про Лебеда» і почала перед львов'янами обвинувачувати у вбивстві. . . Романа Шухевича, що вже було повним абсурдом. На жаль, були люди у Львові, що в цю пропаганду вірили, і ще недавно мені довелося почути від одного із тих непоеднаних, що «забути й простити не можуть», що він сам бачив наказ Романа Шухевича для вбивства полк. Романа Сушка. І ще від нього почув, що мотивом для того чину була здогадна кара полк. Сушкові від ОУН-УПА за його контакти з польською Армією Крайовою (А.К.), де полк. Сушко шукав контактів із західними альянтами. В дійсності, контакти ОУН Степана Бандери з керівництвом польської «підпільної держави» й А. К. тривали безперервно від переходу ОУН-УПА до підпілля, а згодом до збройної боротьби проти німецько-гітлерівських окупантів, а що вони закінчилися успішно щойно в дні 18 травня 1946 року, то тільки з вини польської сторони, яка, надіючись на допомогу Англії й Черчіля, вимагала від ОУН-УПА підпорядкування польській підпільній державі.

Переговори закінчилися успішно, коли польська сторона побачила після війни, як ця допомога Англії й Черчіля виглядає й тоді мали місце збірні збройні акції польської й української підпільних армій на місто Грубешів уночі з дня 27 на 28 травня 1946 року. До речі, всі ці справи представлено у відомій польській праці: Droga do nikad polських режимових авторів Антона Б. Щесьняка і Веслава З. Шоти (Варшава 1973, стор. 327–352), але з українських джерел забувається про розвідку Євгена Прірви (Штендери): «УПА і ВіН скорегували т. зв. лінію Керзона» у журналі *До зброї*, Мюнхен, 1951. ч. 10–23 та його ж: «Дії УПА на оперативному терені між ріками Сяном і Бугом в 1952 році», числа 16–29 і 17–30. Пор. *Історія українського війська*, стор. 775–776. Так чи інакше, пропаганда про скритовбивство полк. Р. Сушка «бандерівцями» була великою перешкодою у праці ІК УГВР, а зокрема в його, а згодом ЗП УГВР переговорах з «мельниківською» ВУНРадою.

48. Василь Мудрий (1893-1966), журналіст, громадський і політичний діяч, головний редактор газети *Діло* (1927-1935), в рр. 1926-1935, заступник голови УНДО й автор його програми, з 1935 року голова УНДО, як також Української Парляментарної Репрезентації. Автор праці про Таємний український університет у Львові п.з. *Боротьба за огнище української культури на західноукраїнських землях* (Львів, 1925, згодом теж інші видання). Співпрацював із ОУН Степана Бандери від 1941 року, був членом і віце-президентом УГВР.

49. Проект універсалу УГВР був складений о. Іваном Гриньохом, з деякою допомогою автора цих рядків. Для зредагування *Устрою й Плят-форми УГВР, ІК УГВР* покликав комісію, що діяла, здається, під проводом Мирослава Прокопа. Документи військового характеру (Присяга вояка УПА й інші постанови) підготував ГВШ УПА під проводом самого Романа Шухевича-Тараса Чупринки.

50. Тільки підпільні клітини другого рангу, тобто Обласні проводи ОУН і команди Військових округ УПА (ВО УПА): 1. *Львів* і північно-західня частина Львівської області, головнo Янівський полігон; 2. *Буг* (поріччя р. Бугу, тобто західня й південна частина Львівської області); 3. *Лисоня* — Тернопільська область без Крем'янецьчини, але з Рогатинським, Бурштинським і частинно Галицьким районом тодішньої Станіславської області; 4. *Говерля* — Станіславська й Чернівецька області, без Рогатинщини; 5. *Маківка* — Дрогобицька область. Після закінчення Другої світової війни утворено ще ВО ч. 6: *Сян*, до якої увійшли українські землі поза лінією Керзона (Закерзоння), тобто Холмщина, Любачівщина й Ярославщина, Перемищина, Посяння й Лемківщина. Установами першого рангу були підпільні клітини, що служили *Проводові ОУН* чи *ГК УПА*, наприклад, Головний військовий штаб УПА (ГВШ УПА), який був органом ГК УПА й був утворений на базі колишнього КВШ ОУН *Львів*, що був найкраще організованим штабом ОУН ще в 1941 році. Він діяв під проводом ген. Дмитра Грицай, або полк. Олекси Гасина. Крім нього діяв ще штаб: КВШ ОУН ПЗУЗ у Рівному, який діяв під проводом полк. (ген.) Леоніда Ступницького, що згодом став *Командою УПА «Північ»* і формувався КВШ ОУН *Карпати* у Чорному лісі на Станіславщині під проводом полк. *Івана Бутковського*. Клітини першого рангу мали право ставити кандидатури майбутніх членів УГВР.

51. Документи ці надруковано у цитованому вже збірнику Тараса Гунчака й Романа Сольчаника, Том III, *Сучасність* 1983, стор. 74-81 і 57-73, а також у документарних збірках ЗЧ ОУН.

52. Майор УПА Д. Карпенко — «Яструб» загинув 17 грудня 1944 року після успішного бою «Сіроманців» за містечко Нові Стрілища, убитий московсько-большевицьким сексотом, інфільтрованим до «Сіроманців». Убивання командирів УПА із засідки, або підсланими сексотами, було освяченням московською традицією засобом у боротьбі проти УПА, мовляв, «убийте пастиря, а вівці самі розбігнуться». Пор. Лев Шанковський, УПА на Підгаєччині. Причинки до історії В.О. ч. III, «Лисоня», збірник: *Підгаєцька земля*, Дітройт 1930, стор. 260-261.

53. Традиції українського повстанського руху після визвольної війни, в УПА репрезентував теж полк. (ген.) Леонід Ступницький, командир бригади в II Зимовому поході в 1921 році, що закінчився трагедією Базару. За плянами ген. Тараса Чупринки з 1940 року, I корпус української армії мав мати назву «Холодний яр», а її корпус — «Помста Базару». Відповідно до цього часто курені, сотні чи відділи УПА мали назву: «Холодний яр», «Помста Базару» тощо. Пор. наша стаття в *Історії українського війська, назв. праця*, стор. 641-643.

54. *Злочини комуністичної Москви в Україні вліті 1941 року*. Суспільно-політична бібліотека, ч. X. Видавництво ПРОЛОГ (Нью-Йорк). 1960. стор. 82-86.

55. Незважаючи на підказувану ворогами українського визвольного руху прихильність українців до Німеччини чи навіть гітлеризму, в українській пресі між двома війнами працювала ціла низка журналістів, які гостро виступали проти А. Гітлера й гітлеризму, щоб згадати тільки д-ра Петра Ісаєва, редактора журналу *Дзвони*, журналістів радикальної преси, а навіть оунівського *Нового села* та інших видань. Орієнтація публічної opinii в Західній Україні, якщо вона була філогерманська, то була на реваншистську Німеччину, яка є ворогом обох потуг, що загарбали були Україну-СССР і Польщу, а не на Гітлера чи гітлеризм, хоч немає де правди діти, ніхто, не тільки серед українців, але й серед інших народів, не виключаючи й жидів, від гітлеризму масового народовбивства не сподівався й воно було несподіваним ударом для цілого світу.

56. Проф. д-р Василь Сімович співпрацював із Р 33, під проводом Миколи Лебеда. Сімович, який учився у Червінцях, а потім працював у цьому місті, де був редактором «Буковини», знав добре румунську мову й тому Лебедь прохав його посередничити з румунськими контактами. Цим румунським контактам Сімович дуже імпонував, й одного разу, вони зааранжували виїзд проф. Сімовича до міста Чернівців, в мундурі румунського вояка і з фальшивими документами. Старший віком професор не вагався виконувати такі завдання, бо розумів, що в Румунії він нав'язує контакти з високопоставленими особами, які можуть допомогти перекинути представників ОУН-УПА до Туреччини, де вони могли б нав'язати контакти із західними альянтами. У переговорах з *ГК румунської армії* у Кишиневі мав брати участь проф. Сімович, але, на жаль, в останній хвилині, він захворів і... помер. Крім співпраці із Р 33, проф. Сімович очолював у підпіллі ОУН-УПА комісію для організації шкільництва в майбутній УССД. Ця комісія під проводом проф. Сімовича випрацювала була дуже інтересний проект організації українського шкільництва, який свого часу був реферований у підвалах газети «Час» у Фюрті, Німеччина. На жаль, цього підвалу не маю під рукою.

57. Нестор Ріпецький, поет, письменник, журналіст, активний член підпілля ОУН-УПА, співпрацівник Р 33, з 1950 року в Канаді, де передчасно помер, у своїх творах часто зборажував підпілля ОУН-УПА і деякі його визначні персонажі, як напр., у повісті «Галя» — красуню Галю Заячківську («Уляну»), провідника Юнацтва ОУН, яка загинула у бою проти

гітлерівських окупантів на Чортківщині, дня 24 лютого 1944 року, або в повісті «Р 33», де представлено *Реферат зовнішніх зносин Проводу ОУН (Р 33)* на широкому тлі боротьби ОУН-УПА проти гітлерівських окупантів на Західній Україні. Як визначний журналіст, Нестор Ріпецький був теж автором статей у підпільній та легальній пресі на ці теми. Історик Українського Січового Стрілецтва, сам УСС з 1914 року, д-р Степан Ріпецький дуже любив свого братанича і мусів перейнятися його ідеями, запальною манерою, притаманною для Нестора Ріпецького.

58. Неприсутність д-ра Степана Ріпецького, голови УДК у Сокалі, можна пояснити фактом, що сокальська станиця СД (Aussendienststelle des Sicherheitsdienstes) була дуже невдоволена Ріпецьким як головою УДК за його настирливу оборону Іллі Сапіги, що його розстріляла ця станиця після повороту Сапіги з полону. Сапіга прибув був до Сокаля в 1939 році, де обняв був пост голови *РайВНО* (районного відділу народньої освіти), де скоро став популярний серед українців як український патріот і добрий педагог. Сапіга був капітаном советської армії й, у травні 1941 року, був мобілізований до активної служби, але скоро попався у німецький полон, був з нього як українець звільнений (німецька армія, до листопаду 1941 року, звільнювала українців з полону на підставі домовлення ще адм. Канаріса з полк. Євгеном Коновальцем з 1937 р., про що вже була мова) і повернувся до Сокаля, де жила його дружина й сім'я. У Сокалі станиця СД арештувала Сапігу й розстріляла його на підставі відомого гітлерівського наказу про знищування «комісарів». Численні інтервенції в обороні Сапіги не мали успіху: стало ясно, що станиця СД у Сокалі виконує наказ своїх зверхників з Москви, які капітана Сапігу вважали за зрадника й вирішили його знищити німецькими руками. Поскільки, в обороні Сапіги сильно був заангажований голова УДК, д-р Степан Ріпецький, я думаю, що він передбачливо, на якийсь час, покинув Сокаль, щоб самому не стати жертвою цієї гітлерівської поліційної установи, а може, одночасно, й московської агентури.

59. Проф. д-р Матвій Стахів, як теж інший радикальний діяч, адвокат д-р Володимир Лисий з Тернополя, який був членом УДП у червні 1941 року, а теж отримав був від Ярослава Стецька грамоту на «старосту» Тернопільської області, орієнтувались на адвоката, д-ра Костя Паньківського, який теж був членом УДП, але ставши віцепрезидентом Українського Центрального Комітету (УЦК) почав проповідувати орієнтацію на беззастережну коляборацію українців Галичини із німецько-гітлерівськими окупантами, тим самим гостро виступаючи проти самостійницької лінії ОУН Степана Бандери. Пор. спогади Костя Паньківського: *Від держави до комітету* (1955), *Роки німецької окупації* (1965), *Від комітету до державного центру* (1968). У роки між двома війнами, Паньківський часто виступав як оборонець у політичних процесах членів ОУН і дружив з деякими із своїх клієнтів, але завжди, як провідний діяч УПСР критично ставився до ОУН і це критичне наставлення часто повторяється в його спогадах.

60. Проф. Ярослав Біленький зі Львова, гімназійний учитель, а згодом

доцент Львівського університету ім. І. Франка, був секретарем Ради сеньйорів, згодом перейменованої в Українську Національну Раду у Львові, в 1941 році. Після ліквідації львівської УНРади, проф. Біленький активізувався в підпіллі ОУН-УПА, в якому був політичним дорадником ген. Тараса Чупринки.

61. Пані Ніна Бачинська була рідною сестрою львівського крилошанина і відомого українського громадського і політичного діяча, о. Дем'яна Константина Лопатинського («Калини» — 1907-1983). Паню Ніну Бачинську (дружину пароха Черча, о. Лева Бачинського) підпілля ОУН-УПА часто запрошувало до таких функцій, бо вона була незамінною в їх організації й реалізації.

62. Инж. Омелян Логуш, член ОУН Степана Бандери, був політичним референтом в УПА «Північ» (група «Південь» к-ра Енея), учасником переговорів з угорською армією на Волині і згодом у Львові (пор. *Літ. УПА*, том 5, стор. 44-45, 48-49, 66-67). В УПА, на Волині, інж. О. Логуш був відомий за своїм псевдом «Іванів». Під цим псевдом писав свої статті у підпільній пресі.

63. Катерина Мешко («Верещак»), зам. Логуш, із дніпропетровських кадрів похідних груп ОУН Степана Бандери, була в УПА «Північ» учасницею переговорів з угорською армією, згодом зв'язковою К-ди УПА «Північ» до чужонаціональних відділів УПА і разом із Романом Шухевичем-Тарасом Чупринкою і Ростиславом Волошином-Павленком співорганізаторкою 1-ої Конференції Поневолених Народів Сходу Європи й Азії, що відбулась на території, зайнятій УПА, дня 21-22 листопада 1943 року й була передвісником Антибольшевицького Бльоку Народів (АБН). Пор. *Історія українського війська, назв. праця*, стор. 682-686.

64. Йосип Позичанюк («Шаблюк», «Шугай»), чільний діяч Комсомолу України й редактор комсомольської газети, прибув у 1940 році до Львова організувати комсомол, але сам був зорганізований до націоналістичного підпілля спецгрупою ОУН для тієї мети, що діяла під І ДУН Дмитра Мирона («Орлика») з участю покійного Михайла Сосновського. Ця група мала значні успіхи (вона зорганізувала шкільного інспектора у Львові, Панька Сака («Могилу»), що пізніше відіграв важливу роль в організуванні підпілля ОУН-УПА на ОСУЗ (головно в Київщині), інженера-електрика, що урухомив був львівську електрівню, знищену тікаючими большевиками і ще кількох інших осіб з ОСУЗ і СУЗ, що згодом працювали в підпіллі ОУН-УПА. Інші групи цього роду мали втрати, натрапляючи на вишколених провокаторів НКВД, яких вербували до ОУН. Мельниківська група такого типу зорганізувала була Константина Гупала, автора п'єси «Прокурор Дальський», що з великим успіхом йшла у Львівському театрі під проводом Володимира Трача-Блавацького. Гупало став членом ОУН під проводом полк. Андрія Мельника, але за «зраду», московські большевики покарали його німецькими руками, розстрілом Гестапо у Києві, куди він прибув з похідною групою мельниківської організації. Коли формувалась УГВР, Йосип Позичанюк був політичним референтом Команди УПА «Північ» (на Волині), але після зформування

ГК УПА та ГВШ УПА у січні 1944 року, Позичанюк з доручення ГК УПА очолив *Головний Осередок Пропаганди (ГОП)*, який до цього часу діяв при Проводі ОУН, але після зформування ГВШ став самостійною установою, підлеглою ГК УПА. Позичанюк, на цьому становищі, перебував до своєї смерті дня 21.12.1944 р. від наскоку большевицької кінноти під с. Юшковичами, Ходорівського р-ну. Якийсь час в Україні поширювалась легенда, що в цьому бою Позичанюк не загинув, і згодом діяв в УПА, як майор Петро Полтава, віце-президент УГВР, керівник ГОП-у і визначний публіцист ОУН-УПА-УГВР. За повідомленнями з краю, майор УПА, Петро Полтава мав загинути взимі, на переломі 1950 і 1951 років, але точної дати й місця загибелі не подано.

65. Д-р інж. агроном, Павло Шумовський близько співпрацював з Ростиславом Волошином-Павленком і підпільним публіцистом Яковом Буселом — «Галиною» у підпіллі ОУН-УПА на Волині. Після переїзду до Львова, на становище референта у львівській Хліборобській Палаті, Шумовський продовжував співпрацю з підпіллям ОУН-УПА у Галичині. Недавно помер у Парижі, де був дуже активний, як громадський і політичний діяч, зокрема у Бібліотеці ім. Симона Петлюри у цьому місті.

66. Роман Шухевич, як «Тур» очолював *Бюро Проводу ОУН*, як Тарас Чупринка, офіційно від 23 січня 1944 року був Головним Командиром УПА і, згодом, від 14.7.1944 р., як «Лозовський» — голова Генерального Секретаріату УГВР. У Дружині Українських Націоналістів (ДУН), Шухевич мав ступінь сотника, після 13.5.1943 р. як виконуючий обов'язки міністра військових справ УДП отримав ступінь підполковника і такий ступінь він мав на I ВЗ УГВР у липні 1944 року. До ступня генерал-хорунжого підвищено пполк. Тараса Чупринку, ГК УПА, постановою УГВР з дня 9 лютого 1946 р. з датою старшинства від 12.1.1946 р. Пор. *Літ. УПА*, том 9, стор. 143-144.

67. У Братиславі Іван Багрянний приєднався до ЗП УГВР, в якому перебував до часу зорганізування Української Революційної Демократичної Партії (УРДП). До речі, чимало членів цієї партії були, в минулому, членами підпілля ОУН-УПА, щоб назвати тільки Петра Волиняка, редактора журналу «Нові Дні», або проф. д-ра Василя Гришика, що в цьому підпіллі займали високі пости.

68. Інж. Євген Врецьона був членом Проводу ОУН, для якого виконував важливі доручення за кордоном. Його включення в УГВР вимагало Бюро Проводу ОУН.

69. Цей мандат ІК УГВР запропонував був о. Юліянові Татомирові (1885-1946), кол. сенаторові УНДО у Варшаві, який близько співпрацював з підпіллям ОУН-УПА, в якому активно діяли його сини Олександр і Ярослав. О. Ю. Татомир був парохом Лужка Горішнього і його приходство служило, як підпільна «хата» для осіб, прибуваючих на I ВЗ УГВР, зокрема для партійних колег о. сенатора Татомира, Василя Мудрого, Зенона Пеленського, а також інших. О. Ю. Татомир узалежнив прийняття мандату до УГВР від дозволу правлячого Перемиського єпископа, о. Йоасафата Коциловського, але власне від нього отримано пропозицію дати

мандат члена УГВР о. пралатові Олександрові Малиновському (1889–1957), майбутньому Апостольському адміністраторові Лемківщини. що в УГВР, згідно з планами ІК УГВР мав очолювати католицьке Душпастирство УПА (на Волині, при Команді УПА «Північ» існувало й діяло таке Душпастирство для УАПЦ) у післявоєнних роках його очолював ігумен Почаївської Лаври, о. Мирослав Шиманський, за що його судила «тройка», але про вислід суду не відомо. Про причину заміни о. сен. Ю. Татомира пралатом О. Малиновським мені не відомо. Думаю, що знаючи про майбутні функції і не почуваячись до сили їх виконувати, з огляду на свій стан здоров'я, о. сен. Юліян Татомир сам мусів просити єпископа Коциловського про заміну молодшим священиком. Але це тільки такий мій здогад, який основу на престижі, яким втішався о. сенатор Татомир у свого єпископа й усієї української громади, включно з провідними колами ОУН-УПА.

70. Пор. «Звернення Воюючої України до всієї української еміграції» у збірнику документів УГВР *у світлі постанов Великого Збору та інших документів з діяльності 1944-1951 рр.* (Бібліотека українського підпілля ч. 3), Видання ЗЧ ОУН, 1956, стор. 87-99. Підписані такі члени УГВР:

1. О. проф. М. Лаврівський, голова підпільної Греко-кат. Церкви.
2. Р. Лозовський-Чупринка, Голова Генерального Секретаріату УГВР; Головний Командир УПА, генерал-хорунжий УПА.
3. В. Коваль, Заступник Голови Генерального Секретаріату УГВР.
4. Проф. Г. Зелений, член УГВР.

Підписані ще Петро Полтава й Осип Горновий, але при них не зазначено, що вони були членами УГВР, хоч такими вони, згодом, були.

ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
І РОЗПОВСЮДЖУЙТЕ
«ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ»

Микола МЕЛЬНИК

OMNE REGNUM IN SE IPSUM DIVISUM DILABITUR

(Закінчення, 3)

Українство не має тепер жадного опертя поза окупаційною армією і, як тепер події розвинулись, Гетьман ніколи не погодиться, щоб зігнутихся під ярмо Київської Солдатської Ради (Kiewer grossen Soldatenrates zu beugen) *«Що українська незалежницька ідея буде знівечена (обдурена), можна жалувати, але серед тих обставин це є меншим лихом»*.

“ — ...das dabei der ukrainische Unabhängigkeitsgedanke zu kurz komme, sei bedauerlich, aber unter diesen Umständen das geringere Ubel”.

Fürstenberg an das Aussenministerium, Wien: Bericht über die schwerwiegende politische Krise in der Ukraine wegen der durch den Hetman Vorgenommenen Entlassung des Koalitionskabinetts und Bildung eines grossrussisch-gesinnten Ministerates; Versuch Berchems den Hetman umzustimmen; vermutlicher Grund für das überraschende Vorgehen des Hetmans¹³.

У своєму звідомленні кн. Фюрстенберг доносив, що *політика Центральних Держав відносно України, яка почалася Берестейським миром і мала на цілі остаточний розподіл б. російської держави і утворення незалежної України, у висліді вчорашнього державного перевороту (проголошення грамоти про федерацію) закінчилася*.

Якщо можна схарактеризувати гетьмана Скоропадського, то він тепер є нічим іншим, як керівником південних областей майбутнього всеросійського уряду. Він не спирається більше на окупаційні війська Центральних Держав, але на Добровольчу Армію, яку очолює наставленик Антанти генерал Денікін.

“Die Ukraina-Politik der Mittelmächte, welche mit dem Frieden von Brest-Litowsk einsetzte und die dauernde Spaltung des ehemaligen russischen Reiches durch Schaffung einer unabhängigen Ukraina zum Ziele hatte, ist durch den gestern in Kiew erfolgten Umsturz zum Abschluss gelangt. Skoropadsky ist heute, im die Lage in zwei Strichen zu charakterisieren, ei-

13. “Ereignisse in der Ukraine”, B.IV, Dok. 1019, S.96-101.

gentlich nur mehr dem Namen nach Hetman der gesamten Ukraina, derselbe ist sozusagen nicht viel anders als ein Statthalter der zukünftigen allrussischen Regierung für die südlichen Gouvernemes. Er stützt seine Macht nicht mehr auf die Besatzungstruppen der Mittelmächte, sondern auf die Freiwilligen Armee, an deren Spitze der von der Entente designierte Oberbefehlshaber der gesamten gegen den Bolschewikismus aufgetretenen Streikräfte, General Denikin, steht»¹⁴.

Повстання може завдячувати свій успіх участі в ньому національно свідомих військових відділів, як Січових Стрільців під командою полк. Євгена Коновальця, Запорізького Корпусу під командою полк. Петра Болбочана, чи Лубенського кінного полку з полк. Юрієм Отмарштайном, які приступили до повстання тільки з національних мотивів.

З успіхом повстання — розпочалася большевицька інвазія. В порівнянні з українською армією (65 тисяч) та німецькими залогами, большевики розпоряджали 75 тисячною армією. Тільки протигетьманське повстання було якраз нагодою, яку большевики вміло використали. Знаючи про приготування до повстання, большевики вже 7-го листопада 1918 р. у відозві взивали до загального страйку та повстання проти гетьманського уряду. Дня 11-го листопада Рада Народніх Комісарів РСФР дала наказ Револуційній Военній Раді (званий Військовій Раді Курського Фронту) в 10-тиденний термін почати наступ на Україну, щоб піддержати робітників і селян, які повстали проти гетьмана. Країну огорнула анархія, яку підсилювала большевицька агітація, а з півночі сунула Червона Армія, яка майже без бою занимала пограничні міста України.

Про це свідчить телеграма Антонова-Овсієнка до Леніна з 22 листопада 1918 р. «Рада Народніх Комісарів і за її вказівками Револуційна Военна Рада рішили негайно приступити до активних операцій на Україні.

Вже оформилася Рада Українського Фронту, замасковано названа радою групи Курського напрямку.

Поможіть, Володимире Ільчу! Нас кличуть з України. Робітники всюди ухвалюють привітання большевикам. В таких умовах я рішив іти вперед. Зараз можна *голими та запонадливими руками взяти те, що потім доведеться брати лобом*¹⁵.

Повстання фактично зліквідувало українську армію, бо тільки частина перейшла на сторону повстанців, а решта розбіглася.

14. "Erignisse in der Ukraine", Band IV, Dok. 1019, S.96.

15. І. Мазепа «Україна в огні й бурі революції», т. I, стор. 70.

Проголошена Директорією мобілізація дала хвилю велику військову силу для повалення гетьмана, однак не здисципліновану, яка опісля розбіглася, забираючи зі собою зброю та військове майно.

В повстанню проти гетьмана злучилися дві стихії: українська, що бунтувалася проти московських сил, які тоді повністю опанували гетьманський уряд, в якому вся влада належала Гербелеві та російським генералам, та темні сили, керовані невидимою большевицькою рукою, чого доказом було, що вже в листопаді треба було ліквідувати військову частину Данченка, а друга частина Зеленого перейшла до большевиків.

Також Український Військовий Революційний Комітет (М. Авдієнко, В. Чеховський, А. Пісоцький, З. Висоцький, М. Галаган, Н. Загородний і М. Марченко, який вже 22 і 23 листопада виступив збройно проти гетьмана, був твором большевицьким, з яким співпрацювали жидівські соціалістичні партії «Серп», «Бунд», «Поалей-ціон» та ліві есери/УПСР. Вже після здобуття Києва, Січовим Стрільцям довелося їх ліквідувати.

Україну огорнув безлад, який ще посилено невдале назначення ген. Келлера, відомого реакціонера, головнокомандуючим гетьманськими військами. Він оточив себе величезним штабом крайніх московських офіцерів, які почали нагірку на все українське. Досить згадати про розгром Українського Клубу в Києві, розбивання бюстів Тараса Шевченка та безглузді арештування українців, що викликало обурення всього українського громадянства. Серед російського офіцерства був настрій боротьби тільки за відновлення колишньої могутньої Росії, а не за якусь Україну. Він був усунений від командування щойно 27-го листопада 1918 р., коли стало відомим, що його офіцери підготовляли змову, щоб усунути гетьмана і передати всю владу ген. Келлерові.

Повстання спричинило передчасний вихід німців з України, хоч німецькі війська в інтересі Української Держави могли залишитись на Україні аж до весни 1919 р.

Саме повстання вибухло більше із соціальних, ніж із національних мотивів, і воно якраз вибухло в тому часі, коли рішалося Україні *бути, чи не бути*. Воно спричинило фактичний упадок Української Держави.

Як було передбачено, повстання завалило державний апарат, не створивши нового, і ціла держава опинилася в анархії. Про це на зустрічі Директорії з представниками партій 20-го грудня 1918 р., коли новий уряд представив нову програму своєї діяльності, Дмитро Донцов м. і. сказав «...ви почали вашу революцію під

*жовто-блакитним українським прапором, ви провадите її тепер під червоним прапором соціалізму. Ви скінчите її під чорним анархії*¹⁶.

На внутрішньому відтинку грамота гетьмана давала повстанцям оправдання, що вони виступили на його повалення не тільки із соціальних мотивів, але також із національних (спрямування України знова в російську державну систему, чим порушено українську національну гідність).

Німці прийняли грамоту, як ознаку дуже скорого упадку Української Держави, з існуванням якої були зв'язані німецькі економічні інтереси в Східній Європі.

Це в першу чергу використали поляки, які в перших днях повстання збройною силою зайняли Холмщину і Підляшшя та прилучили їх до польської держави.

Федеративну грамоту з 14-го листопада використали всі єдино-неділимські діячі, які перебували в державах Антанти, як доказ, що всі неросійські народи стремлять до збереження російської держави, тільки бажають змінити її устрій на федеративно-демократичний. Вони говорили, що навіть Україна, «якій Німеччина створила державу», хоче тепер знову злучитися з Росією. У висліді такої пропаганди, було дуже тяжко говорити в колах Антанти про українську державу.

Повище наведені події, а саме протигетьманське повстання та проголошення гетьманом грамоти про федерацію України з Росією, фактично спричинили упадок Української Держави.

Оцінку повстання знаходимо в пізніших статтях (з нагоди 15-ліття української державности). В передовиці «Нового Часу» ч. 236 з 1933 р. Редактор Дмитро Паліїв, нагадуючи трагічні події з-перед 15 літ, так м.і. писав: «Вони усі ті есери, соц-демократи і т.д. заняли становище виключно партійне. З гетьманом відмовилися від усякої співпраці і поборювали гетьмана. Але їхня акція в корені підтинала основи української державности, що ставила щойно перші кроки.

Їхня акція була суто негативна. Це виявилось найкраще на практиці, коли Директорія почала будову держави.

Повалити гетьмана було дуже легко. Оборонити державу перед північним ворогом не стало сил. Вічне кокетування большевиків, переговори Винниченка з московськими большевиками для спільної акції проти гетьмана — усе то факти такі жахливі, що на них нема просто очеркнення. *А все то привело до того, що Директо-*

16. Д. Донцов «Рік 1918 — Київ», стор. 93.

рія стала гробокопателем української державности. Українські партії, — писав Д. Паліїв, — валили державу за її устрій. Гетьман в ім'я того, *щоби вдержатися при владі, запровадив Україну до Москви*. Вина обох тоді децидуючих чинників, розложена по рівних частинах»¹⁷

Польський історик і публіцист гр. Лось, говорячи про повстання, завжди підкреслював, що є злочином супроти нації втягати її в переломову хвилину історії в боротьбу на два фронти.

Другий польський публіцист Адольф Бохеньські в статті «Український Морра», в якій обговорював політичну ідеологію В. Липинського, м.і. писав: *«Великою нагодою для української державности був — тут годяться всі табори — 1918 рік, доба уряду гетьмана Скоропадського»*.

Тієї нагоди як слід не використано й доба закінчилася небувалою анархією й руїною державности. Причина того стану лежала в неможливості порозуміння між монархією Скоропадського і крайню лівою масою української інтелігенції. Це непорозуміння пхало невідклично гетьмана в руки російських кругів і віддаювало більше від нього патріотичні круги. Скінчилася боротьба прихильників Скоропадського і сторонників Винниченка і Петлюри в обличчі наступаючих большевицьких військ»¹⁸.

В трудних хвилинах нашої війни за державність в 1919 р. полковник Василь Тютюнник, який в 1918 р. керував військовими операціями повстанців проти гетьмана, висловився з несподіваним болем дослівно так:

*Будь проклята хвилина, коли я підписував свій перший повстанський наказ! Будь проклятий день, коли я зв'язався з цими каліками»*¹⁹.

Проф. Михайло Грушевський говорив: *«Повстання проти гетьмана — саме темне місце в українській революції»*²⁰.

В публікаціях консерватів (гетьманців) стрічаємо спроби оправдати гетьмана за його грамоту. Проф. Д. Дорошенко пише в своїй «Історії України», т. II, стор. 417: «...Гетьман сподівався, що декларуючи федеративний союз з Росією, він забезпечить Україну в будучині від помсти росіян, коли б відновилася не большевицька Росія, а в даний момент придбає собі піддержку з боку тих елементів громадянства на Україні, які не хотіли зовсім поривати з Росією, які, виховані в російській культурі й російських

17. «Хліборобський Шлях» ч. 24, 23 лист. стор. 1933.

18. «Хліборобський Шлях», ч. 4 з 28 січня 1934.

19. Є. Маланюк «Книга спостережень», т. II, стор. 324. (Підкр. Ред. «В.Ш.»).

20. Д. Солуха «Договір з Москвою», стор. 116. (Підкр. наше Редакцією «В.Ш.»).

державних поняттях, дорожили збереженням політичного зв'язку з Росією... На випадок же відновлення не большевицької Росії, з України в очах росіян спадало всяке ODIUM за те, що вона під тяжкий для Росії час показала себе байдужою до її долі».

Ще є поширений погляд, що грамота з 14-го листопада була проголошенням федерації з неіснуючою Росією і тим самим немає правних основ, бо до заіснування федерації треба двостороннього акту між двома державами. Росія, як держава, існувала, хоч у висліді революції на її території панувала анархія і безлад. Це все було тільки часове. Не можна оспорювати російської держави, хоч би неросійські народи закріпили свої держави на її окраїнах. Тоді Росія, як держава, залишилася б, хоч зменшена до своїх етнографічних територій. Про це гордо говорив Л. Троцький під час мирових переговорів в Берестю Литовським: *«Можна оспорювати той, чи інший уряд, але не можна оспорювати державности Росії»*.

Твердять також, що акт федерації з неіснуючою Росією до нічого не зобов'язував, бо гетьманові ходило в дійсності про союз України із «славним Всевеликим Доном і славними Кубанськими і Терськими Козацтвами». Якраз Донська Область стала об'єднаним центром всіх неділимських сил. Про це говорив отаман Краснов гетьманові при зустрічі на станції Скороходово дня 3-го листопада 1918 р., що «українсько-донський союз це «початок того великого діла, яке гетьман має довершити», себто об'єднання бувшої російської держави в одне ціле»²¹.

Вражають у згаданій грамоті заклики гетьмана доложити всіх зусиль до відбудови давньої могутності Росії: «Ставлячись з великим співчуттям до всіх терпінь, які переживала рідна її (Україні) Великаросія. Україна всіма силами старалась допомогти своїм братам (???), оказуючи їм велику гостинність і піддержуючи їх всіма можливими засобами в боротьбі за відновлення в Росії твердого державного порядку».

Як можна твердити, що на федеративних принципах з Росією має бути збудована майбутня політика України, якій *«першій належить виступати в справі утворення всеросійської федерації, якою конечною метою буде відновлення Великої Росії»*.

Противоріччям звучить, що в тій федерації Україні належить зайняти одно з перших місць, коли гетьман утворив уряд московсько-неділимський, який мав би цю грамоту перевести в життя: «Новосформованому нами кабінетові я доручаю найближче виконання цього великого історичного завдання».

21. Д. Дорошенко «Історія України», т. II, стор. 412.

Виринає питання, чому не створено українсько-національного кабінету, який в тій «майбутній федерації» мав забезпечити Україні, як не одно з перших, то принаймні рівнорядне місце? Тим часом кабінет складався (за виїмком двох осіб) з людей, для яких навіть федерація, за словами Мілюкова, не була приємлива, тільки тверда автократична державна Росія.

Пополудні 14-го листопада гетьман мав побачення з провідниками національних партій Хліборобів-Демократів і Соціал-Федералістів, у тому з головою Хліборобів-Демократів С. Шеметом, який запитав гетьмана, в чийм імені він говорить і хто дав йому мандат вибрати виключно антиукраїнський курс? На це не одержав жодної відповіді. Про ці події так висловлювався Е. Маланюк: «Об'єктивно на нашій Батьківщині 1918 року розгортався добре зорганізований і централізовано керований процес типового московського «Освоєння» чужої країни, завоювання її знутри, «мирно» так, щоби «жителі» й не зчулись, як опинилися б в «об-щем кателке». . .

Не треба було мати занадто буйної уяви, щоб бачити неunikний кінець того процесу, що йому перешкодити мала офіційна національна влада гетьмана, яка була, властиво, безсила (не з своєї тільки, очевидно, вини). Евентуальні ж кандидати до влади (виниченківська керенщина) були вже — фактично — шаховими фігурками під зручними пальцями Х. Раковського. Той процес треба було — за всяку ціну — перервати. В цьому — і лише в цьому полягав, справжній, історичний сенс того, що наступило в осені 1918 р. Кожен притомний українець здавав собі справу з цілої пекельної ризиковності тоді «повстання проти гетьмана».

Це було баянсування вже не на вістрі ножа, лише бритви. . . А й «не повстати», дедалі, було для такого українця психічно (а то й фізично) неможливістю. Це була справжня, в класичнім розумінні цього слова, національна трагедія осені 1918 р»²².

«Гетьман Павло Скоропадський під багатьма оглядами стояв неспівмірно вище від більшості лідерів Центральної Ради, але й він був і сином доби, і ровесником покоління. Якщо не комплекс малоросійства, то напевно «комплекс Гоголя» — тяжів і над ним. Павло Скоропадський залишив нам класичний приклад українського політичного гамлетизму, який до речі, тісно зв'язаний з традиційним малоросіянством. І в цьому була трагедія Батьківщини, і її нещасливого сина, який на чужині залишився їй вірним аж до смерті»²³.

Будування чи творення держави є дуже трудне й вимагає багато

22. Е. Маланюк «Книга спостережень», т. II, стор. 324.

23. Е. Маланюк «Книга спостережень», т. II, стор. 235.

зусиль та вмілої політичної стратегії. Це маніфестують вже згадані слова, що шлях до мети є не менше важний як сама мета, якої ставленням він є.

Під час визвольної боротьби можна виправдати багато помилок чи недотягнень, за виїмком засадничих, які суперечать самій меті — здобуттю повної і соборної незалежності, до чого мусять стремити всі верстви народу, а в першу чергу провід.

Та ідея незалежності мусить бути соборна, щоб нею жив цілий нарід з вірою у власні сили, бо сусіди, яких державні інтереси зв'язані з використанням багатих українських земель (з поневоленням України) завжди були, є і будуть, як це стверджує історія на протязі віків, ворогами української державності.

Коли большевики замордували головно-командуючого російською армією ген. Духоніна, всі антантські місії переїхали на Україну. Орієнтуючись належно в політичній ситуації, вони говорили провідним українцям і твердили, що *«Українська Народня Республіка тільки тоді стане твердо на ноги, коли всі верстви населення зрозуміють, що державні інтереси України, як державної одиниці, мусять бути спільними для всіх тих верств»*²⁴.

Слова англійських і французьких полковників державницькі і ясні, а в додатку для нас вони трагічно сповнилися, бо тодішній політичний провід, зглядно люди, які стали в проводі політичного життя в 1917 і 1918 роках, вирішних для української державності, такої національної і соборної ідеї не мали.

За часів Центральної Ради (1917 р.) провідні люди на перше місце клали соціальні здобутки та вдовольалися «самостійністю Української Народної Республіки» в російській федерації.

А в 1918 р. творилася українська держава так, «щоб на цьому не терпіла цілість Великої Росії», або, «щоб здобути прихильність осіб на Україні, які не хотіли зривати з Росією», що вже суперечило поняттю суверенності української держави.

Така політика наших політичних проводів мусіла запровадити Україну до Москви, як про це писав ген. Максиміліян Гофман у своїх споминах *“An allen Enden Moskau”*.

Ці слова призначені для молодшого покоління, яке схоче пізнати об'єктивну історичну правду на майбутнє.

Використана література

Донцов Дмитро

«Рік 1918 — Київ». Видання «Гомону України», Торонто, 1954 р.

24. Д. Дорошенко «Історія України», т. I, стор. 233.

Дорошенко Дмитро	«Історія України» т. I — II Нью Йорк, 1954.
Дорошенко Дмитро	«Мої спомини про недавнє-минуле» — «Українське Видавництво», Мюнхен, 1960.
Кедрин Іван	«Життя, люди, події» — Спомини і коментарі «Червона Калина», Нью Йорк, 1976.
Кедовський Володимир	«1917 Рік» — Спогади, Видавництво «Тризуб», Вінніпег, 1967.
Коновалець Євген	«Причинки до історії української революції» — Прага, 1928.
Кучабський Василь	«Корпус Січових Стрільців» — Чикаго, 1969.
Левицький Володимир	«Українська державна путь» — Вид. «Хліборобського Шляху», Львів, 1933.
Липинський В'ячеслав	«Листи до братів хліборобів» — Відень, 1925.
Липинський В'ячеслав	«Хліборобська Україна», кн. 5 — Відень, 1925.
Мазепа Ісаак	«Україна в огні і бурі революції» — Видавництво «Прометей», 1950.
Мицюк Олександр	«Доба Гетьманату в 1918 р.» — Львів, 1938.
Маланюк Євген	«Книга спостережень», т. II — Вид. «Гомону України», Торонто, 1966.
Млиновецький Роман	«Нариси з Українських Визвольних Змагань», Торонто, 1970 і 1973.
Млиновецький Роман	«Історія українського народу» — Українське Наукове Видавництво, 1953.
Назарук Осип	«Рік на Великій Україні» — Відень, 1920.
Скоропадський Павло, Гетьман	«Уривок зі споминів» — Хліборобська Україна, кн. 4.
Солуха Петро	«Договір з Москвою проти гетьмана Павла Скоропадського» — 1978.
Шаповал Микита	«Гетьманщина і Директорія» — Спогади, Будапешт, 1919.
Стахів Матвій	«Гетьманський режим в 1918 р. та його державноправна якість».
Христюк Павло	«Українська Революція» — Записки і матеріали до історії української революції 1917 — 1920 рр., Український Соціологічний Інститут, 1921.

- Гирський Дмитро «Дивні способи виправдування анти-державної політики» — Торонто, 1973.
- Заставенко Г. «Крах німецької інтервенції на Україні 1918 р.» — Держполітвидав, Київ, 1959 р.
- Карпенко О.Ю. «Імперіялістична інтервенція на Україні 1918-1920 рр.» — Вид. Львівського університету, 1961.
- Левченко Кирило «Поневолені нації і Московія в історичному аспекті» — «Визвольний Шлях», 1971 і 1972.
- «В.І. Ленін про Україну» — Держвидав політичної літератури, Київ, 1957.
- «Комуністична Партія — надхненник і організатор об'єднавчого руху українського народу за утворення СРСР». — Збірник документів і матеріалів, Київ, 1963.
- «История Дипломатии» т.ІІІ. — Издательство политической литературы — Москва, 1945.
- «Хліборобський Шлях» — Річники 1933, 1934.
- DOROSCHENKO Dmytro "Die Ukraine und das Reich" Verlag von S. Hirzel in Leipzig, 1942
- HORNYKEWICZ Theophil "Ereignisse in der Ukraine 1914-1922" Deren Bedeutung und historische Hintergründe. Philadelphia, 1968
- LUDENDORF Erich "Meine Kriegerinnerungen 1914-1918" Berlin, 1921
- BUNYAN, James "Intervention, Civil War and Communism in Russia" — April — December, 1918
- Nahayewsky, Isidor, Rev. "History of the Modern Ukrainian State 1917-1923". Munich, 1966
- Pipes Richard "The Formation of the Soviet Union" Communism and Nationalism 1917-1923 Cambridge, Mass. — 1954
- SULLIVANT, Robert S. "Soviet Politics and the Ukraine 1917-1957. Columbia University Press, New York, 1962
- Woropay Valentyna "The Struggle for Ukrainian Independence in 1917-1918". "The Ukrainian Review", v. III, 1967
- Hunchak Taras "The Ukraine 1917-1921" A Study in Revolution. Harvard Ukrainian Research Institute Cambridge, 1977

Святослав КАРАВАНСЬКИЙ

ДО ПРОБЛЕМ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ

Правопис, який усталює засади письма і друку національній спільноті, є одним з наголовніших елементів національної культури.

Розвиток української культури внаслідок поневолення й окупації України відбувається у несприятливих умовах. Головний складник української культури — наша мова — перебуває під загрозою цілковитого знищення. Один з ударів, спрямованих проти української мови в ССРСР, це достосування українського правопису до вимог «поступового відмирання національних мов», яке є кінцевою метою мовної політики КПСС у національних республіках.

Опір українського народу асиміляції репрезентує сьогодні опозиція в Україні та середовища української еміграції у вільному світі. Еміграції, що зберігає національні традиції, національну ідентичність та національний дух українського народу, належить зберегти й національну ідентичність українського правопису. Потребна солідного опрацювання такого, я сказав би, вільноукладеного правопису висуває низку проблем.

Проблема термінології

Творці українського правопису виробили й лишили нам у спадок специфічну українську граматичну термінологію, що відповідала духові й складові нашої мови, була зрозумілою для користувачів і відбивала словотворення властиве українській мові. Знищуючи все національне в нашій мові, советські мововбивці не лишили без уваги й українську граматичну термінологію. У правописах, укладених після 1932 р., частину української термінології було замінено на термінологію, прийняту в російській мові, або на таку, яка була прямим перекладом російських термінів. Напр:

<i>Українські терміни до 1932</i>	<i>Російські терміни</i>	<i>Українські терміни після 1932</i>
голосівка	гласная (буква)	голосна (буква)
шелестівка	согласная (буква)	приголосна (буква)
шелесний звук	согласный звук	приголосний звук

наказовий (вольовий) спосіб	повелительное на-клонение	наказовий спосіб
приросток	префикс, приставка	префікс, приставка
наросток	суффикс	суфікс
дієйменник	инфинитив	інфінітив
синтакса, складня	синтаксис	синтаксис
риска	тире	тире (риска)

Дотримання й збереження української традиції вимагає, щоб упорядники українського вільноукладеного правопису послідовно й до кінця використали нашу мовознавчу термінологію, що органічно продовжує лінію українського самобутнього словотвору.

На жаль, у виданому 1982 року «Довіднику з української мови» К. Церкевича й В. Павловського уживання української термінології послідовно не дотримано. Хоч подекуди в тексті і тапляється національна термінологія, зате більшість розділів та підрозділів, копіюючи советські видання, засмічено zdeukrainizovanoю термінологією. Наведу два приклади із сотень:

«Правопис префіксів» (стор. 49) замість «Правопис приростків»,
«Іменникові суфікси» (стор. 51) замість «Іменникові наростки».

Правопис власних імен

У нашій мові існують два головних мовотворчих напрямки: наддніпрянський та галицький. Це дві галузі єдиної української мови, і кожен соборний український правопис мусить у міру змоги шанувати мовні традиції обох цих галузей. Кожна галузь мала чужі впливи. Наддніпрянська — російсько-французький вплив, галицька — польсько-німецький. Але поруч із впливами, кожна галузь зберегла елементи українського традиційного письма і мовлення. Дещо збереглося на Сході, дещо — на Заході. Отже упорядникам українського правопису слід приглядатися до обох цих галузей і добирати з них те, що найбільш відповідає українській мовній традиції. Не можна допускати тоталітарного підходу до правопису, а саме пріоритету тої чи тої галузі. Особливо, ніякого пріоритету, а тим більше тиску, не може бути у написанні людських імен. Наша традиція засвідчує співіснування у мові багатьох варіантів імен. Практично, майже немає такого людського імени, котре б не мало варіантів. У нас співіснують *Антон* і *Антін*, *Стах* і *Остап*, *Докія* і *Явдоха*, *Йосип* та *Осип* (Осип Маковей, Осип Федькович) та ще й *Йосиф*. У духовному вжитку, поруч із *Андрієм*, вживано *Андрей*, а поруч із *Миколою* — *Миколай*. Без кінця можна сперечатися з приводу форм *Ірина*

та *Ірена*, *Евген* та *Євген*, *Лариса*, *Раїса* та *Ляриса*. Але всі ці форми живі, й український правопис має толерувати їхнє існування, допустивши можливість рівнобіжних форм.

Саме такого підходу до проблеми власних імен не виявив згаданий «Довідник з української мови». На стор. 142 автори рекомендують, як єдино правильну, форму *Євген*. Там же рекомендовано писати й говорити *єпископ*, *єпархія*, хоч існує форма (безперечно ближча до української мовної традиції) *епархія* та *єпископ*. Написання *єрей* та *єрархія* виправдане тим, що ці слова постали з *Іерея*/*Іерея* та *Ієрархії*/*Ієрархії*. Щождо *єпископа* та *єпархії*, то появу в них звуку *є* можна пояснити лише російським впливом. У даному випадку правильну українську форму збережено саме на Заході, де церковна література й мовна практика зафіксували зразки традиційної української вимови.

Словник Голоскевича

Сучасний український правопис має брати до уваги праці інших наших попередників. Розглядаючи Словник Голоскевича, як один з цінних джерел українського мовознавства, не треба забувати, що Голоскевич був піонером нашого правописного словникування і його словник зберіг сліди цього «піонерства». Словник послідовно подає написання *хрищення*, *хрищений* і ряд інших похідних від *хрестити* (у словнику *христити*). — Очевидно, що це наслідок тенденції копіювання живої мови без жодних застережень. На жаль, таке написання не знайшло схвалення у мовній практиці, де є велика схильність до написання *хрещений* та *хрещення*.

У словнику нема деяких слів, що їхнє написання потребує уточнення. Наприклад, немає слів *казах* і *казаський*. Через це дехто став писати *казахський*, як радить окупаційний правопис. Слово *узбецький* від *узбек* Голоскевич подає, як *узбекський*, тоді, як *казбецький* від *Казбек* подає правильно.

Словник радить писати *мистці*, *мистця* (похідні від *мистець*), хоч це суперечить нашій мовній практиці й правописній традиції. Ми ж не пишемо й не говоримо *чернці*, хоч пишемо й говоримо *чернець*. Тут має місце випадання звуку *р*:

чернець — *че/р/нця* — *че/р/нци* — *чернецтво*.

Те саме стається із словом *мистець*, випадає звук *с*:

мистець — *ми/с/тця* — *ми/с/тці* — *мистецтво*.

В умовах вільного розвитку мови та її правопису важко погодитись із написанням *єпископ*, *єпархія* тощо.

Очевидно, що словник Голоскевича потребує певних коректив.

Але наше мовознавство не наважується на це. Так, згаданий «Довідник з української мови» рекомендує писати *хрищення* (стор. 76), *єпископ*, *єпархія* (стор. 142) повторюючи недогляди чи похибки наших попередників.

Про варіанти слів

Виходячи з тих самих міркувань, що й при написанні власних імен, наші мовознавці мусять погодитись на існування варіантів слів. Наявність варіантів допускає й правопис, що його відбито у Словнику Голоскевича. Наприклад: *архирей* та *архиєрей*, *жоден* та *жаден*, *виняток* та *вийняток*. Це цілком нормальне явище у кожній мові. А вже практики — газети, видавництва тощо — мають вибрати собі певний варіант і послідовно його дотримуватись.

Окремо треба спинитися на формах *народній* та *народний*. Словник Голоскевича дозволяє вживати їх, як варіанти. Однак слово *міжнародний* дано лише в одній формі. Цебто, Голоскевич віддавав перевагу таки формі *народній*. Крім того треба зважати, що Самостійна Українська Держава у XX столітті мала назву Українська *Народня* Республіка, і це має впливати на наш вибір.

До варіантів, що мають право на існування в нашій мові слід зачислити ще: *радянський*, *советський* та *совітський*, *більшовицький* та *большевицький* та ще деякі слова.

Такого підходу бракує згаданому «Довіднику з української мови». Він рекомендує писати *народний*, а ще зовсім невмотивовано *східний* (стор. 76). Іншими словами, автори рекомендують окупційні норми, дарма, що у передмові висловлювано багато нарікань на тенденцію русифікувати нашу мову.

Написання чужих імен та назв

Написання чужомовних географічних назв за нинішніми нормами не раз викликають подив. Чому треба писати *Бразилія*, *Аргентина*, *Британія*, коли усі говорять *Бразилія*, *Аргентина*, *Британія*? Очевидно, над академіками 1929 року, що затвердили такий правопис, так само тяжіла тенденція «відмирання» національних мов, хоч і не так відверто висловлена.

Українська мовна практика й правописна традиція переконує, що *правило дев'ятки*¹ слід поширити й на власні ймення і географічні назви. Напр: *Диккенс*, *Вашингтон*, *Чикаго*, *Міссисипі*, *Сирія*.

1. У іноземних словах після р, д, т, з, с, ц, ж, ш, ч, пишемо и.

Про ілюстрування правопису

Ілюстрування правопису мовними зразками дуже важливе з погляду національно-соборницького. І це дуже добре розуміють вороги української мови на окупованій Україні. Видаючи свої граматичні та правописні матеріали, советські автори ілюструють їх зразками мови з творів лише «канонізованих» у ССРСР письменників, здебільшого сучасних письменників-коляборантів. До цього числа не входять такі клясики, як О. Стороженко, П. Куліш, О. Кониський, Б. Грінченко, О. Пчілка, О. Маковей, М. Павлюк, письменники-борці проти деспотії, як Г. Чупринка, Е. Маланюк, письменники-емігранти О. Олесь, В. Винниченко, Б. Лепкий, У. Самчук, Д. Гуменна, письменники-учасники руху опору в Україні, як Б. Антоненко-Давидович, О. Бердник, І. Світличний, В. Стус, М. Руденко та інші.

Укладаючи український правопис в умовах волі, автори мусять ліквідувати це навмисне ігнорування давніших та новіших діячів нашої культури.

Саме під цим оглядом згаданий «Довідник з української мови», якраз і є прикладом, як не треба укладати помічні книжки з української мови в умовах повної свободи вибору матеріалу. У «Довіднику з української мови» усі граматичні статті ілюстровано зразками мови канонізованих в ССРСР письменників, включно з витягами із советської преси. Чому упорядники допоміжника виданого у вільному світі, віддали перевагу саме цим авторам, зрозуміти годі. Такий підхід до справи аж ніяк не варто наслідувати тим, хто бажає вільно розробляти український правопис в умовах повної свободи.

*

У цій статті автор виклав свої міркування про проблеми, що стоять перед упорядниками українського правопису у вільному світі, після ознайомлення з книжкою «Довідник з української мови», К. Церкевича та В. Павловського, Нью-Йорк, 1982, видану Науково-дослідним товариством української термінології.

Рецензії, огляди

Я. ГАЙВАС

ВАГОМИЙ ГОЛОС З УКРАЇНИ

(*Степан Говерля: Грані культури, Українська Видавнича Спілка, Лондон, 1984*)

Українська громадськість у світі отримала після довшої перерви капітальний подарунок з краю — книжку *«Грані культури»*, якої автор укритий під псевдонімом *Степан Говерля*, а яка є дотепер найбільшим вкладом крайових національно-визвольних сил в українську політичну думку, а навіть узагалі в духовний процес української сучасності.

Книжка складається із трьох частин, які прийшли закордон в різних відстанях часу і творять нерозривну цілість. Перша найбільша частина — це *«Грані культури»*, що й стало заголовком цілої книжки; друга частина — *«Дисидентство»* — порушує найбільш актуальні питання свободлюбних течій в ССРСР, а в першу чергу в Україні; а третя, найкоротша, займається питаннями і плянами практичної роботи як у краю, так і за кордоном. Заголовок третьої частини — *«Про дерево національних задач»*.

Книжку видала Українська Видавнича Спілка в Лондоні, а різні періодики Визвольного Фронту друкували її уривками передтим. Коли тільки почався друк цих уривків, почулися деякі голоси, які висловлювали сумніви в оригінальності того матеріалу. Одначе чим більше уривків друковано, тим більше ставало ясно, що такий твір міг постати тільки в краю, а врешті в додатку до того надійшли інформації, які оригінальність твору та його крайове походження повністю підтвердили.

Перед роками отримали ми у вільному світі першу ластівку української весни «Лихо з розуму», яка швидко появилася друком. Матеріяли, що були передтим (у справі підпаду бібліотеки в Києві російським шовіністом Погружальським, або в справі Левка Лук'яненка, Івана Кандиби і товаришів, що названо справою юристів), були занадто епізодичними, щоб доказати, що йдеться про глибокий процес, а не тільки поодинокі вияви. «Лихо з розуму» засвідчило, що маємо до діла з процесом у загальних національних і суспільних вимірах. Вкоротці після цього вийшла друком друга важлива книжкова поява — «Інтернаціоналізм, чи русифікація» Івана Дзуби. Обидві ці книжки були супроводженні численними статтями, листами, зверненнями українських патріотів до офіційних дер-

жавних і партійних чоловічих діячів та установ в СРСР, а деякі адресовані до вільного світу. Все це творило постійно зростаючу будівлю. Кожен матеріал виконував якусь частину в щораз виразнішій мозаїці сучасного зрушення в Україні.

З приходом за кордон кожного такого матеріалу щораз виразнішою ставала потреба синтези, узагальнюючого зведення в органічно й причинно пов'язану цілість. Такий твір міг постати тільки в краю, в горнилі того життя, про яке він має інформувати, а не за кордоном, де він був би тільки більш чи менш удалим коментарем. Ідеться бо про те, щоб віддати в ньому не лише думки, їхнє підґрунтя та спрямування, але також ті почування, на яких вони виростають. Власне такими текстами є три частини *«Граней культури»*. В цих трьох частинах на 175 сторінках, як пише автор вступного слова д-р Богдан Стебельський, ідеться про три головні аспекти тієї «колосальної битви, якою після зломання фізичної сили нашої нації у збройному ударі в 1940-1950-тих роках, ворог намагається зламати духову силу нації», а до того треба ще додати — її волю до самобутньої та від нікого незалежної всебічної життєвої творчості, яку може забезпечити тільки власна держава.

Великим здобутком книжки *«Грані культури»* і її перевагою над усіми іншими дотеперішніми книжковими крайовими виданнями є цілісне обговорення трьох різних складових частин української сучасності в Україні. Перший такий твір не може бути вичерпний, не може бути досконалий, але він вказує шлях і методу, і цю роллю *«Грані культури»* виконують добре.

Про духово-моральний стан народу, про ту духову базу, на якій виростають усі починання, яка зумовлює не лише часові цілі, але й конкретні методи та заходи, говорить обширно перша частина книжки.

Степан Говерля бачить культуру, як «цілість ідеалів і символів, норм і засад, надбань і цінностей, організацію та способи людської діяльності в сферах духовній і матеріальній, досягнутих та засвоєних нацією (чи людством) протягом усієї своєї історії». Таке модерне розуміння культури не лише дає змогу повністю її охопити, але й правильно оцінити її домінуючу, найбільш тривалу роллю в житті нації. Культура, — як каже далі Говерля, — об'єднує «мову, релігію, мистецтво та науку, спосіб суспільного буття і рівень виробництва сьогодення». Національна культура є або суверенною вартістю і життєвим чинником, або, ставши підпорядкованою культурі іншого народу, неодмінно гине, а на її місце приходять культура того чи іншого народу. А знівечення культури народу є однозначне з невідхильним зникненням народу, як самостійної повноцінної нації з лиця землі.

В другій частині книжки, що має заголовок *«Дисидентство»*, правильно стверджено, що цим словом на Заході охоплюється далеко не однорідну, навіть не в одне русло спрямовану силу. Бо дисидентство є «водночас і суспільним явищем, породженим усією більшовицькою системою, і продуктом загальноімперським і суто національним. Вміщаючи в собі субстанціональну єдність та ряд спільних ознак, воно разом з тим відби-

ває неоднорідну складність національного буття багатьох народів, що живуть у різних умовах тоталітаризму». Отже, крім суспільно-політичного характеру, який дисидентство має в Росії, в національних республіках та автономність власного статусу і глибину та повноту засилля режиму».

Для українців, як і для всіх інших поневолених в СРСР народів, додатковим ускладненням для визвольних течій цих народів є факт, що російські дисиденти ставляться до національно-визвольних рухів принаймні з застереженням. Ось що пише Говерля: «В Україні живуть у «катакомбах» численні стихійні сили Опору, осередки яких складаються з різної кількості осіб і вони зовсім не виходять на поверхню». Головні канали доставки дисидентських матеріалів за кордон починається у Москві, отже є в руках росіян. Говерля виявляє сумний факт: «Матеріали, що торкаються тільки порушень прав людини комуністичним режимом, але не викривають його як російський імперський механізм — такі матеріали «проходять цензуру», передаються по пошті й потрапляють на Захід. Зате Самвидав, просякнутий національною ідеєю — меморандуми, звернення, пропозиції, індивідуальні та групові заяви, матеріали антиімперського (антиросійського) звучання — виявляються «небажаними», осідають на пунктах зв'язку і... «губляться», або в кращому випадку з великим запізненням, уже втративши своє актуальне значення, повертаються власникам». Сказане тут Говерлею таке виразне й ясне, що до нього нічого додавати не можна.

А накінець хочеться ще зацитувати, коли мова про дисидентів в Україні, слова Говерлі, якими дисидентами в першу чергу є українці в Україні та поза залізною заслоною. Він каже: «Найбільш зріла частина українців, що включились у боротьбу в 60-70 роки, називає себе не дисидентами, а націоналістами. Позиція шляхетна і абсолютно правильна, хоч об'єктивно це покоління борців належить до дисидентської доби; націоналізм, окрім одержимості ідеєю, вимагає ще структуральної оформленості».

Василь ВИТВИЦЬКИЙ

ДЕТАЛЬНИЙ НАРИС ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТИ С. ЛЮДКЕВИЧА

Терен-Юськів, Теодор. НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНА МОТИВАЦІЯ ТВОРЧОСТИ С. ЛЮДКЕВИЧА. Лондон: Українська Видавнича Спілка, 1984, 80 стор.

Уперше ця праця з'явилася на сторінках журналу *Визвольний Шлях* від вересня 1983 до березня 1984 р. На нашу увагу вона заслуговує вже з того приводу, що це єдина видана у вільному світі праця, присвячена Станіславу Людкевичеві.

Ознайомившись зі змістом цієї праці, бачимо, що насправді це доволі детальний нарис життя і творчості С. Людкевича. Натомість висвітлення національно-державної мотивації у творчості композитора проходить виразною ниткою через усі розділи книжки. Нашого композитора автор порівнює з Яном Сібеліусом, чия наснажена патріотизмом творчість стала важливим чинником у здобутті незалежності Фінляндії. Як показує сама бібліографія (30 позицій), автор висуває свої твердження, пильно простудіювавши велику кількість музикознавчих і нотних матеріалів, як також і прослухавши численні платівки з награними на них творами Людкевича. В висліді знаходимо в численних місцях праці влучні аналізи й характеристики окремих творів, особливо таких репрезентативних, як «Кавказ», «Заповіт», «Каменярі», «Наймит» та інші.

Від інших музикознавчих писань працю Юськова відрізняє мальовничий, квітчастий стиль його викладу. Ось попадає в його руки видана в Києві 1973 року книжка з працями, статтями і рецензіями Людкевича. В останніх, тобто в рецензіях, він бачить неначе на фільмовій стрічці усі значніші імпрези українського Львова в 1900-1939 роках. Він пише: «Та не тільки бачимо, але теж — і це може ще важніше — переживаємо все дороге, безповоротно минуле, знову з повнотою веселкової грайливості і невтишимої туги, що закосичує ніжно сузір'я спогадів та віддалілого, молодечого перебування там, у рідному місті».

Ця особливість стилю проявляється ще виразніше в тих численних місцях, у яких автор шукає за словами, щоб передати своє велике захоплення творчістю і мистецько-громадською поставою Людкевича. Для нього музика Людкевича «євшано-зілляна», сам композитор «гігантський талант», «музичний Велетень», «музичний Титан», «наш Корифей музики». «прометеївський музикотворець», «Патріярх української музики» (останній епітет перегукується зі статтею, що з'явилася 1974 року у варшавському *Нашому слові* під заголовком «Патріярху української музики — 95 років»).

Окрема частина праці присвячена музикознавчій спадщині Людкевича, яка, на думку автора, є великим скарбом нашого народу, цінністю, що йде «на вагу щирого золота». В основному автор спирається на матеріяли, надруковані в згаданому вже збірному виданні — С. Людкевич: *Дослідження, статті, рецензії* (Київ, 1973). Історія цього зразково приготованого до друку видання показова для панівних у Советському Союзі умов. Книжку, яка тільки що вийшла з друкарні, влада skonфіскувала й віддала на повне знищення. Тільки велика чуйність і передбачливість декого з тамтешніх музиколюбів урятували становище. У висліді кілька примірників збережено, а деякі з них передано в вільний світ. Тут в Америці Українська музична фундація перевидала книжку фотографічним способом.

Таким чином у Києві підготовано до друку інше видання музикознавчих праць Людкевича під заголовком *Дослідження і статті* (Київ, 1976). У порівнянні з першим, знищеним, воно набагато менше за об'ємом: видання 1973 р. мало 515 стор., 1976 — тільки 212. У вступі до останнього

видання сказано, що це є «перший випуск музикознавчих праць С. П. Людкевича» та що до нього не потрапили матеріали «локального змісту й характеру, або ж ті, що концепція їх вочевидь застаріла». Для прикладу варто згадати, що в книжці 1973 року надрукована була стаття Людкевича «Д. Бортнянський і сучасна українська музика». Юськів правильно підкреслює значення зробленої Людкевичем оцінки творчости великого українського композитора 18 стол., кажучи, що ця оцінка буде актуальною повсякчас. Тимчасом у згаданому виданні 1976 року цієї статті Людкевича немає. Невже цю цінну статтю можна зарахувати до матеріалів льокального значення або до застарілих? Як видно, в радянській науці й публіцистиці, там, де партійна лінія входить у конфлікт з фактами, ці останні мусять відійти у тінь.

Деякі місця рецензованої праці вимагають доповнення, інші знову ж таки напрошуються до дискусії. Можна почати б від способу писання першого імени композитора. У книжці на деяких сторінках надруковано «Станислав», на інших — «Станіслав». Це останнє обов'язкове в музикознавстві й публіцистиці сьогочасної України. Зате довголітня традиція, підписи самого композитра і, врешті, такі авторитетні джерела, як *Пропоисний словник* Г. Голоскевича кажуть нам писати — «Станислав».

У місці, присвяченому українській музичній публіцистиці (стор. 56-57), згадані різні, навіть короткочасні видання, зате не згаданий місячник *Українська музика* (1937-1939), журнал Союзу українських професійних музик у Львові. В цьому журналі вийшла колись ціла низка статей самого Людкевича.

Автор рецензованої праці добре знає суть речі радянської тоталітарної системи і повністю її засуджує («марксісько-ленінське зловчення», «душители української культури»). Проте він не завжди чітко розрізняє цю систему від людей, яких доля примусила в ній жити й діяти. Він пише про «наївні соціальні маячення» декого з музикознавців, про «ганебну задачу» одного з поетів, про «образливі музичні писання» одного композитора-сеньйора. На мою думку, не слід забувати, що тамтешні мистці й науковці не вільні в своїх твердженнях, що вони примушені писати й друкувати під диктатом. Чимало з того, про що вони говорять і пишуть, просто щит, оборона, захист від напасти і навіть загибелі.

На кінець ще питання, зв'язане з плеканням музики нашого видатного композитора. Автор робить закид усій українській громаді, включно з її музичними колами, що вона виявляє надто мале зацікавлення тією прецінною спадщиною і задовольється знанням приблизної її однієї десятої частини. Закид, на жаль, слушний. Але, чи він стосується тільки до творчости Людкевича? Кінець-кінцем, коли мова про цілу низку українських композиторів, особливо наших сучасників, то з їхньої музики навіть десята частина не доходить до слуху й уваги ширших кіл нашої громади.

Тільки останнім часом ми є свідками помітного повороту до кращого. Маю на увазі такі познаки, як виконання цілої монументальної кантатисимфонії *Кавказ* Шевченка-Людкевича в деяких містах Канади й США,

як систематичне плекання камерної творчості українських композиторів на терені нью-йоркської метрополії, як діяльність хорового ансамблю, що носить ім'я композитора Дмитра Бортнянського. До цих познач можна зарахувати й появу книжки, що про неї тут мова.

*Передрук із журналу «Сучасність»,
ч. 5 (289), травень 1985, стор. 124.*

З ПОБАЖАННЯМИ УСПІХІВ У ДАЛЬШІЙ ПРАЦІ

У дні 7-го травня, 1985 року, проф. д-р Роман В. Кухар, широко відомий науковець і літератор, довголітній співробітник «Визвольного Шляху», голова відділу й професор німецької, російської і латинської мов у Форт Гайс Стейт Університеті, відійшов на пенсію. Університет відзначив цей відхід окремою грамотою, яку передруковуємо разом з листом Декана факультету.

The Alumni Association

of

Fort Hays State University

honors

Roman Kuchar

on the occasion of retirement from the Faculty.

*In recognition of Loyalty, Dedication and Outstanding Service
to the University. Gratefully presented this ~~seventh~~ day
of May, nineteen hundred and eighty-five*

W. Romanach
President of the University
Jerome Reed
President of the Association
Sam Fard
Executive Secretary

Рівночасно поміщуємо фотознімку Тризуба з пшеничних колосків у виконанні Дружини проф. д-ра Романа В. Кухаря, який був вручений в академічному 1984-1985 році. На тій світлині наш

Співробітник виступає в уніформі маршала академічної дефіляди, що відбулася на закінчення академічного року в цьому ж університеті.

FORT HAYS STATE UNIVERSITY

600 Park Street

Hays, Kansas 67601-4099

May 15, 1985

School of Arts and Sciences

(913) 628-4234

Dr. Roman Kuchar

Campus

Dear Roman:

Let me add a few words to the many congratulatory sentiments that you have already received on the occasion of your retirement. I want to thank you again for your many years of service to Fort Hays State University. You have made a major contribution in maintaining and furthering that academic quality toward which we all strive. In serving as departmental chairman and as professor of German, Russian and

Latin, your academic versatility has been a valuable asset, and your literary and musical talents have enriched the lives of us all.

Best wishes to you and Adele for many happy retirement years.

Sincerely,

Leland Bartholomew
Dean

LB:hi

xc: President Tomanek
Vice President Murphy
Dr. Caplan

КОМІСІЯ ЗАХИСТУ ГРОМАДСЬКИХ ПРАВ КУК

Як вже раніше повідомила преса, уряд Канади створив Комісію досліджування воєнних злочинців (популярно званою Комісією Дешена), яку очолив суддя Жуль Дешен. Завданням цієї Комісії є провести слідство з метою виявлення воєнних злочинців, які могли б проживати в Канаді, та подати свої рекомендації урядові. У зв'язку зі створенням Комісії Дешена, українська громада, як і інші східноєвропейські громади, стала жертвою наклепницьких обвинувачень в колаборації з нацистською Німеччиною під час Другої світової війни. Ці безпідставні обвинувачення випливають з Центру дослідів нацистських злочинів у Відні, очолюваного Симоном Візенталем та його речника в Канаді Солт Литтмана, які часто користуються совєтською зфабрикованою документацією, а преса їх розголошує.

Для координування, плянування та ведення акції проти знеславлювання українців, Централь Комітету Українців Канади зорганізувала Комісію Захисту Громадянських Прав, з осідком в Торонті, яку очолив адвокат Іван Григорович. Членами екезекутиви Комісії є: Ю. Ключас (голова Комітету преси та інформації), В. Курилів (співголова Комітету публічних зв'язків), М. Кушпета (голова Фінансового комітету), М. Липовецький, Л. Луцюк (голова Дослідного комітету), О. Романишин, М. Ромах, О. Рудзік (заступник голови), Я. Соколик (представник відділу КУК в Торонті), О. Сокальський, М. Шкамбара (співголова Комітету публічних зв'язків). Членами екезекутиви є також голови Провінційних рад КУК. Для ефективного ведення праці, екезекутива покликала до життя декілька комітетів. Праця Комісії підлягає перевірці Контрольної комісії Централі КУК.

Комісія вже домоглася права репрезентувати Комітет Українців Канади перед Комісією Дешена. Коли в Торонті, Оттаві, Монтреалі й Вінніперу

відбувалися публічні переслуховання, Комісія Захисту Громадянських Прав була там заступлена адвокатами. На адвоката Комісія найняла Івана Сопінку з Торонта. Тепер Комісія підготовляє зведення («бріф»), в якому будуть заперечені наклепи в сторону української громади і яке буде передане Комісії Дешена. Комісія збирає документацію, зізнання свідків та інші допоміжні матеріали, які будуть використані для інформування преси, урядових чинників, парламентаристів і інших. Обговорюється можливість виготовлення документальних фільмів — одного про страждання українців під час Другої світової війни, а другого — про використання советських доказів і їх вплив на правосуддя. Однак, виготовлення цих фільмів, як і інші заплановані акції, буде залежне від фінансових можливостей Комісії.

Започаткована акція і її успіх вимагає багато зусиль і фондів, тому Комісія звертається до української громади із закликом допомогти у створенні МІЛЬЙОНОВОГО ФОНДУ Захисту Громадянських Прав. Рекомендується, щоб поодинокі особи склали даток на цю ціль в сумі ста доларів або більше, а організації, підприємства і фінансові установи, більші суми. Збірку координує Централь КУК, а пожертви можна складати або висилати до Централі й місцевих відділів КУК, Комісії Захисту Громадянських Прав, українських кредитівок, церковних і світських організацій та уповноважених збірщиків. Висилаючи пожертви, слід зазначувати, що це пожертва на Фонд Комісії Захисту Громадянських Прав («Сивил Либертіс Комишен»). Кожен жертводавець одержить посвідку на прибутковий податок.

Адреса Централі КУК: Ukrainian Canadian Committee, 456 Main Street, Winnipeg, Manitoba R3B 1B6. У всіх справах зв'язаних з цією акцією проситься писати на адресу: Civil Liberties Commission, 2445-A Bloor Street West, Toronto, Ontario M6S 1P7. Tel. (416) 762-7888.

Комісія Захисту Громадянських Прав КУК

Оксана КЕРЧ

«НЕВОЛЬНИЦЬКІ ПЛАЧІ» ЗИНОВІЯ КРАСІВСЬКОГО

Про Зиновія Красівського ми довідалися в Америці із слів Анатолія Радигіна, який з'явився з «того світу» одним з перших. Перебуваючи з українськими в'язнями в концтаборах Мордовії, найбільше уваги присвятив Радигін «святій людині» — Зиновію Красівському. Він, за словами Радигіна, був взірцем самодисципліни, внутрішньої сили, непохитного характеру і найбільше переслідуваний таборовим начальством. Звичайна річ, коли в'язень дістане крихітку цукру чи хліба, він її миттю з'їдає,

не думаючи про ніщо крім насичення безнастанного голоду. Зиновій Красівський в тому відношенні відрізнявся від інших в'язнів якоюсь нелюдською силою характеру. Він не з'їдав додаткової крихти цукру, а обдаровував нею когось із своїх товаришів недолі, який терпів голод більше як він. Коли ж була потреба демонстративної голодівки, він перший відсовував від себе злиденну порцію таборового пайка, з надлюдською силою володіючи над потребами власного організму. Він був незвичайно худий, проте тримався рівно і спокійно як пристало святому. Так його в'язні позаочі називали. Беручи з нього приклад, в'язні стали відкладати крихітки цукру чи хліба, щоб голодуючому Красівському в відповідний момент крайньої потреби віддати, бо він їв менше за всіх і видимо втрачав фізичні сили. Для в'язнів була найвища радість і якийсь моральний закон підтримувати сили того, хто все віддавав другим.

У збірці поезій «Невольницькі плачі», що вийшла в Лондоні, у Видавництві «Література і Мистецтво» в 1984 р., ми знайшли коротку біографію Красівського і вістку, що за згадану збірку поезій, написану у Владімирській тюрмі, він потрапив у психлікарні — в Смоленську, Львові та Бережниці. Красівський відбув з перервами тридцять шість років ув'язнення по різних московських тюрмах та таборах. Він є автором роману «Байда», збірки поезій «Месник» та поеми «Тріумф сатани». Оце такі відомості про автора «Невольницьких плачів». Дехто міг би здивуватись, яким чином людина, що витримує муки довголітніх ув'язнень, яка стала в центрі уваги в'язнів і викликає подив і любов до себе — раптом заплакала. «Невольницькі плачі» могли би здивувати кожного, хто вважає Красівського як і інших в'язнів героями, що «ввічі сміються смерті». Герой і плаче?

Людині у вільних умовах на Заході неможливо уявити життя українців в умовах безперервної, постійної, смертельної акції на їхнє життя, переконання, на їхні душі і заразом на їхнє фізичне існування. Неможливо також уявити життя на сповідній волі, дивним чином подарованій на короткий час українцеві, приреченому в муках згинуті. Неможливо й уявити життя в концтаборах, де те життя повинно урватися якнайшвидше, щоб дати місце іншим, наступним приреченим. . .

Коли ж не уявити, а вдуматися в слова тих, що прийшли звідти, тоді можна лише заплакати, або сповнитися святою ненавистю до вбивників, якою сповнені душі в'язнів. Але приходять хвилини слабости. В'язень сходить з п'єдесталу нелюдського геройства і тихо, про себе, зронить слезу болю, горечі й безнадії. В такі хвилини на окрайчику паперу, захованого під брудною причею, або в щілині дерев'яного бараку, пливають рядки відпруження. Так виникають невольницькі плачі, заховані від безсердешного ока наглядача, блатних або ж шовіністичних співтоваришів неволі.

«Невольницькі плачі» Зиновія Красівського, присвячені «борцям за волю України», не плачі в простому розумінні. Це пригадка тим, що забули, що вдовольнились будь-яким спокоєм (моя хата скраю), забули трагедію нашої країни, що обливає кров'ю серце поета. Поети воістину «за

всіх скажу», мовляв Влизько, насякають кров'ю свого народу. відчують боляче бичі «лукавих сусідів», що «розмалювали рубцями мужицьку спину», і закликають не забувати кривди. закликають зводитися «зігненим постатям і стати велетами».

У понад сто віршах кривава історія нашого століття переплелася із спогадами колишніх днів слави й руїни. У кожному рядку кипить незадоволене й невирване із серця мученика й борця за права народу закликання, щоб народ у своїх неописаних муках не втратив волі до боротьби й перемог.

Невольницькі плачі сильніші за розумні поради. за боеві кличі. за якими не стоїть зброя. Вони сильніші, бо написані кров'ю. якою облите серце поета-борця. Криваві рядки плачів виносять перед наші очі забуті сторінки давніх знущань, тих знущань, які виростили Тараса Шевченка з його пророчими поезіями і закликами «ставати й кайдани порвати».

Є в тих плачах ліричні відступи — звернення до любові дружини. до сина, товаришів, в'язнів, що сидять у сусідній келії. Це хвилини слабости, це плачі за втраченою молодістю, любовними поривами, за вбогим подружнім щастям, за мріями про високе благородне життя. про навчання, літературну діяльність в колі рідних письменників. Але ці не дуже часті ліричні відступи не відносяться до особистих жажливих переживань поета в тюрмі. Він не плаче по собі, він не почуває себе невольником, що припадає до ніг тиранові.

Читаючи «Невольницькі плачі» Зиновія Красівського, згадуємо слова А. Радигіна, який мав щастя побачити його в найвищій постаті людини. в одязі святого. Вимогливий до себе, з любов'ю до ближнього, повний посвяти для друзів, глухий на обіцянки слідчих, несе гордо невольницьку долю, не просячи у ворога помилування.

Молоде покоління, виросло на вільному повітрі Заходу, для якого видавництво призначило своє видання, не зразу зрозуміє велич самоповаги в'язня. Але уважно вчитуючись в людську мову тих поезій, побачить там пульсуюче кров'ю життя України в жилах її найкращих синів, і зрозуміє висоту пожертви та вартість тих ідеалів, за які віддають молоде життя найкращі з найкращих.

Роман КУХАР

ПРОПАМ'ЯТНІ ЛИСТКИ НА ВІДХІД ПАТРІЯРХА

ПАТРІЯРХ ЙОСИФ (17.2.1982-7.9.1984). Документи і матеріали про смерть та похорони. Впорядкував Василь Маркусь. Бібліотека Мирянина ч. 3. Видання Українського Патріархального Світового Об'єднання. Портрет Патріярха, світлина з похоронів. Дітройт, 1984, стор. 70.

Патріарх України, Блаженніший Йосиф Кардинал Сліпий, відійшов у вічність. Віримо, що вимолює в Бога кращу долю нашому народові у своїй майбутній вільній, незалежній і соборній Українській Державі, як і боровся на землі за його свободне фізичне й духовне буття упродовж свого довгого, страдального життя.

Перед нами книжечка про віддання останньої послуги тлінним останкам Патріарха Йосифа — невелика розміром, проте значна своїм багатограним змістом. На нього складаються окремі частини — офіційний некролог Львівського Крилосу, проглядний звіт з похоронів Патріарха в Римі (13 вересня 1984 закінчилися однотижневі проводи та похоронні обряди Глави і Ватька УКЦ), відзиви на смерть, намогильні слова, проповіді, заяви співчуття, промови й гомілії з приводу цієї знаменної події, чийми авторами є: Святіший Отець Папа Іван Павло II, Президент США Роналд Реган, Прем'єр Канади Браєн Мальроні, як і наші церковні достойники, Владика Інокентій Лотоцький, Блаженніший Мирослав Іван, Архiepіскоп Мирослав Марусин, Архимандрит Любомир Гузар, в імені Крилосу Львівської Архiepархії, Митрополит Степан Сулик, Єпископ УАПЦ Владика Володимир Дідович, о. Митрофорний Протоієрей Маріян Бутринський. До виголошених останніх слів на тризні після похоронів належать промови голови Українського Патріархального Світового Об'єднання, д-ра Богдана Лончини й голови Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців, адвоката Петра Саварина, а теж заяви представників мирянських організацій, чий імена репрезентують цілу сторінку підписаних суспільних установ, пов'язаних із патріархальною ідеєю. Діловий звіт з похоронів Патріарха Йосифа включає похоронний акт, Заупокійну Літургію, читання Завіщання Патріарха, Тризну, звідомлення про невміщені у публікації промови Ярослава Стецька, голови Проводу ОУН, Миколи Лівицького, Президента УНР, проф. Володимира Янева, Ректора УВУ і т.д.

Найважливішою частиною Збірника документації з похоронів є Завіщання Блаженнішого Патріарха Йосифа, його духовний заповіт. В ньому підведені історичні підсумки призначення нашої Церкви, основні дії у процесі її зростання й напрямні на все її майбуття. Віщі слова Патріарха завжди зобов'язуватимуть нашу церковну ієрархію та її вірних: «Ніколи не відкажіться від Патріархату своєї страдної Церкви!»

Характерними відзивами на історичний Заповіт Патріарха є голоси з боку церковних достойників: «Ми, священники, втратили нашого Орла-батька, але як його діти, піднісши високо крила його заповітів, будемо високо ширяти, щоб не втратити горизонтів, що їх він нам показав, та прислухатись усім його словам, а особливо словам віщого «Завіщання». У тому «Завіщанні», що його мали ми змогу сьогодні почути, Блаженніший Патріарх доручає нам бути свідками Христа і не посоромити української землі, Української церкви і свого імени» (о. Митр. Прот. Маріян Бутринський).

Співзвучно з голосом церковного достойника дзвенять слова синівського віддання величній ідеї Патріарха з боку представників мирянських ор-

ганізацій, як от: «Патріарх Йосиф відійшов від нас у кращий світ. Та його діла залишилися серед нас. Їх бачимо й подивляємо: собор, будівлі, монастир, книжки. Одначе найбільше діло, яке ми одідичили від нього, це його ідеї, його ідеали — ідеал єдності нашої Церкви, її помісности та власного патріархату. В імені українських католицьких мирян заявляю, що ми залишимося вірними тим його ідеалам і що будемо продовжувати змагання за повне їхнє здійснення. Ці ідеали незнищенні; колеса історії вже не можна завернути!» (д-р Богдан Лончина).

Поручаємо кожному набути оцей пам'ятний документ відходу у вічність 7-го вересня 1984 року Патріарха України, Блаженнішого Йосифа Сліпого, великого українського духовного провідника XX сторіччя.

Публікацію в ціні 5 доларів (з поштовою пересилкою) можна замовляти на ось яку адресу:

“Stauropegion” Bookstore
2226 W. Chicago Avenue
Chicago, Illinois 60622, U.S.A.

ЧИТАЙТЕ — ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

ТИЖНЕВИК

«ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ»

«ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ» — орган української самостійницької думки та речник українського визвольного руху. Він подає правдиві інформації про події на українських землях а також приносить обширні відомості про міжнародні події, наслідуючи й коментуючи їх в дусі інтересів української справи. «ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ» речево дискутує й розяснює всі суспільні політичні й культурні питання української еміграції й постійно містить хроніку українського життя з усіх закутків світу. «ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ» — це універсальний часопис української еміграції в усіх країнах поселення, що повинен знайти в руках кожного свідомого українця, якому доля нашої Батьківщини не байдужа.

Передплату у Великій Британії приймає:
Українська Видавнича Спілка
200, Liverpool Road, London, N1 1LF.

Адреса Видавництва:
Verlag Schlach Peremohy
München 8000, Zeppelinstr. 67, Germany.

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД
«ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ»
(Від 3.4.1985 до 2.9.1985)

АНГЛІЯ:

Індивідуальні пожертви

Відд. СУБ-у (Тодморден)	ф.50.00
У.Т.К. (Бері)	ф.50.00
У.Т.К. (Волтгам-Кросс)	ф.50.00
В. Гуглевич, (Лондон)	ф.12.00
Ілля Дмитрів, (Лондон)	ф.10.00

По ф. 5.00: І. Сідельник (Брадфорд), М. Замулінський (Брадфорд), О. Сорока (Ноттінгам), Роман Крупник (Манчестер), Григорій Скіп (Лестер), П. Фучко (Брадфорд), І. Чолач (Гуддерсфільд), В. Крук (Брадфорд).

По ф. 4.00: В. Гуменюк (Кемпстон).

По ф. 3.50: Е. Плескан (Сляв), Гр. Марків (Брадфорд).

По ф. 3.00: І. Симкович (Лій).

По ф. 2.00: І. Федечко (Кіхлей), М. Кудрик (Іпсвіч), А. Питльованний (Бедфорд), Т. Старчак (Болтон), О. Лучин (Аштон), Г. Чеканський, (Гілфорд), С. Дмитрик (Рушден).

По ф. 1.00: Т. Паращак (Тодморден).

США:

М. Цяпа, (Анн Арбор)	\$100:-
Олекса Хіч, (Вісконтіс Делле)	\$ 50:-
М. Гурський (Нью Гейвен)	\$ 27:-
Укр. Кредитівка, (Мінеаполіс)	\$ 15:-
Андрій Кульчицький, (Савцфільд)	\$ 10:-
Лариса Лозинська, (Валінгфорд)	\$ 10:-
Осип Васьків, (Чікаго)	\$ 10:-
Осип Кусень, (Філядельфія)	\$ 8:-

По \$ 5.00:-: Яр Дацків (Нью Йорк), К.Я. Крих (Філядельфія), Борис Тарнавський (Клівеланд), М. Воробець (Чікаго), П. Микитин (Йонкерс).

КАНАДА:

І. Харина, (Коквітлянд)	\$118:-
Укр. Народня Каса, (Монреаль)	\$100:-
Л.В.У. (Віндзор)	\$ 30:-
Павло Дубас, (Ст. Теодоре)	\$ 25:-
Яків Гузан, (Торонто)	\$ 23:-
Д-р В. Болюбаш, (Етобікок)	\$ 20:-
Л. Левицька пані, (Монреаль)	\$ 20:-
І. Казанський, (Скарборо)	\$ 13:-
І. Головач, (Оттава)	\$ 10:-
М. Карпій, (Торонто)	\$ 8:-

По \$ 5:-: В. Вітів (Вава, Онт.), М. Шанайда (Монреаль), Мирон Барабаш (Торонто), В. Кухарський (Вінніпег), Інститут «Просвіта» (Вінніпег), Василь Кахнич (Тундербай), Е. Бочан (Торонто), Д. Тимошенко пані (Стратфорд).

По \$ 3:-: В. Стебельський (Едмонтон), В. Вараниця (Монреаль).

АВСТРАЛІЯ:

В. Альфавицький, (Суншайн)	\$10:-
О. Гаврилів, (Бурвуд)	\$10:-
Г. Комишан, (Нью-Норфолк)	\$10:-
З. Новосільський, (Ст. Плимптон)	\$10:-
А. Данилюк, (Бералія)	\$10:-
По \$ 5:-: І. Гусієвський (Кандос), І. Млиновський (Кройдон Парк), Я. Дикий (Мт. Друїт).	

БЕЛЬГІЯ:

Іван Федько, (Сеарінг)	2000:- бфр.
Т. Буйна, (Франкополе)	900:- бфр.
Ст. Маркус, (Ресаїкс)	700:- бфр.

ШВЕЦІЯ:

Арсен Турцевич, (Сурте) 4:- Ф.

ПОЖЕРТВИ НА ДАЛЬШУ РОЗБУДОВУ УВС (Видавництва)

АНГЛІЯ:

Відд. СУБ-у, (Донкастер) Ф.100.00

Юліян Заблоцький, (Лондон) Ф.100.00

З останньої волі бл. п. В. Новицького, (Пітерборо) Ф.300.00

Зібрані на весіллі п-ва Й. Кузьо і М. Сервас, (Брадфорд
27.7.1985) Ф. 25.00

ПРИЄДНАЛИ НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ для ВШ.

Григорій Цебрій — Нью Йорк — 1

THE UKRAINIAN REVIEW

Англомовний кварталник, що появляється заходами СУБ В. Б.,
ООЧСУ (ЗСА) і ЛВУ (Канада).

Передплачуйте, читайте, поповнюйте міські бібліотеки, поручайте
англомовним приятелям і політичним діячам, рекомендуйте ук-
раїнській молоді, зокрема тим, які не знають української мови.

БІБЛІОГРАФІЯ ОДЕРЖАНИХ ВИДАНЬ

«Авангард», журнал української молоді, березень-квітень (ч. 2(179) 1985 р. двомісячне видання Центральної Управи СУМ, з друкарні О. Ковалю, Бельгія.

«Сучасність», журнал літератури, мистецтва, суспільного життя, червень 1985 (ч. 6(290). Видає Українське товариство закордонних студій «Сучасність».

«Звіт із діяльності Союзу Українців у Великій Британії за час від 1.1. до 31.12.1984 року. 112 сторінок друку з ілюстраціями, таблицями: Видання у формі додатку до «Української Думки», Головна Управа СУБ, Лондон, Велика Британія.

«Громада» — бюлетень української громади в Ньюкастлі й Долини Гантер, США, ч. 22, червень 1985.

Symbolae in honorem Volodymyri Janiw. Збірник на пошану проф. д-ра Володимира Янева. Науковий Збірник — том X, Філософічного Факультету Українського Вільного Університету, Мюнхен 1983., Західня Німеччина, за редакцією Олексі Горбача і Редакційної Колегії у складі: Григорій Васькович, Ігор Качуровський, Кирило Митрович, Богдан Осадчук, Леонід Рудницький і Зиновій Соколюк. Сторінок друку — 1096. Обкладинка тверда. Формат 9 і пів × 7 інчів. Частина матеріалів надрукована в німецькій і французькій мовах.

Nicholas L. Fr. Chirovsky. *An Introduction to Ukrainian History. Volume II: The Lithuanian-Rus Commonwealth, the Polish Domination and the Cossack-Hetman State.* Philosophical Library, New York, USA, 400 pages, hard cover.

Theodor Mackiw. *Ivan Mazepa — Hetman der Ukraine und Reichsfürst des Heiligen Römischen Reiches (1639-1709).* Eine historische Skizze. Ukrainische Freie Universität, München 1984, 56 pages, soft cover.

Lubomyr R. Wynar. *Mychajlo Hruševs'kyj: Biobibliographische Quelle 1866-1934.* Ukrainische Freie Universität, München 1984., 68 pages, soft cover.

Jahrbuch der Ukrainekunde BIBLIOGRAPHIE der Veröffentlichungen der Ukrainischen Wissenschaften e. V.: "Mitteilungen" Nr. 1/1965-18/1981 und "Jahrbuch der Ukrainekunde" 1982, mit detailliertem Inhaltsverzeichnis. Mit einer Einleitung von Wolodymyr Janiw. 34 pages of print, soft cover.

D. Chub. *How Moscow Russifies Ukraine.* "Lastivka Press", Melbourne, Australia, 1983., 50 pages, soft cover. This publication has been founded by The Lubomyr Sklepkovych Foundation. A pocket-book.

Dmytro Chub. *Shevchenko — The Man.* The intimate life of a poet. Translated from the Ukrainian by Yuri Tkach. Cover design by Olia Kohut. Front cover illustration: Self-Portrait (1840) by T. Shevchenko. Back cover illust-

ration: Katya — A Kazakh Girl (1856) by T. Shevchenko. Printed in Australia by Globe Press, Brunswick, and published simultaneously in Canada, USA and Australia, 1985. Illustrations. 158 pp., soft cover, 20 × 13 cm.

Ukraine and Ukrainians. A Pocketbook Guide to. Published by Ukrapress (Dr. Iwan Owechko, Greeley, Colorado, USA. Question and Answers. Editor-Publisher — Iwan Owechko, Co-editor — Roman V. Kuchar, English translator and co-editor — Roman O. Tatchyn. Some illustrations and a map of Ukraine on the back cover. 128 pp., soft cover, 1984.

A Letter-Memorandum from The Association of Ukrainians in Great Britain to The Rt. Hon. Margaret Thatcher, M.P., Prime Minister, First Lord of the Treasury and Minister of the Civil Service. Published in 1984 by the Association of Ukrainians in Great Britain, Ltd.

The Great Famine in Ukraine: the unknown holocaust. In solemn observance on the 50th anniversary of the Ukrainian famine of 1932-33. Compiled and edited by the editors of "The Ukrainian Weekly" and published by the Ukrainian National Association, Jersey City, N.J., USA, 1983. 88 pp., soft cover. Illustrated.

Symbolae in honorem Volodymyri Janiw. Universitat Libera Ukrainensis. Facultas Philosophica — Facultas et Scientiarum Socialium Oeconomicarumque. Studia t.10. Monachii, 1983, In Ukrainian.

Borys Lewytskyj. *Politics and Society in Soviet Ukraine 1953-1980.* Published by Canadian Institute of Ukrainian Studies, University of Alberta, Edmonton, 1984. 219 pp. of print, with index etc. Soft cover, 23 × 15 cm.

Jahrbuch der Ukrainekunde, 1984. Schriftleitung by Hryhorij Waskowych. Sprachliche Redaktion by Roman Szuper. Druchgenossenschaft "Cicero", München. Published by Forderungsgemeinschaft der Ukrainischen Wissenschaften e. V. Pienzenauerstrasse 15, 8000 München 80, W. Germany. 375 pp., illustrations, soft cover, 24 × 17 cm.

Josyf Kardinal Slipyj — *Patriarch der Ukrainischen Katholischen Kirche.* Published by Gesellschaft für die Patriarchalverfassung der Ukrainischen Katholischen Kirche Landesverband in des Bundesrepublik Deutschland, Oktober 1984, Nr. 16.

Intrepido Pastori. *Науковий Збірник на честь Блаженнішого Патріярха Йосифа в 40-ліття Вступлення на Галицький Престіл 1.11.1944.* Extractum. Рим, 1984. Окреме видання наукової праці о. Івана Музички «Богословія на шляху обнови», з резюме в англійській мові.

Journal. Institute of Muslim Minority Affairs, Vol. 5., No. 1., January 1984.

Ukraine after Shelest. Edited by Bohdan Krawchenko. Canadian Institute of Ukrainian Studies, Edmonton, 1983. 119 pp., of print, soft cover, 23 × 15 cm.

The West's Strongest Allies. Edited by Slava Stetzko, M.A., and published by the Press Bureau of the Anti-Bolshevik Block of Nations (ABN), München, West Germany. This publication contains the documents of the ABN/EFC Conference in London, Great Britain, September 24-26, 1982. Illustrated. 239 pp. of print, hard cover, 24 × 17 cm.

Harvard Ukrainian Studies — Okeanos — Essays presented to Ihor Sevcenko on his Sixtieth Birthday by his Colleagues and Students. Volume VII, 1983. Edited by C Cyril Mango and Omeljan Pritsak with the assistance of Uliana M. Pasichnyk. Published by the Ukrainian Research Institute, Harvard University, Cambridge, Massachusetts, USA. 672 pp., soft cover, 24 × 15 cm.

S. Radion. *Dictionary of Ukrainian Surnames in Australia.* Published by Academia Scientiarum Mohylo-Mazepiana Ukrainensis, Melbourne, Australia. 176 pp., soft cover, 19 × 15 cm.

Nadia M. Olynyk. *Roman Rachmanny: A Bibliographical Guide to Selected Works.* Published by the Ukrainian Academy of Art and Sciences in Canada. Winnipeg, 1984. 24 pp., soft cover.

S. Radion. *Dictionary of Ukrainian Graduates in Australia.* Academia Scientiarum Mohylo-Mazepiana Ukrainensis, Australia, 1983. 128 pp., soft covers, 22 × 16 cm.

Wolfgang Strauss. *Austand für Deutschland der 17 Juni 1953.* Druffel-Verlag Leoni Am Starnberger See Gesamtherstellung: Ebner Ulm, 284 pp., soft cover.

Dr. Olexa Woropay. *On The Road To The West (Diary of a Ukrainian Refugee. Abridged version) including Short Autobiographies.* England, 1982. Printed by Write Stationery Limited, Wetherby, West York's (1983). Illustrations. 66 pp., soft cover, 21 × 14 cm.

S. Radion. *Bibliography and Bio-Bibliography of Publications in Ukrainian Language*, part 4. 30 years of Ukrainian Publications in Australia. Published by Academia Scientiarum Mohylo-Mazepiana Ukrainensis, Melbourne, 1984. In Ukrainian and English languages. 86 pp., soft cover, 21 × 16 cm.

Ausstellungskatalog der Exilveröffentlichungen in der Bayerischen Staatsbibliothek unter der Schirmherrschaft des Staatsministers für Unterricht und Kultus Prof. Hans Maider. Arbeits-Und Förderungsgemeinschaft Der Ukrainischen Wissenschaften e. V. München, 1983.

Studia Ucrainica 2, No. 5., in Ukrainian and English. University of Toronto Press, 1984. Printed and bound in Canada. Editorial Board: Theofil Kis, Irene R. Makaryk, Bohdan Plaskacz, Boris Schneider and Paul Yuzyk. 278 pp. of print, soft covers, 23 × 15 cm.

Religion in Communist Lands. Vol. II., No. 3., Winter 1983., Cover design by Humphrey Stone. Published by Keston College.

Kultura. Monthly Magazine in Polish language, published by Instytut Literacki, Paryż, Francia, Czerwiec 1985.

Lithuanus — Quarterly Lithuanian Magazine, Vol. 29, No. 2, 1983., published by Lituanius Foundation, Inc.

Central Asian Survey No. 2. An Analysis of the present situation in Afghanistan, January 1985.

Alma Mater — журнал Питомців Української Папської Колегії Св. Йосафата в Римі, травень 1985, ч. 55.